

TARA BĂRSEI

- A. A. Mureșianu:** Iluzia „dacică” (VI)
Candid Mușlea: Protopopul Gheorghe Haines (1769—1812)
Norbert Salmen: Scrisori vechi
Ax. Banciu: Scrisori vechi
I. Colan: Școala țărănească
Ernest Bernea: Botezul în satul Cornova
Axente Banciu: † Maria Dima

PARTEA LITERARĂ :

- I. Al. Bran-Lemeny:** Mai
I. Focșeneanu: Intim
A. P. Bănuț: Viața omenească
D. Olariu: Chipuri pentru frate mic
Aurel Marin: Baladă
Vasile Netea: a) Sborul cel mare
 b) Ideal
A. P. Bănuț: Pagini de umor și satiră
H. Petra-Petrescu: Undevrem să ajungem?
Gh. D. Banu: a) Liliiec, b) Cântec de primăvară
I. Samarineanu: Chip omenesc
A. A. M., Ax. B., I. Cr., Șt. I. { Dări de seamă
 * * * Din corespondența redacției

Bibliogr., Paginile administrației.

TARA BĂRSEI

APARE LA DOUĂ LUNI ODATĂ

SUB CONDUCEREA PROFESORULUI AX. BANCIU

**Redacția și
Administrația** } **Str. Mureșenilor No. 22, I. Brașov**

Abonamente și achități de abon. se pot face și la d. D. Berbecar,
com., Str. Voevodul Mihai 7.

ABONAMENTUL

PENTRU UN AN LEI 260 ACHITAT DECURSIV LEI 300 NUMĂRUL LEI 50
Pentru străinătate Lei 400—

INFORMAȚIUNI

Pentru autori

Manuscrisele primite la redacție nu se
înapoiază.

Autorii, ale căror articole urmează să
se publice, vor fi încunoștiințați despre
aceasta.

Extrase din articolele publicate în
revistă se pot face plătindu-se tipogra-
fiei numai costul hârtiei și al trasului.

O coală 16 p. formatul revistei.

50 ex. Lei 320, 100 ex. Lei 440, 200 ex. Lei 540

8 pag.

50 ex. Lei 230, 100 ex. Lei 270, 200 ex. Lei 320

Revista noastră tipărindu-se într'un număr limitat de exemplare, nu
putem trimite câte două exemplare din același nr. în contul *unui* abonament.
Ni s'ar descompleta colecțiile de rezervă. De aceea, rugăm pe toți abonații
noștri ca, în interesul lor, să ne avizeze din vreme în caz că și-au schimbat
domiciliul sau n'au primit vre-un număr. Reclamațiunile prea întârziate nu le
putem lua în considerațiune.

*

Oricine reține vre-un număr, se consideră abonat.

*

Meseriașilor și negustorilor care vor abona revista, achitând anticipativ
costul abonamentului pe un an, dacă ni se cere, li se va anunța gratuit adresa
în corpul revistei, anul întreg.

*

Cei care ne vor face 10 abonamente, plătite înainte, vor primi revista,
gratuit, un an.

Administrațiunea.

Lucrările și revistele primite la redacție
vor fi amintite la „Bibliografia“ acestei reviste.

Reproducerea, fără indicarea izvorului, este oprită.

ȚARA BÂRSEI

APARE LA DOUĂ LUNI ODADĂ

Redacția și administrația: BRAȘOV, STR. MUREȘENILOR No. 22

Anul VI.

Mai-Iunie 1934

No. 3.

Iluzia „dacică“

de Aurel A. Mureșianu

VI

Din cele constatate de noi în studiul de față pe temeiul analizei critice a rezultatelor cercetărilor științifice de până acum asupra marelui probleme etnice a Traco-Geto-Dacilor, putem trage următoarele concluzii fundamentale:

a. Indoiala lui Herodot asupra exactității știrilor comunicate de el, exprimate de el însuși în cartea VII, cap 151, a Istoriei sale¹⁾, n'a fost luată în mod suficient în seamă de către istoricii și geografii următori, așa că „părintele istoriei“ poate fi considerat ca unul dintre principalii vinovați de încurcătura haotică care a stăpânit și stăpânește, în parte, până astăzi în știință asupra istoriei, geografiei și etnografiei regiunilor nord-estice ale Europei din anticitate.

b. Stabele cunoștințe geografice ale autorilor următori, mărturisirile chiar și de Strabon, cel mai critic dintre ei, n'au făcut decât să mărească confuziunea; căci lipsindu-le informațiile precise asupra marilor transformări etnografice survenite în regiunile amintite, în urma marilor migrațiuni de popoare și a nesfârșitelor războaie, ei au aplicat și pentru epocile mai târzii stări de lucruri și

1) Vezi cap. II, aliniatul 2, al lucrării de față. Vorbind despre „Neuri“, cari ar fi locuit la Nordul „Schitiei“, în vecinătatea „Agathyrșilor“, Herodot scrie: „Schii și Elinii locuitori în Schitia spun că fiecare Neur se transformă odată într'un an în lup, devenind după aceasta iarăși om. Dar ei nu pot să mă facă să cred acest lucru. Totuși ei afirmă aceasta și jură chiar că este așa“ (Cartea IV, cap. 105).

numiri de popoare care nu mai corăspundeau realității, astfel că un istoric de talia lui Ammian Marcellin, voind să descrie „Tracia“, a fost nevoit să recurgă la informațiile și constatările sale proprii din cauza „contrazicerilor“ autorilor vechi.

c. Neputând delimita exact, din cauzele arătate mai sus și din pricina stării primitive a culturii și a nestatorniciei alcătuirilor lor sociale, întinderea etnică a popoarelor din ținuturile amintite, autorii vechi s'au mărginit la generalități, numind grupuri întregi de popoare după numele celui mai puternic sau cunoscut dintre ele, dând astfel naștere numirilor generale *geografice*, în locul celor etnice, naționale sau politice.

d. Aceste nume generale sau colective au fost datorite în primul rând popoarelor sau triburilor cuceritoare; ele au trecut în cele mai multe cazuri și asupra neamurilor de altă rasă supuse de ele, dăinuind uneori la acestea chiar și după dispariția sau desnaționalizarea celor dintâi. Pildă eclatantă avem în însăși originea numelui oriental asiatic al „Geților“ care a trecut mai târziu și asupra marelui masă a popoarelor din masivul carpatic, dela Nordul Dunării și chiar dela Sudul ei, pentruca, după o întrebuințare îndelungată și frecventă, mai ales la autorii elini din primele veacuri de dinaintea erei noastre, să dispară, pe la mijlocul veacului I. după Hristos, aproape cu totul din uz.¹⁾

e. Nu numai transmisiunile de nume de popoare n'au fost suficient observate de autorii vechi, dar nici schimbările ulterioare și frecvente survenite mai ales în urma migrațiunilor lor — atestate mai cu seamă de Strabon — așa că s'a întâmplat ca unul și același popor să aibă, în epoci diferite, numiri diferite, sau în același timp, mai multe numiri, după regiunile pe care le ocupa. Cea mai eclatantă pildă a confuziei pricinuite de acest obicei al numirii popoarelor la autorii vechi, este numele „Tracilor“ pe care unii dintre ei îl dădeau și populației fundamentale a Schitiei și

1) Cel din urmă autor care amintește pe „Geții“ din regiunile carpato-dunărene este Pliniu cel bătrân. Ptolemeu, care descrie amănunțit aceste ținuturi, nu mai cunoaște decât pe *Tyra-geții* și *Pien-giții* din Nord-Vestul Carpaților. În veacul al treilea d. Hr. numele Get trecu asupra Goților, și mai târziu, mai ales la autorii bizantini, asupra Slavilor, iar în evul de mijloc și asupra popoarelor baltice (vechii Prusieni, Leții, Livanii, latvingii etc.).

Sarmației și care a făcut pe învățați ca, în loc să caute înrudirea apropiată a majorității populațiunii cuprinse subț acest nume geografic¹⁾ cu grupul letto-vendo-slav al popoarelor indogermanice, i-au făcut să se aventureze în Orientul iranic, căutând să dea acestei pretinse rase și „națiuni“ o definiție și poziție specială în Europa pe care n'a avut-o niciodată.

f. Din examinarea critică a tuturor izvoarelor vechi și din comparația lor cu rezultatele de până acum ale cercetărilor arheologice și antropologice, reiese lămurit că populația bazinului Dunărean era în marea ei majoritate în strânse legături de origine și de rudenie cu rasele centrale europene, nordice, vestice și răsăritene și numai într'o măsură mai mică cu rasele orientale cuceritoare, care au provocat și marea invaziune „schitică“ din întâia jumătate a întâiului mileniu de dinainte de Hr.

g. Ivit mai întâi în scrierile lui Iuliu Caesar, la hotarele dela Răsărit ale „Germaniei“ geografice, numele *Dacilor* n'a fost decât o nouă expresie geografică pentru denumirea întregii populații a teritoriilor dintre Dunăre și Vistula, teritorii, care mai înainte făcuseră parte din Schitia, Tracia și Sarmația autorilor vechi, locuite de reprezentanți ai aproape tuturor raselor europene, dela fondul comun înrudit cu „Tracii“ de Miazăzi și până la puternicele penetrații schito-sarmate, celtice și germano-bastarnice. Acest teritoriu vast neformând niciodată un stat național și unitar în înțelesul de astăzi al cuvântului, *Dacia* politică de dinainte de Romani, în extensiunea dată ei chiar și de unii istorici mai noi nu este decât

1) La dovezile aduse de noi până acum despre întrebuițarea numelui „Tracilor“ în înțeles pur geografic putem adăoga o mulțime altele. Appianos din Alexandria, unul dintre cei mai de seamă istorici ai veacului al 2-lea d. Hr., vorbind despre aliații din Europa ai puternicului rege pontic Mithradates Eupator, spune că i s'au aliat și „triburile *trace* care locuiesc la Istru sau în munții Rhodope și Haemus și între acestea tribul *lor* cel mai viteaz: *Bastarnii*“. Se știe că și Herodot amintește pe „cei mai viteji dintre Traci“, aceștia însă nu erau la el Bastarnii germanici, ci „Geții“ (istoria, IV, 93). Scriitorul bizantin Theophanes înșiră printre „Traci“ și pe Goți. El scrie că împăratul Anastase „a trimis în anul 502 împotriva Perșilor o oaste compusă din Goți, Beși și alte neamuri trace“. Plutarh spune în biografia cuceritorului Macedoniei, Amilius Paulus (an. 168 în. d. Hr.) că „Tracii“ auxiliari ai armate. vrăjmașe erau „de statură uriașe“ Tocmai așa caracterizează alți autori pe *Bastarni* etc. etc.

un product al legendei,¹⁾ neapărând pe aceste teritorii, înainte de întemeierea *Daciei romane* decât *confederații* efemere între căpeteniile și „regii“ schiți, sarmați, bastarni, geți și daci, având fiecare stăpânirea lui deosebită, fiind de multe ori chiar înrudiți unii cu alții, dar și luptându-se adeseori între ei.²⁾

1) S'a afirmat că Menennius Agrippa, ginerele lui August și învingătorul dela Actium ar fi cunoscut existența unei „Dacii“ mărginite „la Răsărit cu deșertul Sarmatiei, la Vest cu râul Vistula, la Nord cu Oceanul și la Sud cu Dunărea“ (*Dacia, Getica, finiuntur ab oriente desertis Sarmatiae, ab occidente flumine Vistula, a septentrione Oceano, a meridie flumine Histro*). Însăși întrebuițarea la plural a verbului „finiuntur“ dovedește — dacă nu este cazul unei interpolări mai târzii — că avem de a face cu o pură noțiune geografică. Cel mai însemnat geograf roman din veacul I. după Hr., Pomponius Mela, nu cunoaște la Nordul Dunării, între „Tracia“ și „Germania“ decât „Sarmatia“ și „Schitia europeană“ și nu știe nimic despre existența unei „Dacii“, fie chiar și numai ca expresie geografică. Nici Pliniu cel bătrân, care citează și pe Agrippa, nu cunoaște la Nordul Dunării decât „teritoriul“ (tractum) locuit de „popoarele schitice“ (Scytharum gentes), între care numără și pe „Daci“ (Hist., IV, 25). Împăratul August, care a împins stăpânirea romană până la Dunăre, nu ne vorbește, în celebrul *Monumentum Ancyrianum*, decât de „popoarele dacice, pe care oastea sa condusă peste Dunăre le-a silit să sufere împărăția poporului roman“ (*trans Danubium ductus exercitus meus Dacorum gentes imperio populi Romani perferre coegit*).

2) În afară de egemonia trecătoare a „celui mai mare dintre regii Traciei“, Burevista, și în afară de puternica coalitie organizată de Decebal, nu întâlnim în monumentele literare vechi, decât mențiunea câtorva nume de „regi“ stăpânitori peste unele ținuturi mai mici în diferitele regiuni din Nordul Dunării. Pe timpul lui Filip II al Macedoniei apare ca stăpânitor al ținuturilor dela gurile Dunării „regele schitic *Atheas*“. Tot aici pare a fi stăpânit și regele „tracic“ cu nume gotic (bastarn?) *Cothelas* (*Gudila* al lui Iornandes). Puternicul rege al Traciei, Lysimach, poartă, ceva mai târziu, război cu regele „Tracilor“ din Nordul Dunării, *Dromichaites*, arătat de alții ca rege al „Geților“. Tot un rege „get“, cu nume gotic (bastarn?) este *Scorylo* din cunoscuta anecdotă a lui Frontinus (*Corylla* al lui Iornandes). Iustinus (XXXI, 3) ne povestește despre lupta înverșunată a regelui „Geților“ *Oroles* cu Bastarnii (pe la începutul veacului al 2-lea în. de Hr.) Tot un rege „get“ cu numele *Roles* apare pe timpul victorioasei ofensive a guvernatorului Macedoniei, Marcus Licinius Crassus, din anul 29 înainte de Hr., luptând ca aliat al Romanilor, împotriva altor regi „geți“ dela gurile Dunării: *Dapyx* și *Zyraxes* (Dio Cassius, LI, 26). Dio ne spune la alt loc că expedițiunea s'a făcut împotriva „Dacilor“ și a „Bastarnilor schitici“, și că în cetatea Genucla a lui

h. Cu toată părerea contrară a unor învățați de seamă, nu se poate nega existența, în regiunile schito-sarmato-geto-trace, a unei clase stăpânitoare de aceeași origine peste popoare de rasă diferită, clasă formată din cuceritorii străini, chiar dacă aceștia s'au contopit mai târziu cu indigenii. Dovadă nenumăratele nume identice sau asemănătoare dintre căpeteniile schito-geto-trace, celto-illyrice și mai ales între cele suevo-bastarno-gotice și cele slave de mai târziu. Deosebirea de rasă dintre stăpânitori și stăpâniți este mărturisită pentru unele popoare (Schiți, Sarmați, Dardani, Macedoneni, Suevi etc). chiar și de autorii vechi și este confirmată și de cercetările antropologice ale tipurilor barbare din monumentele sculpturale antice. Astfel se poate constata o deosebire de tip și rasă, deoparte, între „Dacii“ din clasa „pileaților“ și „regii“ lor, iar de alta între „Dacii“ din clasa „comaților“ și ceilalți barbari supuși din aceste regiuni. Pe când cei dintâi tradează tipul nordic dolicocefal și pe cel oriental sau schitic veritabil, mongoloid, Dacii „comați“ arată asemănări frapante cu așa nu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zyraxes, fugit la Schiți, Cassius a găsit și „steagurile luate de Bastarni lui Caius Antonius“, înainte cu 30 de ani. Între șefii popoarelor dela Dunăre Dio amintește și pe „regele Bastarnilor“, *Deldon*. Cel dintâi „rege“ pe care-l putem așeza, pe temeiul celor relatate de Florus (IV, 12, 18), cu precizie în regiunile Transilvaniei, este faimosul *Cotison* sau *Coson*, amintit și de Horațiu (*Daci Cotisonis agmen*), aliatul lui Iulius Brutus împotriva triumvirilor Octavian (August) și Antoniu. Dela regele Cotison — considerat de unii istorici moderni drept „rege al Odryșilor“ traci — ne-au rămas și vestigiile „Cosoni“ de aur, bătute de însuși Brutus, din cari s'au găsit o mulțime în Ardeal. Tot pe timpul lui Cotison se face amintire și de un alt rege „get“, *Dicomes*, despre care Plutarh ne spune, în biografia lui Antoniu, că era aliatul acestuia. Dio Cassiu, care ne istorisește de mai multe ori năvala peste Dunăre a Dacilor și mai cu seamă a Bastarnilor, ne spune că Antoniu n'a avut prea mult folos de pe urma acestei alianțe, fiindcă „Dacii trăiau hărțuindu-se ei între ei“ (Dio C., 51, 22). Nici chiar Decebal nu apare ca unicul rege al ținuturilor dintre Carpații nordici și Dunăre, căci Aureliu Victor scrie clar în biografia lui Traian că acesta „a supus și națiunile Dacilor pileați și ale Sacilor (Schiților — A. A. M.) de sub stăpânirea regilor *Decebal* și *Sardoniu* (*domitis... Dacorum pileatis Sacisque nationibus, Decibalo rege ac Sardonio*). Monetele găsite în regiunile gurilor Dunării ne au păstrat și numele regilor schito-bastarni: *Tanusa*, *Charaspes*, *Acrosandru*, *Canites*, *Sarias*, etc.

mitul tip dinaric, constatat și astăzi mai ales la Slavii din Nord-Estul Carpaților și la Sârbi, descendenții lor.¹⁾

i. Formând și în vechime un adevărat „bulevard“ al Europei, regiunile „traco-geto-dacice“, au fost atinse de aproape toate migrațiunile și năvălirile de popoare, al căror centru dinamic au fost regiunile dintre munții Urali și platoul Iranului. Aceste migrațiuni, care par a fi fost cu atât mai dese și mai puternice cu cât ne îndepărtăm mai mult în trecut, au avut o influență decisivă asupra evoluției popoarelor Europei. Impingând spre Miazăzi neamurile puse de ele în mișcare, ele au creat, între altele, și legătura de rasă și limbă dintre locuitorii dela Nordul și Sudul Dunării. Căci deși s'a dovedit și se dovedește existența în Peninsula Balcanică și Asia Mică a unei rase mediterane mai vechi, brune și brachicefale — a cărei resturi în antichitate le formau așa numiții Pelasgi, Lelegi și unii dintre Illyri — totuși majoritatea locuitorilor „Traciei“ este arătată de Aristoteles, Hippocrates, Galenus și alții ca având întru toate înfățișarea „Schito-Germanilor“ nordici (între cari trebuie să înțelegem și pe strămoșii Letto-Slavilor de astăzi): părul „deschis“ (blond) sau „roșcat“, pielea „albă“, ochii „albaștri“, statura „înaltă“, și a. m. d. Aceste transformări par a fi avut loc mai ales, după marea invazie schito-cimmeriană, deoarece „Tracii“ primitivi ai lui Herodot nu mai seamănă de loc în traiu și în obiceiuri cu „Tracii“ lui Homer. Înainte de întemeierea

1) Regiunile din Nord-Estul Carpaților au fost locuite în antichitate de faimoșii *Costoboci* (citește *Costoboki*), considerați de toată lumea ca „Daci“. Constantin Porfirogenitul, vorbind despre locurile de unde a pornit în sec. VII. migrațiunea spre Sud a Sârbilor ne spune că țara lor de origine „de dincolo de Turcia“, deci la Nordul Ungariei — Bizantinii numeau pe Unguri și „Turci“ — se chema *Boiki* (De Admin. Imperii, cap. 32). Locuitorii regiunilor sud-estice ale Galiției, dintre izvoarele Prutului și valea de sus a Nistrului, s'au chemat însă până în vremile mai nouă *Boiki* (Bojki), în sing. *Boiok*, cuvânt pe care Schafarik îl derivă dela vechiul slav *bojek* = strenuus (voinic, viteaz). Schafarik a și fost unul dintre cei dintâi care a crezut în identitatea regiunii Boiki a Porfirogenitului cu Boikii galițieni (Op. citat, vol. II, p. 243). Cu toată controversa care există și astăzi între slaviști în legătură cu locul de origine al Sârbilor, identitatea Boikilor de mai sus cu *Costo-Bokii* „daci“, locuitori și unii și alții în Galiția răsăriteană, devine, prin completa ei concordanță cu ultimele constatări antropologice, cu desăvârșire clară. De altfel și Schafarik număra pe Carpi și pe Costoboci între Slavi.

Daciei romane, etnografia regiunilor carpato-dunărene a suferit în mai multe rânduri schimbări și prefaceri radicale. Romanii n'au făcut decât să continue această operă, disolvantă și creatoare în același timp, mutând în sudul Dunării și în alte provincii ale imperiului și supunându-le disciplinei militare și vieții agricole, nesfârșite mase de oameni și înființând pe locurile golite, ca tot atâtea promontorii izolate de lumea barbară dela Nord, mai întâi în preajma Dunării și mai târziu și în Banatul, Ardealul de Vest și Oltenia de astăzi, tot atâtea colonii puternice și înfloritoare. Dacia lui Traian n'a cuprins în sine decât numai o parte a ținuturilor așa zise „dacice“, colonizarea ei a fost una dintre cele mai radicale și viața ei una dintre cele mai pronunțat romane între toate provinciile imperiului.¹⁾

Acestea sunt în liniamente generale concluziile noastre de până acum.

Înainte de a demonstra că și cercetările lingvistice din timpul din urmă nu fac decât să confirme, în esența lor, constatările noastre de până acum pe teren istoric, arheologic etnologic și antropologic și înainte de a ajunge la concluziile noastre definitive asupra limbii și naționalității locuitorilor ținuturilor „dacice“, de dinaintea expansiunii romane, vom supune unei examinări mai aprofundate chestiunea originii numelui „get“.

Induși în eroare de Herodot, care nu amintește pe Geții propriu ziși decât între Dunăre și Haem — pentru că despre Nordul Dunării el nu știa, precum am văzut, aproape nimic — învățații s'au îndoit de identitatea de origine a Geților dela Dunăre cu ceilalți numeroși „Geți“ din ținuturile nord-estice ale Europei până la Urali și Marea Caspică. Ioan Christian Engel, „prevestitul Engel“ al lui Șincai, a fost unul dintre cei dintâi care, sedus mai ales de pasajul confus din Dion Cassiu, despre care am vorbit la cap III al studiului nostru, a formulat teoria originii sud-danu-

¹⁾ În momentele epigrafice ale provinciei Dacia se găsesc cu mult mai puține nume neromane sau romanizate (în cea mai mare parte grecești) decât de pildă în inscripțiile provinciei Pannonia. Mai ales în monumentele funerare ale acesteia găsim o mulțime de nume de origine celto-illyrică, pe când în cele din Dacia nu găsim nici măcar unul singur despre care am putea spune cu precizie că este „dacic“, iar nu traco-bes, dardanic, pannonic, illiric etc. etc.

biene a „Tracilor“ și deci, implicit, a „Geților“ și „Dacilor“.¹⁾ teorie căreia i-a dat mai târziu o dezvoltare mai amplă, cu sprijinul unui aparat științific mai mare și învățatul ceh Schafarik. Teoria lui Schafarik a fost adoptată, ca fiind a unui mare slavist, și de învățatul nostru Hașdeu și după el, de A. D. Xenopol și cei mai mulți dintre istoricii noștri următori. Cercetările speciale, mai ales lingvistice, asupra „Tracilor“, din ultimele decenii ale veacului trecut, au deschis însă nouă orizonturi în fața problemei numai la aparență rezolvate, a etnicului lor. Wilhelm Tomaschek (1841-1906), profesor de liceu la Viena și mai târziu de Universitate la Graz, cel mai harnic scormonitor al trecutului „Tracilor“, constata, prin anii 90 ai veacului trecut, că Tracii se compuneau din două straturi etnice, unul sudic și altul nordic, fapt care reiese și din contrastul dintre cultul (orgiastic și dionysiac) al triburilor trace de agricultori de pe țărmul Mării Egee, înrudit cu al Tracilor din Asia Mică, și între lumea mitologică (Sagenwelt) a celorlalți Traci, economi de vite și păstori, care arată o înrudire mai mare cu aceea a popoarelor nordice și cu deosebire a Germanilor.²⁾ El ajunse la convingerea că „regiunile dela râul Strymon și până la Bosfor“ au primit numele de „Thracia“ dela emigranții nordici; că în acest nume s'au contopit și resturile popoarelor autohtone de aici“³⁾ și că „țara de origine a Tracilor (das thrakische Stammland)“, trebuie căutată la Nord în ținuturile „încunjurate de coroana de munți a Carpaților care a adăpostit în tot timpul anticității cea mai veritabilă parte a neamurilor trace“.⁴⁾

Este unul dintre marile și incontestabilele merite ale lui Vasile Pârvan de a fi dovedit, mai cu seamă prin studiile sale arheologice, falsitatea teoriei originii sudice a „Geto-Dacilor“ și apartenența lor din toate punctele de vedere la grupul popoarelor Europei centrale. Cu toate părerile lui, mult prea exagerate, asupra importanței politice, a „unității naționale“ și a extinderii lor, el merge mai departe chiar decât Tomaschek, afirmând că deși „în-rudiți“, Geto-Dacii sunt un popor „deosebit“ de acela al Tracilor

1) Joh. Christiani Engel, *Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium*, Vindobonae (Viena), 1794, p. 46 și urm.

2) Die alten Thraker, I. p. 112.

3) *Ibidem*, p. 53.

4) *Ibidem*, p. 9 și 53.

sudici, cu toate că, în ce privește etnicul lor, el îi consideră ca și Tomaschek — nu fără a ajunge în contradicere cu afirmările de de mai sus — ca făcând parte tot din așa numitul grup lingvistic „traco-phrygio-armean“. Pârvan a dovedit că regiunile dela Nordul Dunării au avut, începând cu epoca de bronz, mult mai multe legături cu Apusul, Nordul și Răsăritul Europei decât cu Sudul greco-mycenian și că în primele decenii ale primului mileniu în. de Hr. ele au aparținut „unități culturale a Europei centrale, dela Italia și Alpi până la Carpații moldoveni și Dunărea scythică“ (Getica, p. 757), iar mai târziu ele au fost cu totul aservite influenței schitice orientale și apoi celei celtice apusene. O migrațiune mai mare dela Sud spre Nord nu se poate constata arheologiceste, întru cât și obiectele de origine greacă găsite pe teritoriile dela Nordul Dunării (monete, vase și mai ales amfore) nu sunt decât obiecte de „import“ aduse de Grecii din cetățile dela Marea Neagră, iar celelalte obiecte metalice sunt aproape toate de fabricație nordică.

Și în ce privește înrudirea „Geților“ dela Dunăre cu ceilalți „Geți“ dela Nord și Răsărit, Pârvan are vederi mult mai largi decât ceilalți istorici români, socotind ca aparținând familiei „getodace“ și pe „Tire-geții“ din regiunile râului Pina, afluent al Niprului, din Polesia (Polonia răsăriteană).

Înainte de a încerca să dovedim și prin mijlocirea rezultatelor de până acum ale lingvisticeii, înrudirea mai apropiată a Dacilor și Tracilor propriu ziși cu așa numitul grup „letto-slav“ al populației centrale și nord-estice a Europei, decât cu *Illirii* (Illyrii)¹⁾

¹⁾ În istoriografia europeană a fost dominantă părerea că Illyrii (în latina veche *Hiluri*) și Tracii au fost două „popoare“ înrudite de aproape între ele. Aceasta o afirma și Schafarik, deși el susținuse că o parte a „Illyrilor“ și în primul rând „Eneții“, sau „Veneții“ dela Marea Adriatică — amintiți și de Herodot — nu erau decât rămășițele marelui grup slav sud-vestic, distrus sau alungat peste Dunăre de Celți (op. cit., vol. I, p. 468). Pe baza aceasta Hașdeu în al său „Strat și substrat“ a formulat teoria originii *comune* a tuturor popoarelor balcanice, considerând și pe Albanezi ca descendenți ai Tracilor. După Hașdeu Tracii au fost „ultimii Arieni emigrați în Europa“ și așezați peste „substratul pelasgic“ al Peninsulei. Rezultatele mai nouă ale științei dovedesc însă din ce în ce mai mult că această teorie a fost cu totul greșită și că Illyrii și Tracii — socotiți firește în sens restrâns iar nu larg

și cu celelalte rămășițe ale populației mai vechi a Peninsulei — de la care se trag Albanezii de astăzi — ne vom opri un moment la urmele lingvistice lăsate în Europa de invaziile orientale, începând cu vremurile cele mai vechi și până în evul de mijloc, urme care, aruncă o lumină clară și asupra originii numelui „Get“.

geografic — au fost formați din elemente etnice cu totul diferite. Despre evoluția științifică a novelor teorii vom vorbi ceva mai jos, când vom atinge chestiunea înrudirii liguistice albano-române. Amintim numai aici că și Pârvan o aprobă scriind: „A pune pe Illiri la un loc cu Tracii e egal cu a face din Celți și Germani o singură națiune“ (Gețica, p. 295). În ce privește definiția „naționalității“ Illirilor trebuie să procedăm cu aceleași rezerve ca și la celelalte numiri de popoare din antichitate care, trecând peste limitele lor specifice de la început, au devenit simple expresii geografice. Appian din Alexandria ne spune lămurit că pe timpul Grecilor Illyria avuse un înțeles mai restrâns, dar că Romanii adăugară mai târziu la ea și pe „Pannoni, Rhaeti, Norici și Myzi“ așa că pe timpul lor „Illyria“ ajunsese a fi numele „comun“ al „tuturor popoarelor din dreapta Dunării“, de la Noric și până la Macedonia și Tracia de Sud (Ist. romano-illyrică, cap. 6). Despre vechiul „rege illir“, Agron, Appian spune că stăpânirea „numai o parte a Illiriei“ (Idem, cap. 7). Din faptul că Appian afirmă că „Romanii numără și pe Pannoni la Illiri“ (Idem, cap. 14) se vede că era o oarecare deosebire între grupul de Sud „illiric“ propriu zis și cel nordic „pannonic“. Appian numără între Illiri pe toți locuitorii *Dalmației* și *Dardaniei* de mai târziu, iar Strabon numără printre „neamuriile“ Pannonilor pe: *Breuci, Andizeti, Ditioni, Piruști, Mazaei* și *Daesittiani*, locuitori la Nord de Dalmația și Dardania (Geografia, VII, 5). Iar Dion Cassiu, fost și guvernator al Pannoniei, scrie: „Pannonii locuiesc lângă Dalmația și la Istria, de la Noric și până la Mysia (Moesia) europeană“ (Cart. 49, cap. 34–38). Tot el ne spune că ei „aveau aceleași arme ca și Scordiscii“, faimoșii „Celți“ odinioară atât de puternici cari locuiau în regiunile de la Sud-Vest de Banatul nostru de astăzi „amestecați cu neamuri trace“ (Strabon, VII, 5). Și alte regiuni ale Pannoniei și chiar și ale Illiriei fuseseră împănate de „Celți“. Tot de la Strabon știm că „Iapodii“ (cei mai vestici dintre „Illyri“, vecini cu Italia, au fost „un neam amestecat de Celți și Illiri“ (Ibidem). Observația lui Julius Jung că în „Pannonia nu poate fi vorba de o naționalitate exclusivă“ (*Roemer und Romanen in den Donau-laendern*, Innsbruck, 1887, p. 84) pare a fi deci foarte justă. Totuși asemănările numelor geografice și a numelor de persoane panonice și illire sunt atât de mari încât linguiștii s’au văzut nevoiți să cuprindă atât pe Illiri cât și pe Pannoni — cel puțin în majoritatea lor — într’un singur grup lingvistic, grupul „illiro-pannon“. În sens mai larg, Illirii sunt socotiți la grupul de popoare „pannono-illiro-messapic“, căruia a aparținut și o parte însemnată a populației răsăritene a Italiei.

Puternica expansiune spre Europa a populației din Nord-Vestul Asiei, din epoca schitică și post-schitică, a transplatat pe teritoriul acestui continent nu numai o mulțime de numiri etnice și geografice nouă, dar a făcut cunoscute și popoarele celor mai îndepărtate numele invadatorilor. Subt influența reminiscențelor grozave ale năvălirilor crâncene și distrugătoare ale acestora s'au format cu timpul întregi cicluri de legende și de povești, în care fantazia populară, pierzând noțiunea originală a adevărului istoric, dar păstrând încă în memorie numele cuceritorilor, le-a îmbrăcat în forme abstracte, dându-le înțelesul de „monștri, sălbatici, uriași“ etc. etc. Nu trebuie să mergem mai departe decât până la teribila invazie a Hunilor, pentru ca să vedem numele lor intrând, subt forma *ogre* (dela *Unnoigur* sau *Onogur*, unul din numele Hunilor) în limba poporului francez și luând, cu timpul, în legendele sale înțelesul de „*uriaz* mîncător de carne crudă“, iar subt forma *Hüne*, în limba Germanilor, tot cu înțelesul de „*uriaz*“. Nu va fi stînd oare și *urgia* românească în legătură cu tribul hunic al *Urogi*-lor în epoca împăratului roman răsăritean Marcianus Flavius (450-57)?¹⁾ Numele Avarilor s'a păstrat la toate popoarele slave dela Nord în cuvântul *Obr* (rus. *obrin*, pol. *obrym*, cehește *obr*, slovăcește *obrin* etc.) și în înțelesul de ființe sălbaticе, puternice, supraomenești sau uriașe.²⁾ La Slavii sudici există pentru noțiunea de „*uriaz*“ și cuvântul *ispolin*, pe care Schafarik îl deduce dela numele *Spalei*-lor înșirați de Pliniu (VI, 7) între popoarele Schitiei. Și chiar și în poveștile românești întâlnim „*uriaz*“ cu numele „*Tătaru*“.

Există însă nume de popoare orientale intrate din vremuri mult mai vechi în limbile europene. În vechile mituri și legende scandinave, adunate în celebrele *Edda* din veacurile 12 și 13, întâlnim între „*neamurile de uriași*“ și ființe dotate cu însușiri su-

¹⁾ Înțelesul adevărat și original al cuvântului „*urgie*“ reiese foarte bine din vechea zicală populară „a venit *urgia* peste ei“. Și noțiunea de „*exil*“ al al acestui cuvânt se potrivește mai bine cu derivarea lui din epoca năvălirilor huno-mongole, decât cu înțelesul pur religios și ritual al cuvântului greco-latin „*orgia*“. De altfel și Strabon (VII, 3) amintește la Răsărit de Nistru între popoarele schitice pe „*Urgit* (Ourgoi) *nomazi* cari lucrează foarte puțin pământul“.

²⁾ Niederle, op. cit. p. 73.

praomenești pe „*Thursi*“ și pe „descendenții lor“, pe „*Ieți*“ (die Jäten), luând parte la războaiele cu „*Asii*“. ¹⁾ Acești „*Thursi*“ și „*Ieți*“ nu sunt decât urmașii legendari ai *Aga-Thursilor* (Agathysilor) și *Geților* istorici, intrați și păstrați subț înțelesul de „uriași“ aproape în toate limbile germanice. ²⁾ Tot în categoria acestor nume de popoare foarte vechi de origine răsăriteană trebuie să punem și numele „*Ciud*“ (Tschud) subț care popoarele de Răsărit ale Europei înțelegeau pe toate neamurile uralo-altaice sau fino-mongole din Nordul și Răsăritul ei. ³⁾ Și numele Ciuzilor a urmat același proces de transformare, îmbrăcând cu timpul la popoarele așezate mai la Vest, la Slavi și chiar și la Români și Unguri, înțelesul de „uriași“ (în bulgara veche) de „monstru“ (la Poloni și la Sârbi) și de „minune“ sau „bizarerie“ la Români și la Unguri.

Toate acestea dovedesc că expansiunea popoarelor orientale a cuprins în vremurile străvechi întreg continentul european, dela Peninsula Scandinaviei și până la Marea Mediterană. De altfel, precum am văzut în capitolul precedent, însăși arheologia a constatat, încă din neolitic, asemănări foarte frapante între obiectele găsite în regiunile scandinave și cele din Răsăritul Europei și munții Caucaz. Așa se explică și răspândirea cea mare a numelui „*Geților*“, constatat istoricește în tot cuprinsul răsăritean al Europei polone și rusești de astăzi. *El a fost odată numele real al unui neam de cuceritori cari și-au intins într'un timp stăpânirea lor până în dreapta Dunării.*

1) Jakob Grimm, *Deutsche Mythologie*, p. 296 și urm.

2) În limbile scandinave *thurs* sau *thuss*, în vechea germ. *turs*, în anglosax. *thyrs*; apoi scand. *iötunn*, anglosax. *ëoten* sau *ëten*, svedez *jätte*, danez *jette*, vechiu germ. *ëzzan*. Schafarik care propune aceste etimologii, de altfel foarte firești, (v. op. cit. I, p. 311), n'a avut însă nici idee de legătura lor cu invaziile Asiaticilor în Europa — „*Asii*“ legendelor scandinave — deși le considera ca numiri aparținătoare popoarelor „ciudice“ sau fino-uralice, răspândite odinioară în Europa pe un teritoriu mult mai mare și despre care știa că erau în parte de origine mongolică. El presupunea că cuvântul *Get* avea înțelesul latinului — *cola* ‚locuitor‘ și-l aducea în legătură cu grecescul *γῆτης* ‚țaran‘, dela *γῆα* sau *γῆ* ‚pământ‘. Greșala provinea și din faptul că el considera pe Geții danubieni ca fiind de origine sudică.

3) Schafarik, op. cit. p. 314. Având în vedere și existența formei vechi slave *šciud*, Schafarik aduce acest cuvânt în legătură cu însuși numele Schythilor (Ibidem, p. 314). Rușii numesc și astăzi „Ciuzi“ pe unii Finezi.

Orientalistul Strahlenberg afirmă că pe vremea lui (inceputul veacului al 18-lea) Tătarii din Tobolsk și Buchar dădeau numirea de *Iaet* sau *Gaet-Tschudi* (Ghet-Ciudi) popoarelor nomade și păgâne dela Apus de munții Imaus. El mai constatase că Tătarii numeau șesurile și câmpiile *gaedz* sau *gaez*.¹⁾ De fapt toți „Geții” istorici sunt pomeniți mai ales pe șesurile din apropierea râurilor: „Geții” propriu ziși la Dunăre; „Tyre-giții” la râul Tyra (Nistru); „Pien-giții” la râul Pina; „Sargeții” la râul Sergatschka (?), în regiunea Nișegorod-ului rusesc; „Thyssa-geții” la râul Tschus-sowaja (?) la Vest de Urali etc.²⁾ N'am văzut însuși râul Physon sau Araxes, purtând la Greci numele *Geta*? N'am întâlnit și la Dunăre o localitate cu numele *Egeta*?³⁾

Istoricii și linguiștii Nordului (Suedezul Gejer, Danezul Rask, Germanul Klapproth, etc.) au dovedit că regiunea Finnmarken din Nordul peninsulei Scandinaviei se chema în vechime *Jötun-heimr* și că „Ieții” Eddei nu erau decât „Ciuzii” finomongoli cari ajunseră în migrațiunile lor spre Vest și în Scandinavia. Dar nu numai atât. Intreaga regiune de lângă Marea Baltică, locuită azi de Letto-Litvani purta în documentele latine medievale numele *Samo-gitia* sau *Samo-getia*, iar popoarele lor numele de *Getae*.¹⁾ Între acestea se numărau odinioară și *popoarele azi dispărute*, ale Prusienilor vechi și ale *Iet-viezilor* sau *Iat-vingilor* (pol. Iadzingowie) locuitori mai ales în regiunile Podlahiei și Polesiei de azi, *tocmai pe locurile Pien-giților lui Ptolemeu*. Vechiul călugăr-cronicar polon Kadlubek (1161 – 1223) scrie despre acești Iatvingi „polesiani”, „erau de un neam cu Geții sau Prusienii” (*Sunt Pollexiani Getharum sive Prusorum genus*), atribuindu-le totodată și aceeași credință în nemurirea sufletului și reîncarnațiune, pe care o constatase Herodot și la Geții dela Dunăre.²⁾ Presupunând totuși că Iatvingii nu erau de origine Slavi³⁾ Schafarik, nu știm pe ce temei, îi considera drept urmași ai Iasigilor dela Dunăre, pe cari el îi credea descen-

1) Strahlenberg, op. cit., pag. 40.

2) Schaffarik, op. cit. vol. I, p. 296 și 304.

3) Vezi cap. II al lucrării de față. Intre cuvintele asiatice intrate în limbile europene încă din vremuri preistorice trebuie pus, fără îndoială, și cuvântul *gaiid* sau *gats*, cu care rămășițele Celților (Bretonii, Irlandezii și Scoțienii) numesc și astăzi „râul”. Pârvan spune despre numele Dacilor și Geților că sunt „greu explicabile”, însă „se arată a fi scythice” (*Getica*, p. 286).

denți ai Sarmatilor „iranici“. Ietvingii cari au avut în vechime o răspândire mult mai mare — urmele lor se găesc și în toponimia Galiției — au fost vestiți în evul de mijloc mai ales prin luptele eroice cu Polonia și Rușii. „Din cauza credinței lor (în nemurirea sufletului), scrie Schafarik, ei nu fugeau niciodată, nici nu se lăsau prinși de vii, preferind moartea împreună cu femeile lor“. Nu este această purtare identică cu aceea a „Dacilor“ de pe Columna lui Traian ?

Având în vedere vastitatea teritoriului cuprins de invaziunile „schitice“, „thursice“, ciudice“ și „getice“, urmate în mai multe serii consecutive și încă din vremurile preistorice, vom înțelege foarte bine *de ce aceste invazii deși foarte puternice¹⁾ n'au putut să întemeieze aproape nicări stăpâniri durabile și națiuni compacte“ și de ce atât numirile „schit“ cât și „get“ au trecut asupra unor grupuri întregi de popoare eterogene, care au păstrat numele, impuse lor de pe cuceritorii aziatici, chiar și după ce aceștia au dispărut cu totul în masele lor.*

¹⁾ Schafarik, op. cit. I., 312.

²⁾ Kadlubek, *Historia polonica*, IV, 19. — Vechea limbă „prusiană“, dispărută în veacul al 18-lea, făcea parte împreună cu limbile lettă și litvană, din grupul limbilor „baltice“, înrudite de aproape cu limbile slave, cu care împreună se și socotesc la așa numitul grup lingvistic „letto-slav“.

³⁾ Părerile celorlalți doi cronicari poloni mai târzii, Dlugosz și Kromer, diferă într-o câțva de aceea a lui Kadlubek. Dlugosz accentuează numai „marea asemănare“ (magna conformitas) a limbii Ietvingilor cu prusso-litvana, iar Kromer susține că „era totuși deosebită de a Slavilor și Litvanilor“ (diversa proposita a Slavis et Litvanis). Slavistul ceh Niederle numără pe Ietvingii între „triburile livanice“ (op. cit., vol. I. p. 188).

⁴⁾ Nu numai expansiunea sudică „schito-getică“, ci și cea nordică „thurso-ciudică“ se vede a fi fost foarte puternică. O parte mare a Rusiei de astăzi păstrează încă nomenclatura geografică ciudo-mongolă, care apare chiar și pe locurile, unde în sec. al 6-lea, pe timpul lui Iornandes, locuiau „Anții“ slavi. Istoricul german Schlözer era de părerea că expansiunea Fino-Mongolilor a fost din punct de vedere al extinderii sale teritoriale „una dintre cele mai mari din istoria omenirii, mai mare chiar decât a Slavilor de mai târziu“. Tot de aceeași părere erași lingvistul Rasmus Christian Rask. După părerea acestuia „rămășițele acestei uriașe familii ar fi Bascii din Pirenei, urmași ai Iberilor; Finezii, Lapponii și Samoiezii, Grönlandezii, Maghiarii, cea mai mare parte a popoarelor caucaziene, precum și popoarele Asiei superioare : Turcii, Tătarii și Mongolii“ (Schafarik, I, p. 290).

Cât a durat procesul de transformare și în ce grad și în ce măsură a influențat limba și obiceiurile năvălitorilor asupra popoarelor supuse, aparținătoare în ce mai mare parte grupului letto-slavic? Iată una dintre problemele cele mai greu de rezolvat. Ceeace putem afirma cu siguranță este că pe vremea lui Herodot procesul de asimilare al Agathyrsilor schitici era deja în curs, iar acela al Geților dunăreni aproape terminat.

Cele constatate de noi despre „Thursi“ mai dovedesc că atât Pârvan cât și Karl Patsch,¹⁾ un istoric mai nou, au afirmat un mare adevăr recunoscând în „Agathyrsii“ lui Herodot un popor *schitic* veritabil, iar nu *trac*, precum erau considerați de cei mai mulți dintre învățați.²⁾ Năvălitorii „schitici“ au stat însă, încă ina-

1) Die Völkerschaft der Agathyrsen in „Anzeiger der Wiener Akademie, etc.“ Viena 1925.

2) Cu toate că unii arheologi mai noi presupun *mongolismul* Schiților, ca de pildă Englezul Minns (*Scythians and Greeks*, Cambridge, 1913), totuși Pârvan a rămas un adept al vechei teorii, introduse la noi mai ales de Tocilescu (*Dacia înainte de Romani*, București 1880) despre originea curat iranică a „Schiților“. Este interesant la ce concluzii greșite a putut ajunge chiar și Pârvan, pornind dela această bază greșită. Intre diferitele populații ale „Illyriei“ Ptolemeu amintește în regiunile Salonei și pe „Daurși“ (*Λαυόρσοι*) Pârvan care susține că „expansiunea schito-getică către Dalmația a fost foarte puternică“ a crezut că la baza acestui cuvânt se găsește însuși numele Dacilor și fiindcă în limba Iranului auruša înseamnă „alb“ a crezut că cuvântul de mai sus a însemnat în limba schitică „Daci albi“ (Davi + aorsi), cuvânt „care ar reprezenta în numirea sa anticvată epoca expansiunii schytho-getice, de prin sec. III—VI a. Hr.“ (Getica, p. 229). După informațiile luate de Strahlenberg din vechile Anale chineze și dintr'un manuscris al istoricului turco-tatar Abul Ghazi Bagadur Chan, *Daurșii* (Daurșoi) au fost unul dintre triburile faimoșilor Tunguzi (Tătari orientali), „cei mai vechi și cei mai curați Tătari“, cari au pus mai târziu stăpânire și asupra Chinei. Numele lor stătea în legătură cu regiunea *Dauria*, regiune bogată în ape (lângă lacul Baikal) iar cuvântul însemna și „mare“. Daurșii din Dalmația erau deci — ca și „Taurii“ din Crimea — Schiții „dela mare“. Ei au dispărut între Illyri. Intre însușirile caracteristice ale Tunguzilor — reduși la număr — de astăzi sunt și *tetovarea* (*tatuajul*) și *poligamia*, însușiri pe care Herodot le constatare și la Agathyrsii din Nordul Dunării.

inte de venirea și așezarea lor în Europa, sub influența puternicului centru etnic și cultural *iranic*, medo-persan — influențe iranice se pot constata și în limba și obiceiurile Mongolilor de astăzi — și s'au amestecat în decursul migrațiunilor lor și cu popoare iranice. Aceasta a fost și cauza de căpetenie a marilor controverse ivite în jurul originii lor și mai ales a „Tracilor“, formați, precum am văzut și vom vedea, în cea mai mare parte, din elemente aparținătoare grupului de popoare din care se trag Letto-Litvanii și Slavii de astăzi.

(Va urma)

Protopopi de altă dată ai Braşovului

Protopopul Gheorghe Haines (1769—1812)

de **Candid C. Muşlea**

(Sfârşit).

V.

El moare la 1 Martie 1812, după cum e trecut în protocolul morţilor — pag. 2 — dela biserica din Sibiu-Iosefin: „Georgie Haines Directorul, 53 ani“ (semnat: Georgie Bobeş, paroch în Iosephstadt“) lăsându-şi preoteasa în neagră mizerie,¹⁾ căreia prin decretul din 24 Februarie 1815 cu No. aulic 441, luând în considerare starea ei lipsită şi de mizerie, i se votează, începând cu 20 Ianuarie, un ajutor de 12 creiţari pe zi din fondul cameral.²⁾ (Nu pare însă tocmai verosimil să se fi stins din viaţă la vârsta de 53 ani, căci ar însemna că deja la 18 ani să fi fost preot, iar la 21 de ani să fi venit la Braşov. Mai curând ne vine a crede că e vorba de o greşală a preotului matriculant Bobeş, sau că acesta a fost indus în eroare de către văduvă sau alte rudenii, şi că de fapt ar fi trăit 63, dacă nu chiar 73 de ani). Preoteasa Iftimia se stinge abia după 35 de ani, la 25 Dec. 1847, în vârstă de 80 de ani, trecută în protocolul morţilor — pag. 91 — sub numele de „Aftimia Haines Directoritza veduvă“ (semnat: „Ioan Panovici, paroch în Josephstadt“).

Copii n'au avut, iar păcatul beţiei nu l-a stăpânit, nici altele, căci atât Magistratul cât şi Hermann, s'ar fi grăbit să o spună, cum au făcut şi cu alţii, şi totuşi, în 1802, când de altcum nu avea parohie, îl aflăm semnat pe un revers destul de ciudat şi a cărui explicare e greu de aflat, în care spune: „Văzând dumnealor cinstiţii epitropi ai bisericii greceşti din Braşov... lipsa chiverniselii vieţii meale, pentru pomenirea sufletului răpoposatului Panaiot Hagi Nica, mi-au dăruit florinţi nemţeşti doazeci şi cinci, despre care adeverez.“³⁾

1) I. Lupaş: „Ep. V. Moga şi profesorul Gh. Lazăr“, pg. 878

2) Idem, ibidem, pg. 905.

3) N. Iorga: Acte româneşti... pg. 182.

Multi-puținul ce a lăsat văduva la moartea sa, a constatat din câteva vase de cositor și de aramă, albitură, bucate și niște icoane, din cari a lăsat una bisericii din „Groapă“, alta protopopului Panovici, una ficei acestuia, Maria, apoi văduvei Pinci, lui Alexandru Bobeș și Mariei lui Nicolae Vulc(?). Toată averea se ridica la 98.59 fl. ung. care se împărți la nepoții ei de frate. (Arhiva Municipiului Sibiu.¹⁾)

În protocolul celor născuți și botezați la biserica din Mohu nu există numele lui Haines, dar dintr'o inscripție dela 1787 de pe această biserică reiese că Haines a fost preot și protopop la Mohu, unde pe atunci era sediul protopopiatului.

Din condica bisericii din Mohu, întocmită de C. Sa Păr. V. Slăvescu, din inscripții și din însemnări făcute în cărțile bisericii, mai vedem că la 1791 Haines dăruiește bisericii de acolo: o cruce de argint aurit, cu sculptură frumoasă în lemn, pe care se află inscripția: „P. Georgie Haines 1791. sau dăruit la biserica Mohului“, un potir de argint și un disc, pe care e gravat „1793 Erei George, Eutimia“, o stea de argint în valoare de 2 fl., o linguriță pentru cuminecătură, 3 fl, un brâu cu coapse (copci?) de argint, 4 fl. (furate — afară de cruce și disc — în 7-8 Iulie 1890).

Deasupra ușii dela această biserică e o inscripție, din care redăm începutul: „La anul 1787, în zilele Preainălțatului împărat Iosif al II. s'au zidit această Sf(ân)tă biserică din temelie... fiind ocârmuitor și ajutor jupânul Hagiu Constandin Pop și cu jupâneasa Dumnealui Păuna și cu zugrăvitul sau gătit la anul 1804 în zilele Preainălțatului Impărat Franciscus al II, fiind în zilele acelea și Domnul Director Radu Tempea și Domnul Vicareș Hondoleanu și protopop George Haines....“

VI

Dacă ar fi fost o mediocritate, Haines nu ar fi ajuns protopop al Sibiului și apoi al Brașovului, nici director al școalelor, în care slujbă aflăm numai bărbați luminați ca Dimitrie Eusta-

¹⁾ Pentru aceste date, ca și pentru cele dela biserica din „Groapă“ și din Mohu, mulțumim și pe această cale D-lui Axente Creangă, profesor la Școala normală din Sibiu, și P. Cucernicilor Părinți: I. B. Boiu din Sibiu-Iosefin, și Victor Slăvescu din Mohu.

tievici, Radu Tempea și Moise Fulea,¹⁾ cu atât mai mult, cu cât nici nu era bine văzut la Consistor. Acești directori sau inspectori, a căror chemare era „privegherea școalelor“ și cari aveau leafă de 400 fl. din fondul ardelean de studii²⁾ erau oameni cu vază, cu merite și cu practică bogată, și „Sibiul avu norocul să fie dăruit cu câțiva directori cari au lucrat cu multă râvnă la înaintarea învățământului“.³⁾

Ca administrator, și mai târziu ca protopop, al districtului Brașov, va fi făcut poate greșeli — cum susține Magistratul săsesc și cronicarul Hermann — dar a făcut atâtea lucruri bune, având incontestabil merite mai mari și mai multe de cât al doilea preot în Cetate și protopop al Brașovului, Nic. Panovici, care candidase și el la înalta demnitate de episcop, odată cu Vasile Moga.

Că a fost un neastâmpărat („ein unruhiger Mensch“), e adevărat, dar nu totdeauna în înțelesul rău al cuvântului, cum voiau să-l prezinte Sașii, deoarece neastâmpărul lui de multe ori a fost numai o consecință a hărțuielilor numeroșilor săi dușmani și a nedreptăților ce i se făceau.

În schimb Haines a apărat drepturile și prestigiul preoților de sub administrația sa, spunându-și verde și deschis părerea și luptând pe față cu Magistratul săsesc, de care nu i-a fost teamă și pe care nu l-a cruțat. „Să-ți aduci aminte, Măria Ta!“ astfel își începe el o adresă a sa către primarul Brașovului, și încheie cu cuvintele: „iară dacă nu vei face Măria Ta îndestulare, vom arăta lucrul la Cinstitul Consistorium și de acolo la înălțatul Crăescul Gubernium... și să nu paiă Măriei Tale rău pe mine“ (No. 2516/1896), iar altădată cere ca îndrăsneala castelanului dela Bran „să se înfrâneze... și pe partea bisericească cu slujbele de obște să nu mai îngreuneze, ci precum persoanele bisericilor altor religii, întru asemenea măsură să-i cunoască“.⁴⁾ Numai protopopul Radu Tempea în a. 1736, căpitanul Ilie Birt,

1) I. Lupaș: Istoria bisericească a Românilor ardeleni, Sibiu, 1918, pg. 249

2) Andrei Șaguna: op. cit. Tom II. pg. 213

3) On. Ghibu: Op. cit. pg. 144.

4) C. Mușlea: „Din vremuri trecute“, Rev. Teologică, No. 9—10 a. 1929

și mai târziu Bratu Baiu, protopopul Zărneștilor, mai îndrăsniseră să vorbească astfel cu puternicul Magistrat, care de sigur că nu se simția tocmai plăcut impresionat, când vedea că-i sosesc tot alte și alte adrese pline de energie din partea acestui popă valah, cu pecetea lui roșie, cu un vultur cu crucea în plisc și în ghiare cu un pergament cu monograma G. H. (No. 404/1806). sau cu un potir, deasupra căruia e coroana cu 7 colțuri și în vârf crucea. (No. 3341/1802).

Nici munca depusă de acest slujitor al altarului ca diorthositor și autor, nu o putem trece prea ușor cu vederea, căci dacă astăzi nu mai numără aproape nimic, ea a însemnat ceva acum o sută și mai bine de ani, când puteau fi numărați pe degete Românii ardeleni, cari dădeau gândurile lor tiparului, căutând să împrăstie în cercuri cât mai largi cunoștințele lor și graiul cărților sfinte, al căror vecinic adevăr a răsunit și răsună în atâtea lăcașuri dumnezeiești, dela cele mai modeste, ascunse în crestele munților, și până la cele mai mărețe, din inima orașelor.

În urma unei activități atât de bogate și multilaterale, el poate fi socotit în rândul celor mai vrednici protopopi ai Brașovului.

Reamintindu-i azi — după aproape 150 de ani — meritele și viața-i sbuciumată — atât de puțin cunoscute până astăzi — credem că ne îndeplinim o pioasă datorie față de acela, care azi își doarme liniștit și „astâmpărat“ somnul de veci în cimitirul din Sibiu-Josefin, în timp ce în Brașovul, în care a activat timp de 18 ani, se comemorează o sută de ani de atunci, de când — ne mai putând suferi îngâmfarea, răutatea și lăcomia Grecilor companiști — cei cari zidiseră biserica din strada Gh. Barițiu, și-au făcut la 1833 o capelă, pe locul căreia, la 1896, harnicii Români din Cetatea Brașovului și-au înălțat frumoasa lor biserică, adevărată bijuterie, pe care nu o îngrijesc numai ca pe o comoară, ci o și cercetează, cum mai rar e cercetat un lăcaș de închinare.

Brașov, 30/X 1933.

ANEXA I.

No. 2766/796.

Prea Cinstit Consistorium, mie preamilostivi patroni.

Acuma la 7 zile a lunii a anului curgător chemându-mă negustorii greci și partea cea mai mare Rumâniei ce se țin de parohia din Cetatea Brașovului, unde sunt eu așezat și întărit cu singhilia episcopoească și cu decreturile împărătești și ale înălțatului Crăiescului Gubernium, și anume de(la) 3-a Noembrie 1792 No. 7933, 7930, 7836 și dela 10 Martie anul acela No. 2140 și dela 6 Iunie anul acela No. 4464 pe singhilia mea îndorsoluite, prin care decreturi la biseareca sus numită sunt așezat și întărit, împotriva căroră împărătești porunci unii dintre pomeniții Greci (care și până acum aveau asupra mea pizmă) la mai sus numita zi de toată slujba preoțească m'au oprit și de plata mea m'au căsăluit, ba și din casa bisearicii, în care de 6 ani șez, în grabă mi-au zis să ies, zicând că între pricinile ce comparia cu răposatul D. Episcop Gherasim Adamovici au avut, dela Preainălțatul Tronul împărătesc s'au poruncit ca eu dela biseareca aceea să fiu lipsit, și mai mult slujbă rumânească să nu fac și precum ei nu cu alt, ci chiar cu reșcriptul acela mă opresc.

Pentru care cu lacrimi mă rog de Cinstitul Consistorium (știind nevinovăția mea, că eu împotriva homaghiului meu nimica n'am greșit ca să fiu așa deodată necinstit, de slujba preoțească prin mireani oprit, de pita mea căsăluit, și din casă în vreme de iarnă izgonit) mă rog să fiu mângăiat, fiindcă oprealiștea aceasta dacă au sunat anumit pentru mine, au trebuit prin Cinstitul Consistorium să mi se împărtaşească, și după slujba mea cea credincioasă și până acum cu râvnă împlinită, iarăș cu cinste, în vreme cuviincioasă la altă stație rânduit, iară nu cu atâta ocară. Măcar nu sunt desnădăjduit, știind eu bine că partea cea mai mare a parohienilor acelii biseareci mai multă dragoste au asupra mea și trebuință de slujbă rumânească decât de cea grecească. Pe lângă care dintru a numiților nesocotită asupra mea opreală, nu numai mie îmi curge pagubă neavând cu ce mă hrăni, ci și ei de Dumnezeasca slujbă cea în limba rumânească (care în toate Dumnicile și praznicele de-abia așteaptă să o auză, înțelegând-o tot norodul spre mângăierea sufletelor lor) sunt lipsiți și în scârbă rămași.

Mai încolo cu plecăciune mă rog, ca până se va îndrepta lucrurile de rămânerea mea aicea, au de rânduiala mea cu cinste la altă stație, să fiu întărit în slujba mea, în plata mea, și în casa care până acum am fost. Și aceia care așa m'au necinstit neașteptând săvârșirea lucrului, să se înfrâneze ca cei ce împotriva iurișdicțiunii Cinst. Consistorium au făcut.

Mai pre urmă mă rog ca călugărului Nicodim până acum cu mine slujitor deosebi să i se poruncească ca el în rândul meu nici decum să nu îndrăsnească a sluji (afară la o neputință a mea sau a sa, până noi ne-am

învoi ca el pentru mine și eu pentru el să slujim) căruia nici o vină nu-i bag, că până acum foarte bine am trăit și ne-am învoit, ci precum până acum, așa și de aci înainte, să fim la îngăduială și rânduială până când desăvârșit se va hotări.

Așteptând milostiva mângăiere sunt

Al Prea Cinst. Consistorium
Gata spre slujbă și preaplecată slugă

Gheorghie Haines m. p.
Protop. Brașov și capelan în Cetate.

*

ANEXA II.

No. 27/797.

Prea Cinstit Magistrat!

Poftindu-mă pe mine (printr'o cătană a Cetății) Cinstitul Magistrat înainte sa, mi-au pus termen (după pofta Grecilor) de 8 zile, să ies din casele Bisericii de aici din Cetate, intru care cu sigilia episcopoească de 6 ani mă aflu șezător și întărit, că de nu voiu ieși, mi se va face (prin Cinstitul Magistrat) execuție.

Eu voiu fi gata, când îmi va porunci instanța mea, adecă Cinstitul Consistorium ca să ies din casă fără nici o vorbă, nu voiu fi împotriva a ieși, și nice Cinstitul Magistrat după pofta instanței a Grecilor n'ar fi cu cale să mă silească să ies așa de pripă și fără nici o rânduială a instanței mele; iară făcând împotriva Cinstitul Magistrat să mă scoată până nu-mi va veni rânduiala pentru ștația mea unde să mă duc, protestăluiesc înaintea Cinstitului Magistrat cu aceasta a mea scrisoare pentru paguba și rușinea mea, căci această pripă ce mi se face nu este alt nimic, fără numai o pizmă a Grecilor, fiindcă case sunt destule și școala rânduită unde au învățat copiii până acuma. Și iară al doilea și al treilea protestăluiesc.

Al Cinstitului Magistrat
Plecată slugă

Georgius Haines m. p.
Adm. Protopop Brașov.

Brașov 1797, Ianuarie 4.

*

ANEXA III.

No. 876/797.

Copia

Atestatum.

Tuturor căroră se cuvine a ști, noi preoții din protopopiatul Brașovului arătăm precum Sfinția Sa Cinstitul Părintele George Haines, administratorul acestui protopopiat, pofind, dela (noi) adevărîntă despre până acum purtarea

în slujba sa, căruia îi atestăluim precum de 4 ani și 5 luni în slujba protopopiei fiind, s'au purtat bine, cu dreptate, cu omenie, fără greutatea noastră, cu sârguință spre binele cel de obște, spre hasna înălțatei împărății, cu osârdie bună indemnător, a cărui viață și purtare bună până acum tuturor ne-a fost și ne este bine plăcută, și poftim și de aici înainte a ne fi protopop. Socotind mai departe că prin bună purtarea sa nu numai noi vom fi bucurați, ci și înălțata împărăție de multe folosuri va fi câștigată, cunoscându-i noi întru acești 4 ani și 5 luni vrednicia lui. Și acest atestat pentru mai bună întărire supt credința preoțească cu iscăliturile și pecețile noastre întărim.

Brașov, 1797 die 13 Ianuar.

L. S. Radu Smadu, paroh la Zărnești	L. S. Popa Nicolae „ Preșmir
„ Neculae Rusoiu „ Brașoveichi	„ Radu Popovici dela Preșmir
„ Stoian Simion „ Bod	„ George Radovici paroh Purcăreni
„ Iuon Popovici „ Țânțari	„ Iacob Popovici „ Cernatu
„ Popa Radu Verzea, paroh, Satulung	„ Iuon Ilie „ Dârste
„ Popa Emanuel Mihai, Bacifalu	„ Thoma Inache „ Hălhiu
„ Voicu Balta, ott Poarte	„ Irimia Popovici „ Budila
„ Oancea Balke, paroh Râșnov	„ Dimitrie Popovici „ Teliu
„ Iuon Dan, paroh la Zărnești	„ George Brătucu „ Târlungeni
„ Stan Crăciun „	„ Popa Dumitru „ Marcoș
„ Iuon Manuil „	„ Iuon Popovici „ Țânțari
„ Bratu Baiu „	„ Iuon Bucur „ Sânpetru
„ Iuon Irimia, paroh la Stupini	„ Iohan Teodorovici duhov. Herman
„ Bucur Drăghici, paroh la Ghimbav	„ Petru Popovici paroh la Herman
„ Iuon Illia, paroh Cotlea	„ Iohan Bozocca, paroh la Vlădeni
„ Popa Neculae Popovici ott Cernatu	„ Stoica Popovici, paroh Cârștian
„ Iuon Vereș, paroh Crisbav	„ Bucur Stoica, duhovnic Cârștian
„ Radu Staicu paroh la Rodbav	„ Dimitrie Martinovici, par. Feldioara
„ Iuon Popovici paroh la Vlădeni	„ Theodor Dumitru paroh Rodbav
„ Mihai Barbu, paroh Velcani	„ Iohan Martinovici „ Satulung
	„ Radu Popovici „ „

Scrisori vechi

Comunicate de **Norbert Salmen**, prof.

Scrisorile ce se publică mai jos se păstrează în biblioteca Liceului Honterus din Braşov. Acum câţiva ani¹⁾ a binevoit d-l paroh I. Prişcu să descifreze unele scrisori ale bibliotecii şi să le scoată la lumină în coloanele acestei reviste. Am crezut că n'ar fi fără interes a pune la dispoziţia publicului din Braşov şi altele, de cari am dat de atunci în calitate de bibliotecar al liceului. Transcriind literele cirilice şi abreviaţiunile, m'am îndreptat după metoda d-lui N. Iorga, întrebuiţată în „Braşovul şi Romînia“.

Manuscrisele, 18 la număr, sunt bine conservate, afară de cel mai vechiu, care e defectuos la margine. Cele mai multe poartă încă peceţi roşii şi negre. Autorii lor sunt Domni, boieri şi oameni de rând din secolul XVII şi XVIII. O singură jalbă nedată pare a fi din anii 1810—20. Limba întrebuiţată în scrisori e cea română, numai în cinci cazuri cea latină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Cea mai veche dintre scrisori e iscălită de un oarecare Gheorghe Vel Păharnic. Data lipseşte, hârtia fiind ruptă acolo. După însemnarea posterioară, făcută în limbă maghiară pe dosul manuscrisului, data ar fi 24 Martie 1659. Destinatarul, Mihai Herrmann e de fapt la 1659—60 jude al Braşovului.²⁾ Cu toate acestea trebuie să ne îndoim dacă data e exactă.

Nu vom greşi, susţinând că aici e vorba de fratele lui Vasile Lupu, care altă dată a „zăbovit cu plata“,³⁾ şi pentru care comandă pârcălabul Necula Catargiu⁴⁾ nişte argintării. Dacă pe de altă parte ştim că Gheorghe pe la 1654 era deja Hatman⁵⁾,

1) Ţara Bârsei Anul I. No. 4.

2) Fr. Stenner: Die Beamten der Stadt Brassó (Kronstadt) pg. 65.

3) N. Iorga: Braşovul şi Romînia, pg. 92.

4) Idem, pg. 93.

5) N. Iorga: Petrecerea lui Vasile Lupu în exilul dela Constantinopol. Acad. Rom. Mem. Secţ. Ist. Seria III. Tom. XI. Mem. 5, pg. 6.

atunci scrisoarea noastră trebuie să fie trimisă mai nainte. Știm însă și că Mihai Herrmann ocupă întâia oară la 1646—48 demnitatea de jude. Aceasta ar fi deci data aproximativă a manuscrisului. Poate cu ocazia nunții Mariei, fata lui Vasile Lupu, în 1645, își va fi cumpărat aici amintitul boier Stae Cuparul la Brașov o „carătă“, care îi plăcu lui Gheorghe așa de mult încât comandă și el una. Dânsul stetea în relații cu judele, ceea ce reiese și din cuvintele: „pentru ce am grăit cu dumneata și mai nainte“. Fratele lui Gheorghe care va veni la Brașov, e Gavriil, pe atunci Hatman, iar fiul lui e, probabil, Ștefăniță, omorât în 1654 din porunca noului Domn Gheorghe Ștefan.

† Dăla milostivul dumnezeu cu mare buc[u]rie scris am la al nostru cinstit și socotit și d[ă] dumnezeu c..... (lacună; = cu mare) daru dăruit dumnealui jupan Mihai Herman județul ot cesnag Brașov scag pohtim pre milostivul d... (= dumnezeu) să-ț[i] dăruiască pacea și săn[ă]tate dumnital[e] dă împreun[ă] cu toat[ă] cinstit[ă] casa dumnital[e] și cu(= tot) binele. Așăj-derea să vei pohti dumneata a știrea și d[ă] bun[ă] săn[ă]tatea Mării Sal[e] domnu nostru cu vrear... (= ea) lu dumnezeu iaste Mării Sa săn[ă]tos și veasel și întru bun[ă] pac[e]. Și noi încă ne aflăm săn[ă]toși pre lângă cinstit să[nă]tate [a]l Mării Sal[e] lu Vod[ă]. Alta făc[ă] ștere dumnital[e] pentru o să arăt[ă] ce am grăit cu dumneata și mai nainte. Acuma să fii dumneata ostenitor cu cuvântul să o fac... (= ă) înpotrivă ce iaste carăta lu Staăei Cuparul, să fie cu încuitori, cum știi dumneata că au făcut a Cuparului. Nimica să nu lipsească și pialea dăsupra carătai să fie și mai moale decum a fost[ă] aceasta. Și cu câțva nevoi dă va fi mai frumoas[ă] și mai cu tărie, prețul încă îl mai nălțăm cu 10—15 taleri mai mult[ă] și ispravnic să fie jupânul Pătru Coracu, care au fost[ă] și la carăta Cuparului. Și cu câțva nevoi foarte va avea dumnealui cinste dă cătră noi. Și roatel[e] să fie mai cu tărie că aceastea să au stricat. Și să nevoiască să o isprăvească până în săptămăna Paștelor să o aducă și să o aduc[ă] cu alte roate. Iar roatel[e] ei să aduc[ă] întru în care pân[ă] voru treace munte[e] să ias[ă] dă în piatră să nu s[ă] stric[e] și să ni aducă și hamuril[e] cari am tocmit atunce. Iar să le voru fi vândut să facă altel[e] iar ca acealea. Să le aducă cu carăta. Iar pentru rândul banilor ce vor fac[e] duple carăt[ă] și duple hamuri, scris am la ficiorul nostru care iaste acol[o] să dea banii. Alta iar fac ștere dumnital[e] pentru nește ban[i] ce săntem dumnital[e] să fii dumneata ertător, că am zăbovit pre dumneata, ce iar am scris la ficior să-ț[i] dea dumnital[e] dă întrânșii, iar ce vor mai rămănea, va vini și frate mău acol[o]

să-ș[i] ia seama cu ficiorii ce vom da dumnital[e] toț[i] banii. Numai iar mă rog dumnital[e] pre la cine vom avea și noi ban[i] să fii dumneata ostenitor cu cuvântul cine ce va fi să ne plătească dumnealor să s[ă] plătea...(=scă) dă noi, noi iar să ne plătim dă cătră cine vom fi. Alta iar să fii dumneata ost...(=eni)tor să ne fac[ă] și un leagănū dă j....(=upăn) easă b[u]n... (c)u tări...(e) frumoase. Și aț[i] fostū porāncit dumneata la frate dă o bute dă vin. Luat am nișt[e] vin foarte bun și pre Pașt[i] o vom tr...(=imeate) dumnital[e]. Aceasta am scris să fii dumneata sãn[ă]tos ot He amin mort..

† Bun voitor dă tot binele dumnital[e]
Georgi Vel ph(=paharnic)

[V^o:] † La al nostru cinstit și socotit și d[ă] dumnezeu cu mare darū dăruit jupan Mihai Harman județul ot cesnag Brașov scag cesnno dati s ot He amin. [= cu cinste să se dea de la Hristos. Amin].

A(nn)o 1659 d(ie) 24 Martii Getzo Poharnik Ūr Levele
1. Hyntho és egy Olah formāju Kotcsi feleől.

[In interior se găsește notița:] Briefe Wegen des Hⁿ Mich. Herrmann geschenkten Bozauer Zehndtens.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Al doilea manuscris ne mărește încă neîncrederea față de însemnări posterioare, găsite pe partea din afară. Autorul lor de bună seama nu cunoștea semnele cirilice pentru cifre. Data e vădit 20 Nov. 1696. Constantin Brâncoveanu confirmă privilegiul dat lui Stoica Postovariul din Șcheii Brașovului, în puterea căruia va plăti oieritul scăzut. Acest oier privilegiat trebuie să fi fost un fruntaș cu vază, fiindcă îi găsim numele în două documente¹⁾ din 1693 și 1700, privitoare la istoria bisericii din Șchei. E „gociman“, adică unul dintre cei doi epitropi bisericesti.

† Mlstiāiu bjiāiu lo Costandin Voevod i gsdnū pisah gsdvni [= Din mila lui Dumnezeu lo Costandin Voevod și Domn am scris Domnia mea]. Voao oiarilor ori dela ce județ cătră aceasta vă fac domnia mea în știre că aici la domnia mea veni Stoica Post[ă]variul ot Brașov împreun[ă] și c[u] alți Șcheai de acol[o] de s[ă] jăluir[ă] cumcă aflāndu-s[ă] oile lor ceaste

bărseneș[i] aici în țara domnii meal[e] pentru pășunea, decând iaste vreama oeritului, voi nu le luaț[i] oeritul dup[ă] cum le-au fost obiceiul, ci vă tindeț[i] de le luaț[i] mai mult. Pântru care lucru iat[ă] că vă poruncescu domnia mea să cătaț[i] să le luaț[i] oeritul dup[ă] cum le-au fostu obiceiul, de oae po[lituraci]¹⁾ bani 10 și de răvaș po[lituraci] bani 20 și de turmă pântru miel[e] tl[=taleri] 80. Iar mai mult să nu-i vămuiț[i] că vericare den oiari, de vor fac[e] vreun val mai mult, unii ca aceia bine să știe că rea scărbă și certare vor pătreac[e] dela domnia mea. Și caii dela păstorii lor ce sântu la turmel[e] lor să nu-i luaț[i] de olac, ce să-i lăsaț[i] în pac[e]. Așijderea poruncescu domnia mea și voao semaș[i]lor²⁾ și voao satelor ori den ce județ, pre unde să vor întâmpla aceșt[i] păstori străini cu oile aceaste bărseneșt[i] să le daț[i] bun pas, de seaam[=seama] nimic să nu le luaț[i], măcar să fiă cu sataraoa pe silișt[e], măcar cu scrisoare pe num[e] tot să aibă pace. Ca cine le-ar face vreun val³⁾ va petreace dela domnia mea mare certare și într'alt chip nu va fi că așa iaste porunca domnii meal[e] iis[=pis] saam reci gsdvmi [= s'a scris cu mâna domnii mele].

Pis. Noem. 20 dn. lt. 7205 [=1696].

Io Costandin Voevod

mlstiiu bjiiu gspdrū

BCU Cluj / Central University of Bucharest
procit[=a citit] Vel. Log[ofăt].

[Monograma roșie. Pecete octogonală ilizibilă cu chinovar.]

[V^o:] Offener Befehl des Fürsten der Wallachey Johann Constantin dit. 22 9br. 1567 dass dem Sztoika Postovaru aus Kronstadt, wenn er seine Schaafe in die Wallachey treiben werde, für einen Pass nicht mehr als 20 Parra u. an Taxen nicht über 5 Piaster für eine Herde abgenommen werden sollte.

[In mijloc:] Stoica Postăvariul (cu cirilice).

(Va urma).

1) polturac = 1½ kr v. Hurmuzaki: Documente vol. XV. pg. 1539.

2) = vameși v. Iorga: Op. cit. pg. 33: „am scos seama a doao pe vite“.

3) a face val = necaz, v. Hurmuzaki: Documente vol. XV. pg. 1340.

Scrisori vechi

Comunicate de **Ax. B.**

Georgiu Iuonuțiu din Bucium-Șasa, fost centurion în revoluțiunea din 1848/49, cerând, prin Avram Iancu, să fie și el decorat, își dovedește „portarea sub decursul revoluțiunii avută“ prin șapte certificate, din care se găsesc în copii, în posesiunea d-lui A. A. Mureșianu, șase, — toate semnate de senatorii Iosif Vancza și Dionisiu Tobias ca fiind conforme cu originalele. Ele scot în evidență virtuți și calități care merită să fie cunoscute și subliniate. Căci nu oricine își jertfește propriul avut pentru a-și aproviziona cu cele necesare ostașii cu care are să 'nfrunte atacurile dușmanului, nici nu-și pune în joc viața sa, pentru a salva avutul și viața altora, cum a făcut-o G. Iuonuțiu, care, pe lângă aceste creștinești virtuți, are la activul său și o mare parte de merit la înfrângerea lui Hatvani.

Iată certificatele :

În sesiunea Scaunului *Jurat* al Buciumului din 9-a zi Martiu a. 1850 Iuonuțiu Georgiu, locuitoriu..... în Bucium-Șasa, de națiune și religione Român, onorifice requiră pe acelaș Scaun, ca să i se deie un Testimoniu despre portarea vieții sale, cum înainte, așa în și după revoluțiune, carea requisitiune acest Scaun aflându-o de dreaptă, îi dă următoarele litere testimoniale; precum pomenitul Iuonuțiu Georgiu înainte de revoluțiune a avut portare morală, pentru carea de Maimarii Bisericești s'a denumit de Editun(?) al Bisericei în Bucium-Șasa, iară cu privilegiul revoluțiunii de cătră poporul din Bucium-Poeni ales fiind de Centurione, această deregătorie a portat-o cu destulă acurateță, bravură și credință cătră Înălțatul Tron împărătesc, în toate expedițiunile resbelice a revoluțiunii trecute eroicește a condus poporul sieși încredințat, încât dânsul la înfrângerea poterilor rebele mult a confăptuit, și cum mai mulți martori oculari adeverează, acelaș a fost unul din acei bravi Români carii tăind podul dir. Angustia Cerbului cu ocaziunea fugei 2-lea a lui Hatvani, pre acestuiaș oști (rupt) le împiedecară într'atâta, cât toate tunurile, munițiunea și aite aparatele (sic) ace-luiaș rebel deveniră în mânele alor noștri și cea mai mare și mai frumoasă parte aceiasei (sic) armate remaseră morți pe câmpul bătăliei. — Maicololo (sic) acelaș Iuonuțiu Georgiu

fiind om avut după dreapta sudoarea sa, însă nu după jefuiri, de carele au fost străin, și totodată fiind milostiv, Landsturmul său atunci, când în ținutul nostru domnia cea mai mare lipsă de mijloacele viețuale și belice, l-a adjuturat împărțind între oamenii aceuiaș Landsturm bani, bucate, vestminte și munițiune, ca aceiași nici cum să nu slăbească în lovirile sale cu poternicul dușman.

În urmă — după revoluțiune încetându-i oficiul de Centurione, acelaș Iuonușiu Georgiu asemeinea moravuri morale a dovedit, pentru carele de cătră R. Oficiolat Silvanale fu întărit de Custode pădurilor în Bucium.

Din ședința sus numitului Scaun în locul și tâmpul prosemnat. extradat prin

(L. S.)

Iosif C. Jura m. p.
notariu și paroh român în Bucium

*

Mai jos subscrisu prin această scrisoare în cunoștința sufletului drept mărturisesc, cumcă locuitoriul din *Bucium* Iuonușiu Georgiu dela 23-a Octomvrie 1848, când, pe locurile aceste s'au început revoluțiunea cu rebelii, fiind din partea numitului sat Bucium, Cercul Șassa, de Centurion numit, ca acelaș sub decursul revoluțiunei până la luna lui August 1849 cu cea mai mare credință cătră Înaltul Tron s'au purtat fără de nici o plată, ba fiind oamenii din Centuriatul său săraci, mai de multe ori și pe aceia cu bucate și muniție i-au adjutat mai sus numitul Iuonușiu Georgiu sub tâmpul revoluției ca om credincios și cunoscut de omenie nici într'un jaf sau omoruri nelegiuite nu s'au mestecat, ba cei mai mult, pre mai mulți nevinovați de moarte i-au apărat, precum cu privilegiul venirei la Abrud a trupelor rebele cu commendantele Hatvani, pre mine, familia mea și mai mulți Tisturi Camerali și Doamne din primeșdia morții scoțându-ne cu adevărat mai sus numitul Iuonușiu Georgiu ne-au mântuit puindu-se pre sine în primeșdia morții.

Abrud 7-a Noemvrie 1850.

(L. S.)

(ss) *Ioanne Sterka Șulușiu*
Ces. R. Controlor a Spanii Abrudului.

*

Subscrisul mărturisesc în credința mea preotească precumcă în anul 1849 în luna lui Maiu când prin cetele armate s'au aprins opidul nostru Abrud, mântuirea și apărarea casei mele de foc și

a eliberațiilor întrânsa concetățeni și oficiali camerali viața de moarte, în mare parte am a o mulțami fostului Centurion Georgiu Iuonuțiu din Bucium, care cu toată energia au apărat atât casa mea, cât și ulița întreagă în două zile întregi de foc, răpire și omor.

Abrud 20-a Noembr. 1850.

(ss) *Alesandru Tobias*
Paroch Gr. Cath. al Abrudului

*

Certificatul¹⁾ dat de senatorul Dionisiu Tobias.

Subscrisul la onorifica provocare a locuitorului din Bucium și Gornic Cameral Georgiu Ionuțiu în dreapta cunoștință mărturisesc: precumcă prenumitul Georgiu Ionuțiu ca fostul Centurion a Crîngului Poeni, în tot decursul resbelului civil, au arătat un exemplu rar de credință și alipire cătră Înaltul Tron Împărătesc și Guvernul legiuit prin neobositul său serviciu la „Landsturm“, prin încurajarea poporului credincios Tronului, prin portarea sa cea eroică nepăsătoare în toate lovirile cu dușmanii avute despre o parte; iară despre alta: ce-i mărește foarte trăsurile omenosului său caracter, atunci când furia și barbarismul, în care căzuse poporul luptător, nu știe face deschilinire între vinovat și nevinovat, când locuitorii locului înainte de dușmani ocupat fără deschilinire de sex și etate fură prin foc și sabie fără cruțare potopiți și depredați, nu întârzie prelăudatul Georgiu Ionuțiu a dovedi în faptă, că precum în luptă ști da dovezi rare despre credința sa cătră Tron și Patrie, așa în tâmp de pericol ști da dovezi clare despre rara sa sânțire morală, carea au arătat-o la totala nemicire a opidului montan Abrud, apărând edificiurile unei ulițe întregi de foc și locuitorii ei de moarte nu numai, ci spre deplina ei asigurare în contra turbatului popor sacrificând două zile întregi, până au trecut furia de tot. — Cu o vorbă, pomenitul Georgiu Ionuțiu în lupte au fost ostaș brav, iară afară(de)aceste apărătorul nevinovaților, chiar și celor de dușmani priviți.

Abrud 21 Nov. 1850.

(ss) Dionisiu Tobias, senator

*

1) Cu ortografia modificată.

În certificatul eliberat, în ungurește, la 28 Nov. 1850 de *Gelei Iózsef*, senator în Abrud, se spune: „Subsemnatul certific prin aceasta că Gheorghe Iuonucz, cetățean minier din Bucium, în cursul tulburărilor din anul trecut s'a purtat omenos (emberileg) față de copiii, femeile și bărbații neînarmați și anume, cu ocazia pustiirii Abrudului a salvat dela moarte sigură, primejduindu-și propria viață, pe dl controlor reg. al Spaniei (Abrudului), familia lui, pe ofițerii regești refugiați acolo și mai multe femei; la o casă a păzit și apărat o noapte întreagă mai mult de șaizeci de refugiați acolo: bărbați, femei și copii cari se luptau cu desperarea, într'un cuvânt, a săvârșit astfel de fapte creștinești, care merită recunoștința tuturora (mellyek mindenkitől elösmerést érdemelnek)“.

Al 6-lea certificat, tot în ungurește, are următorul conținut:

*

Subsemnații adevărim că, răstimpul revoluției din anii 1848 și 1849 petrecându-l mai ales aici în Abrud, am fost martorii purtării mai multor indivizi din loc și din provincie. Între alții, în orașul nostru a fost adeseori, ca unul din conducătorii răscoalei, cinstitul Român cetățean din Bucium Georgie Ionuțiu, care pe lângă credința sa neclintită față de Casa domnitoare austriacă, a dat dovadă de cele mai frumoase sentimente omenești, neluând nici o parte la prădări, la uciderea nevinovaților neînarmați, ba pentru împiedecarea astorfel de fapte și-a pus în joc și viața împotriva pornirilor sălbatice și furioase, salvând viața mai multora și, între aceștia, pe a celor doi orfani ai răposatului consilier orășenesc Nagy Károly: Carol, de 7 ani și Cristina, de 8 ani, cari în fața noastră cu graiu viu bălbăie că numai lui îi datoresc rămânerea în viață.

Despre ceea ce facem mărturie după credința și conștiința noastră adevărată.

Abrud, 28 Nov. 1850.

(ss) *Losontzi Lajos*, jurat în Abrud,
Issekutz David, cetățean minier,

(ss) *Vancza József*, senator orășenesc,
(ss) *Boer Nicolae*, jurat,
(ss) *Szalmári Szabó Istvánnő*.

Școala țărănească

de Ion Colan

Emoționant sărbătorind închiderea cursurilor primei școli create de Astra pentru ei, cei cincizeci și unu de țărani s'au întors, după o lună, la vetrele lor, cu sufletul renăscut și mintea îmbogățită.

Data de 15 Februarie 1934 — inaugurarea cursurilor — va fi amintită odată în istoricul școalelor țărănești din România, imediat după curajosul început pe care Dr. Ilea l-a făcut în Maramureș. Vorbim de realizări, pentru că proiectul fostului ministru al instrucțiunii, dl D. Gusti, din păcate a rămas numai proiect.

Școala aceasta, numită în Maramureș „superioară“ — greșit credem noi, câtă vreme nu există una „inferioară“ — a urmărit prin seria lecțiilor ținute, teoretic și practic, un anumit scop. Cuvântul scăpat însă din straja gurei cine știe ce ecouri nebănuite vor fi trezit în sufletele blajine ale gospodarilor noștri, îmbelșugat dotați cu bun simț. Se va vedea.

Plecați din sate, un i din convingere, convinși de vorba îndemnătoare a delegaților Astrei, alții din alte îndemnuri, toți poate sub ironia usturătoare de atâtea ori a celor rămași acasă tradiționaliști fără „atâta școală“, vor fi primiți, poate, pe alocuri, cu același zâmbet, care în țăranul nostru se ridică la rang de filosofie verificată în lungul unei vieți trăite. Trebuie să accentuăm: trăite. Prea multe desiluzii le-au creat domnii dela oraș, ca să nu zâmbească azi când Astra, pe propria ei cheltuială, îi cheamă la școală spre a-i îndruma, cum spunea unul din ei, pe calea cea bună.

Danemarca a făcut din școlile țărănești adevărate instituții naționale. Par'că nici nu poți concepe această țară de nord fără școli pe seama țăranilor.

La noi problema nu s'a pus decât târziu după războiu, deși a fost actuală imediat după împrumut. Țăranilor li s'a dat pământ, dar nu și unelte și vite, lipsind asociațiile cooperative, iar țăranul s'a tot împrumutat până a ajuns azi vândut băncilor cu toată gospodăria lui, lovit de efectele unei crize de

care nu era răspunzător. În criză l-am găsit desorientat. Și sprijin în nimeni n'a avut. Demagogismul politic i-a pus în ochi umbre de tristețe și'n colțul gurii zâmbetul amar al neîncrederii.

Trebuia făcut ceva, iar dacă Statul n'a putut interveni la vreme, e bine că cel puțin inițiativa particulară a venit acum, aducând realizări îmbucurătoare; și e mai bine că începutul l-a făcut Astra, garantând prin tot trecutul ei, continuarea. Iar școala țărănească a Brașovului a însemnat un început fericit și chiar dacă aiurea școli similare ar fi funcționat în condiții nu de tot mulțumitoare — e o simplă ipoteză aceasta — școala „Astrei“ Brașov a salvat o idee. Mult vânturatele împerecheri de cuvinte „propagandă culturală“, cu sonoritatea lor compromisă de atâtea ori de ultimul cabotin și primul învățat plasator de portrete istorice, se îmbracă, prin realizările Astrei, în haina simplă și cinstită care li se cuvine.

Casa Națională la sate, cu săli de spectacol, cu biblioteci citite, cu preoți și învățători harnici, stâlpi tari inițiativelor bune, ei înșiși gata de inițiativă; Școli țărănești, cu caracter practic, în care profesorul să fie apostol convins al menirii pe care o are, iată, real, ce însemnează azi la sate propagandă culturală. Deocamdată, iar acest deocamdată nu exclude și celelalte mijloace. Întâiu însă astea. Întâiu să se creieze satului o casă care să deplaseze lumea dela crâșmă, fatal azi cu rol social în viața satului românesc; apoi școli țărănești pentru a-l îndruma pe țăran pe căile care să-l ducă totdeauna la muncă productivă, la casa culturală a satului și la biserică.

Rezultatele primei școli țărănești a Astrei Brașov organizatorii ei nu le-au scontat pentru „imediat“. Școala, prin definiție, însemnează timp câștigat, cu efecte în viitor. Un lucru e sigur: avem 51 de țărani preocupați de cele ce au auzit și au văzut la școala Astrei. Preocuparea aceasta însemnează ea singură un rezultat. Gândurile se vor frământa acum. Cele limpezi se vor concretiza în fapte, iar fapta făcută te îndeamnă spre alte fapte. Cele nelămurite se vor limpezi cu timpul.

Partea grea, poate cea mai grea, de-acum începe. Astra trebuie să ție mereu contactul cu foștii ei elevi. Țăranii trebuie să simtă că au alături de ei pe profesorii dela cursuri. Iar când satul întreg va simți că țăranul elev al școlii e căutat și acasă

de cei care l-au chemat la școală; că primește sfaturi și îndemnuri; că încetul cu încetul gospodăria lui ia altă înfățișare, atunci satul va renunța la zâmbetul lui ironic și, ca drept credincioșii lui Popa Tanda, vor trece la fapta făcută prin imitație, și apoi la cea verificată de experiență.

An de an, tot alții și alții vor trece pe la școlile țărănești ale Astreii. Numărul celor convinși că numai așa se poate munci, va crește. Vom avea, la sate, o rețea întreagă și tot mai deasă de oameni în care conștiința națională să fie o realitate. Tinerimea, azi fără busolă, va fi și ea îndrumată spre un scop. Școlile țărănești pentru femei vor completa educația familiei dela sate. Casele Naționale se vor ridica, nu impuse de alții, ci dintr'o necesitate a satului.

Sunt rezultatele târzii ale operei începute azi. Astra a găsit drumul cel bun. Să stăruie, ori câte piedeci se vor ivi. Caravana să-și urmeze drumul spre îndepărtata ei țintă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Botezul în satul Cornova¹⁾

— Incercare de interpretare sociologică. —

de Ernest Bernea

I

— 1. O cercetare sociologică pe bază de material concret se poate realiza prin directă analiză și explicare a fenomenelor observate. Fenomenele sociale nu ne apar însă întotdeauna în același chip. O categorie deosebită, cu caractere proprii, o formează acelea cari în limbajul curent, cu un înțeles neprecis, se numesc obiceiuri sau datine. Nașterea, botezul, nunta, înmormântarea, șezătoarea, ceremoniile agrare, sunt fenomene din această categorie.

Nu este în intenția noastră de a defini aci obiceiul ca fenomen social²⁾, ci ne oprim doar asupra unui element oarecum exterior, care totuși este important pentru noi din punct de vedere metodologic și care justifică felul cum am conceput studiul nostru. Și anume: aceste fenomene sociale, deși sunt de o structură complexă, au o desfășurare unitară, organică, mai mult sau mai puțin limitată în timp și spațiu. Acest fel de a se manifesta al societății ne pune la îndemână și un alt procedeu de cunoaștere, premergător analizei sociologice, despre care am pomenit la început. Este vorba de descrierea fenomenului ce-l avem spre cercetare, reconstituirea și prezentarea lui obiectivă, așa cum se întâmplă în realitate. Acest procedeu este rodnic mai ales când facem o cercetare concretă — cum e în cazul nostru — limitată la o anumită comunitate de viață.

Noi aci, studiind botezul, vom întrebuița amândouă aceste procedee pentru a putea ajunge la o cât mai pătrunzătoare înțelegere a lui. În partea întâia descriem botezul, iar în a doua încercăm o deslegare a problemelor ce le ridică acest fenomen.

1) Acest studiu este făcut pe baza materialului cules de d-l Ion I. Ionică și subsemnatul, cu ocazia cercetărilor făcute de I. S. R. în vara anului 1931 în satul Cornova-Orhei.

2) În partea a doua a studiului încercăm a defini pe acelea cari privesc individul în societate, dela naștere la moarte.

De aceea în partea întâia faptele sunt înfățișate în cadrul lor natural, constituind un singur trup, așa cum se desfășoară în realitate. Intervenția noastră nefiind permisă, nu facem aci decât operă de redare corectă și obiectivă descriere, după observația directă. — În partea a doua, sarcina noastră e mai mare și mai dificilă. Incercând să prindem relațiile existente între fapte, noi încercăm totodată o analiză și o explicare *integrală* a botezului și a tuturor faptelor ce le angrenează el în societate. În această parte a studiului noi intervenim direct în deslegarea temelor pe cari ni le pun faptele. De aceea aci nu folosim numai material de observație directă ci și material de anchetă.

În rândurile ce urmează vom cerceta botezul ca fenomen al comunității de viață a satului Cornova-Orheiu. Nu este în voia noastră de a da aci o operă de sinteză sociologică asupra acestui fenomen românesc și creștin. Pretențiile noastre sunt mult mai modeste, cadrul cercetării noastre fiind dela început limitat prin însăși metoda de care ne folosim. E necesar însă să remarcăm un lucru: deși procedăm empiric dând precădere faptelor, ne ridicăm la considerațiuni de ordin general. Fiind o cercetare *totală* a botezului, prin asemănarea comunității de viață creștină și românească a satului nostru, analiza din partea a doua a studiului, este valabilă în considerațiile ei generale pentru toate cazurile unde acest fenomen apare.

II.

— 2. Cu câteva zile înaintea botezului, părinții copilului aleg pe aceia cari vor trebui să fie nași. Pentru această sarcină ei socotesc și hotărăsc asupra celui mai bun. Totuși alegerea nu se face la întâmplare. Obișnuit sunt aleși din rudele mai apropiate sau oameni de „aceeași stare“¹⁾

După aceasta părinții merg de-i încunoștiințează despre dorința lor.

Nașii, odată hotărâți, se pregătesc pentru botez. Ei cumpără sau fac în casă lucrurile de cari au nevoie la împlinirea acestei ceremonii.

¹⁾ În ceea ce privește alegerea și întreaga instituție a nașilor a se vedea analiza sociologică din partea a doua.

Botezul propriu zis se face la biserică; obișnuit, Duminica după ce s'a terminat slujba religioasă. În ziua botezului nașii merg de dimineață la casa copilului, cu toate darurile și lucrurile de trebuință, așa după cum cere buna rânduială. Obiectele pe cari le aduce nașul sunt:

Tătușile: lumânări legate cu foi de pânză albă; câteodată împodobite cu flori și busuioc. *Crișmele*: bucăți de pânză albă, în care este învelit copilul după ce a fost botezat. *O căiță*: scufie pentru învelit capul. *O scoartă* de lână sau chiar o plapomă pentru învelit. *O fașă* pentru strâns.

Acasă se fac pregătirile pentru a merge la biserică. Înainte de a pleca, bunica scaldă copilul și-l înfașă în pânză curată:

— Să fie și el curat când l-o vârî popa în apa sfințită.

Când toate sunt gata pornesc împreună la biserică, bunica purtând copilul în brațe iar nașii purtând lucrurile. După ei merg și părinții copilului.

La biserică sunt săteni mulți; cu deosebire femei. Stau liniștiți și așteaptă. Mai multe bătrâne vorbesc între ele:

— Că de s'o mântuit slujba eu tăt am mai rămas, c'am aflat c'o să fie botez.

— Da, e tare frumos la botez! Totdeauna mi-o plăcut. Și-apoi e bine să fii față când botează un copchil; îți mai iartă Dumnezeu din păcate.

În vremea aceasta în biserică se fac pregătirile pentru împlinirea tainei. Storoșul se îngrijește de lucrurile trebuitoare la botez; le adună și le așează după regulă în mijlocul bisericii. Pe masa de serviciu se găsesc:

Molitvelnicul (carte de slujbă și rugăciuni), o *cruce* de lemn și o *mirniță* (cutie ce conține: mir, untdelemn sfințit, o cruciu-liță de tablă, pană pentru mir, pană pentru untdelemn și o foarfecă).

Alături de masă se află un *sfeșnic* cu lumânare și *cristelnița* (vasul cu apă pentru botez).

Nașii se îngrijesc și ei de cele ce cad în sarcina lor.¹⁾

1) Pe lângă obiectele înșirate mai sus, nașii sunt datori să mai dea două lumânări: una pentru sfeșnic și alta pentru cristelniță.

— 3. Când toate au fost bine orânduite, preotul îmbracă hainele și ia odăjdiile pentru slujba botezului. Iese apoi în tinda bisericii și începe să slujască. Bunica aduce copilul pe brațe și-l așează în tindă, pe dușumea, în fața preotului, îl așează cu capul spre amiază, „c’ășa se cuvine când se fac ridicările“.

Preotul închină... Nașul ia copilul și-l ține în brațe, tot timpul cât preotul face întâia citanie.

După această citanie urmează „lepădările“ prin care „nașul se curăță de păcat și capătă tărie“. În liniștea bisericii se aud, rostite de câte trei ori, cuvintele lepădărilor de cel rău:

- Te lezezi de satana?
- Mă lepăd de satana!
- Te-ai lepădat de satana?
- M’am lepădat de satana!
- Și crezi în Cristos?
- Și c.ed Lui!
- Și te închini lui Cristos?
- Și mă închin Lui!

Întră apoi cu toții în biserică. În tindă rămâne doar mama copilului. Preotul cântă:

- Mântuitorule cu daru’ Tău...
- Ție Doamne, răspunde dascălul.

După aceste rugăciuni preotul se dă lângă cristelniță și începe slujba pentru sfințirea apei în care va boteza copilul:

— Sfințește Doamne apa aceasta. În numele Tatălui și al Fiului... spune de trei ori.

Suflă apoi asupra apei și închină iar de trei ori:

— Să se sdrobească sub semnul închipuirii crucii Tale toate puterile cele protivnice.

Storoșul lipește o lumânare pe marginea cristelniței. Cineva aprinde lumânarea tătușelului și o dă nașului, care o păstrează în mână tot timpul cât ține botezul. Bunica ține copilul în brațe, mereu cu capul spre amiază. Preotul vâra pana în sticlucă cu untdelemn sfințit și unge copilul în opt locuri ale trupului, spunând:

— Unge-se robul lui Dumnezeu cu untdelemn al bucuriei. În numele Tatălui și-al Fiului... Il unge la cap, pe piept, la subțioară, pe mâini (în palme) și pe picioare.

Storoșul aprinde acum lumânarea ce stă lipită de marginea cristelniței. O femeie desface copilul din scutece. Preotul îl ia din brațele bunicăi și-l scufundă de trei ori în apa sfințită:

— Botează-se robul lui Dumnezeu... În numele Tatălui și al Fiului...

După botez bunica prinde copilul în scutece noi aduse de-acasă, fără însă ca să-l înfașe. Preotul se spală pe mâini cu apa sfințită pe care storoșul i-o toarnă din cana de pe masa cu obiectele trebuitoare slujbei. După aceasta ia în mână o altă pană; urmează ungerea cu sfântul mir. Preotul miruește copilul pe frunte, bărbie, obraji, mâini și picioare:

— Pecetea darului Sfântului Duh...

După ungerea cu Sfântul mir se face înconjurul mesei de trei ori. Preotul merge înainte, apoi nașul purtând lumânarea aprinsă în mână și la sfârșit bunica cu copilul în brațe. La înconjurul mesei se mai prind și alți oameni din cei de față. Preotul și dascălul cântă:

— Câți în Cristos v'ați botezat

În Cristos v'ați și 'mbrăcat.

Preotul se oprește din nou lângă masă; de data aceasta sfințește o cruciuliță de tablă. Cu un burete mic îmbibat de apă, el atinge în semnul crucii trupul copilului și anume în locurile miruite. Îi așează apoi cruciulița pe piept. Din mirniță preotul ia o pereche de foarfeci. Din lumânarea aprinsă a tătuseșelului, el desprinde de lângă flacără o bucată de ceară; din patru părți, de pe capul copilului, taie fire de păr cu foarfeca închinând. Prinde apoi părul de ceara luată din lumânare și o lipește din nou în locul de unde a fost desprinsă; aceasta „ca să-i crească păru' bine“.

Preotul ia tătuseșelul din mâna nașului și îl dă bunicăi. Și astfel slujba botezului se isprăvește.

Bunica, cu copilul în brațe, iese din nou în tinda bisericii. După puțină vreme iese și preotul în tindă. Aci se află mama copilului. Bunica îi dă copilul în brațe; ea îngenunche în fața preotului care îi așează patrafirul pe cap și apoi îi cetește *molitva*, „slujba de deslegare și de curățenie“. Preotul ridică copilul din brațele mamei și îl duce în biserică; îl poartă pe la toate icoanele altarului și îl închină:

— Bisericește-l pe ... (îi spune numele). La fiecare icoană este închinat de trei ori; copilul este ridicat în sus, lăsat în jos, apoi la dreapta și la stânga, în chipul semnului crucii. După închinare preotul îl duce în altar, unde îi face o nouă rugăciune. Se întoarce apoi cu copilul și-l dă mamei care a stat până acum mai la o parte; i-l încredințează cu vorbele:

— Să-i dai creștere ușoară!

Și astfel se isprăvește slujba creștină a botezului. Dela biserică oamenii merg la casa copilului. Merg să facă cumătria „să împlinescă și celelalte reguli după cum e obiceiul vechiu“.

— 4. Ajunși acasă, bărbații stau de vorbă iar femeile se așează pe lucru. Se împart în două după trebile ce le au de făcut; unele pregătesc scalda, altele așează masa.

Scalda se face întâi. O femeie aduce o albie și o așează pe laiță. Bunica pune apă caldă în ea și-apoi toarnă puțină aghiasmă:

— Să fie apa curată; e ca sfințită acu’.

— Ai pus aghiasmă dela biserică, întrebă o femeie?

— Cum nu știi regula, se miră bunica?! Asta-i apă sfințită de popă încă de când s’o născut copchilu.

Și după ce mai încercă apa cu degetul, bunica zise către mama copilului:

— Ia dă-mi și o leacă de orez să pun în scaldă; să ne fie copchilu’ bălan!

— Iacă-ți dau, răspunse femeia și porni să aducă o mână de orez.

Bunica primi orezul și-l împrăștie în scaldă în semnul crucii,

— Da nu puneți și o leacă de fulgi în scaldă? Hai puneți să fie ușor ca fulgu’ — zise o femeie bătrână, ce privea cu mâinile încrucișate.

— Ba punem. Și bunica răspândi și câțiva fulgi peste apa din care se ridica un abur subțire.

— Bunică, da nu-i apa prea fierbinte?— întrebă o altă femeie.

— Nu-i nimic, răspunse bunica; de ce-i apa mai fierbinte, atât e mai voinic.

Se aprind din nou tătușile și se întind crișmele și fașa. Bunica desbracă copilul și-i face scalda. Ia apoi o crișmă, o

înmoae cu un colț în apă și cu el șterge copilul în semnul crucii; îl șterge la gură, nas, urechi, subțiori și coapse:

— Il spăl pân tot locu' să crească ghine!

Lasă crișma și scaldă copilul mai departe. Nașii îi țin tătușiile aprinse la căpătâi.

— Hai picați ceară în scaldă, le spuse bunica.

Nașii scutură în semnul crucii, în scaldă, câte trei picături de ceară fierbinte din lumânările aprinse.

— Să fie apa curată, să nu să opărească copchilu', adaogă bunica

Nașii strâng tătușiile mănunchiu; în rând apoi înmoae și ei crișmele în apă și spală copilul la ochi zicând:

— Minte dela Dumnezeu!

Să trăiască

Și să pomenească

Nănașii cu bucurie.

Nașii se dau la o parte iar bunica scoate copilul din apă și-l înfășoară:

— Noroc și altu 'n loc, închee ea.

După ce înfașă copilul, bunica ia apă și toarnă nașilor să se spele pe mâini; cu un buchet de busuioc uscat stropește cu aghiasmă pe toți tinerii de față:

— Hai și tu c'ai fost față la scaldă, chema ea un copil ce se ferea.

Nașii pun câțiva bani în scaldă copilului pentru slujba bunicăi. Merg apoi și pun alți bani pe pieptul copilului:

— Cât o trăi să fie bogat

Și să-i fie tăt bine.

În vremea aceasta bunica merge în ogradă să arunce apa din albie. Merg și alte femei ce-au fost de față și împreună aruncă apa între straturile din grădină.

— Da unde s'o dus bunica? — întrebă o femeie.

— S'o dus în grădină să verse scaldă.

— Cică nu e bine s'o verși ori unde că, știi, e cu aghiasmă și mir.

— Cică e mai bine de-o dai pe apă curgătoare.

— Da-de nu-i apă curgătoare e bine și în straturi că se face frumos.

— Sau la rădăcina pomului.

Nașii sting lumânările de podul casei în semnul crucii și urează :

— Să trăiască!

Bunica se întoarce din curte urmată de celelalte femei cu cari a vărsat scalda :

— la haideți nănașilor să vă dau copchilu! Nașii aprind din nou lumânările și le țin în mână. Bunica trece copilul în brațele unuia dintre nași. Acesta îl ia și-l încredințează mamei :

— Dela noi un fin

Dela Dumnezeu un creștin.

Când nașul trece copilul în brațele mamei, îl așează pe mâna dreaptă, cu capul spre răsărit. Mama își primește copilul și sărută mâna nașilor :

— Bodaproste!

După predarea copilului bunica ia tătușile, le pune pe ușă și spune :

— Cum umblă ușă, așa să umble și el: ca scriptu!

— 5. După ce s'a isprăvit scalda, lumea trece în odaia cea curată unde e așezată masa. Mama copilului botezat, bunica și alte câteva femei, din rude sau vecini, aleargă să aducă cele de trebuință la masă, la care se așează în rând oamenii. Nașii stau în locul de cinste, în capul mesei; apoi vin orânduți ceilalți pe vârste. Toți sunt veseli ca la o adevărată petrecere. Vorba nu mai încetinește:

— Haideți mai iute că iacă mi-i foame!

— Foame mi-e, da tăt mai mult sete..

— Incetișor c'o să fie bine. Nu-i așa c'o să fie bine bunică?

Bunica intră în acest timp pe ușă, ținând într'o mână un mănunchiu de busuioc :

— Da, așa-i, da să vă stropesc întâi cu o leacă de aghiasmă.

— Da ce-o să facem noi cu aghiasma?!...

— Păi, c'o să mâncați acu'.

Și începând cu nașii, bătrâna stropește pe mâini la rând, mesenii. De aci se pornește vorbă pe seama acestui obicei :

— Dece stropește mai mult pe mâini cu aghiasmă?

— Așa, că pornesc a mânca.

— Să le fie mâinile curate.

— Da stropește și masa... și mâncarea.

— Păi, mai e vorbă?!

— Așa-i obicei.

— Vezi d-ta copchilu' s'o creștinat și aghiasma vine așa ca o curățenie.

— Da n'am văzut asta în tăt locu'!

— Da, nu-i în tăt locu'; aista-i un obicei mai vechiu; bătrânii țin la el.

— Ei, țin care mai țin...

— Eu de aghiasmă mereu mi-am uitat, da de vin nici-odată, că... mereu mi-e sete. Dumnezeu mai știe ce-o fi și asta,... închee un bătrân.

Se împletesc vorbe tot mai multe. Femeile care slujesc la masă intră și ies pe ușă. Cei dela masă le iau la vorbă:

— Da ce zăboviți atât?

— Iacă suntem gata.

— Păi haideți mai iute că li-o fi oamenilor foame...

— E greu pân' te-ăzezi la masă, c'apoi foamea a și venit.

— Țățacă, hai de dă țiucă oamenilor, că arasta-i rânduiala d-tale, zise o femeie către bunică.

Bunica ia sticla cu țiucă, toarnă într'o ceșcuță și cinstește ea întâi:

— Să fie cu noroc și să ne trăiască copchilu'!

— Să te audă Dumnezeu!

Și bunica toarnă țiucă la rând, celor dela masă. Vorba continuă:

— O cinstit bunica 'ntâi.

— Ea e mai tare la cumătrie.

— Da, ea face tăt.

— Așa ca la scaldă.

— Ea-i cu mare rost în toate la botez.

Vin femeile cu mâncare și oamenii pornesc a mânca. Mai încetinesc o clipă din vorbă, apoi iar pornesc:

— Ce bună masă ați făcut, spune o femeie.

— Ei, cum dă Dumnezeu Bunu', după puteri, răspunde gazda; să fie așa cum e rânduiala.

— Și lumea toată mulțămită, adaogă bunica.

După puțină mâncare, vine rândul vinului. Cinstesc întâi nașii :

— Să vă trăiască copchilu'!

— Să vă trăiască finu'! — răspund toți ceilalți.

După nași, ridică paharul tatăl copilului botezat și închină în cinstea cumetrilor mari cu cari grăește astfel:

— Bine ați venit la noi cu bucurie și sănătate.

Să trăiți mulți ani!

Cum ați ajuns să-l creștinați

Așa s'ajungeți să-l și cununați!

— Să ne-ajute Dumnezeu, răspund nașii.

Mesenii închină în rând în cinstea nașilor și finului. Masa continuă în aceeași stare de bucurie a oamenilor. Bărbații vorbesc despre muncă și vreme; femeile despre bucuriile și necazurile lor gospodărești. O bătrână povestește:

— Am avut și eu un fin, da o murit mic; așa de bine mi-a părut!..

Cum așa țâțacă? — întreabă mirată o fată.

— Mi-o părut bine, că de moare mititel el e curat și se roagă pentru mine și merg și eu în raiu.

Gazda îndeamnă pe un mesean să bea vin:

— la d-ta din dreapta și cinstește acu' întâi!

— Dece numai din dreapta? Porniți d-voastră de colo că i mai bine.

— Păi și la Taina Vecer tăt din dreapta o'nceput.

Se umplu din nou paharele și beau cu toții.

— Bea tăt, c'asa e bine, îndeamnă gazda.

— Las' că am vreme.

— Bea, să fie finu' curat, să nu fie mucos.

— Eu nu pot bea tăt acu'.

— Bea ceva, să poată copchilu' să se șteargă la nas..

Unii zâmbesc la auzul acestor cuvinte, alții privesc cu seriozitate.

— Da tu ce nu desfaci tăt șervetu', spune o femeie câtând către un băețandru?

— Mi-ajunge și-atât cât e, țâțacă!

— Ba desfă-l tăt c'asa e bine.

În vremea aceasta nașa merge în cealaltă odaie și vine cu copilul în brațe. Îi dă mesenilor la rând, să-l sărute :

— Hai, sărutați-l cu toții, să-l ferească Dumnezeu de boală și de spaimă.

După sărutul copilului, nașii pun pe o farfurie două pahare cu vin și mai multe bomboane de târg. Le înmânează în dar mamei copilului, cu vorbele:

— Dela noi hrană

Dela Dumnezeu mană.

Femea bea și se roagă lui Dumnezeu pentru cinstirea și sănătatea nașilor.

După darul făcut mamei, nașii fac un nou dar: *darul copilului*. Pe o farfurie întinsă pun o bucată de ștofă și mai mulți bani. O trece apoi la rând prin fața mesenilor cari dăruiesc și ei bani spunând:

— Dela noi puțin

Dela Dumnezeu mai mult.

Darul de bani făcut, nașii îl duc părinților și îl dau cu aceleași vorbe:

— Dela noi puțin

Dela Dumnezeu mai mult.

După ce s'a făcut darul, se mai aduce mâncare și vin. Oamenii petrec mai departe până ce se lasă seara. De aci înainte oamenii încep a pleca; își iau rămas bun și pornesc către casele lor. Părinții copilului, ajutați de bunică, încearcă să pună rânduială în lucruri:

— Da bine c'am botezat copchilu' că tăt stau cu grije... de, cine știe. ...

— Nu poți cunoaște gândul lui Dumnezeu.

— Așa, am pace că-i la rând cu oamenii.

(Va urma).

† Maria Dima

In capitala Ardealului, care pompează spre sine atâtea valori ale provinciei, departe de locurile în care i s'a răsfătat copilăria și și-a afirmat tinerețele și anii maturității, s'a stins — la sfârșitul lui Februarie — discret — cum i-a fost de altfel întreaga viață — după grele și îndelungate suferințe, proeminenta figură a elitei feminine românești din Ardeal: Maria Dima.

Pe Maria Dima generația de după războiu n'a cunoscut-o. N'avea de unde s'o cunoască. Cu sufletul zdrobit de loviturile sorții, trecând dela Brașov la Cluj — alături de tovarășul ei de viață chemat în fruntea Conservatorului de muzică de acolo — viața ei din anii din urmă se răslețise de tot ce ar fi putut-o scoate și sălta în unda publicității, cheltuindu-se întreagă, cu devotamentul unei a doua Cornelia Gracchus, pentru cei pe care vitrega soartă i-i crușase încă vieții, închizând în adâncuri — răsfrânte doar în vecinic înduioșate priviri, de-o inexprimabilă blândețe — toate durerile sale, toată nostalgia vremurilor trecute, cu tot ce-i înșorise odinioară viața: copii cuminiți, frumoși și sănătoși, fericire conjugală, înalte satisfacții artistice. — de mult apusa tîgnă a vieții.

Maria Dima n'a fost însă tot așa. Au fost vremuri când ea era un punct luminos al vieții sociale, artistice a Sibiului și, îndeosebi, a Brașovului. În amintirea celor care au apucat acele vremuri, Maria Dima va stărui altfel de cum au cunoscut-o cei mai mulți din cei de azi. Pentru unii, ca artista armoniilor muzicale — care de-atâtea ori a stors freneticele aplauze ale unui public cu rafinat gust artistic —; pentru alții, ca artista armoniei sociale — chiag al societății aristocrației sufletești — cu atitudini, maniere, fel și nivel de conversație care, prin firescul și farmecul lor, cucereau întotdeauna, creind o atmosferă de intelectualitate, de eleganță și sănătate morală, în care te simțeai fericit să poți ajunge și respira. Vor fi și de aceia în amintirea cărora, din cecece a constituit ființa Mariei Dima, se va fi încrustat mai mult icoana artistei familiare — a mamei ideale — sau cea a inimei generoase gata de a sări, fără știrea vecinilor, în ajutorul celor avizați la sprijinul deaproapelui, sau a ființei de o rară distincție sufletească, cu o înăscută repulsiune pentru ce e vulgar, imoral, pentru toți cei cărora le lipsesc cei șapte ani de-acasă. Pentru mulți ea va rămânea pilda bunului simț, a

vorbei cumpănite și cumiști, a grijei de a nu fi jignit nimenea în prezența ei, — a artistei calmării firilor cu suflet clopotar și gura clopot. Tot atâtea fețe ale sufletului Mariei Dima atât de frumos și atât de bogat înzestrat.

Pentru Brașovenii generației mai vechi, Maria Dima a fost însă mai mult: a fost sinteza tuturor acestor virtuți și calități. De aceea, golul pe care-l lasă în urma ei cu greu îl va putea umplea feminismul pantalonar de azi, rob, în mare parte, unor practice și viții care-l despodobesc de tot ce forma apanajul sufletului femeiesc intruchipat atât de frumos de Maria Dima.

Iată de ce nu e nici o exagerare în a afirma de-asupra proaspătului mormânt dela Cluj: Se duc sufletele crescute în cultul idealurilor etice... Se împușinează obrazele cu sensibilitatea netăbăcită de vopselile fabricantului și neîngroșată de vulgaritatea mediului în care se complac a putrezi azi atâtea suflete... Se răresc preotesele căminului conjugal care nu știau ce sunt danzingurile cu petreceri degenerate în chefuri degustătoare, nici mesele de cartoforie, distrugătoare ale atâtor căsnicii, nici tăvăleala, pe toate povârnișurile, cu skiurile'n slavă...

Se duc **doamnele**, rămân și se nmulțesc **madamele**.

Ax. B.

Mai

*Vâjăe vântul lacom și lainic
Peste pământul îndrăgostit,
Pântecu-i crapă dornic și tainic
Și soarbe seva din infinit...*

*Lumini și umbre roesc hoinare,
Vesele-sumbre s'au prins la joc;
Unul renaște și altul moare,
Destinu-i mână din loc în loc.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Țâșnește vraja multicoloră
Din sân de ghiață, în fund de plai,
Razele saltă sprintene 'n horă
E carnavalul lunei lui Mai.*

*Frunze, petale, lujeri și ramuri
Îți ies în cale'n iureș convoi,
Zefirul bate molcom în geamuri—
E hora vieții, haidem și noi!*

Ioan Al. Bran-Lemeny

Intim

pentru Ady

*In seara aceasta lunară de Mai
Ce-și țese'n penumbre păianjeni și vise,
Ai nopții, mari fluturi, desfac evantai,
S'abată miresme prin uși larg deschise.*

*Din caiși ce pe brațe buchetele'ntind
Și cresc fluturarea perdelii'ntr'o parte,
Fioruri prelungi dupe ramuri desprind
O floare ce-adoarme'ntre file de carte.*

*O rază întinsă e frântă de-un sbor.
Pe umbre'nseilează cu-argint licurici.
Sub albe pologuri e somnul ușor:
Copiii surâd unui vis cu pitici!*

*Și tu, tu zâmbești ca și ei unui vis
Și brațele albe-ațipite'n dantele
Se'ntind peste arcuri întoarse'n abis
Spre-o noapte ca asta, cu sboruri și stele.*

*Dar basmul se trece... și fluturii mor...
Și cântecul bălții de când a tăcut!
Cu buze de rouă, grădina, ușor
Pe sâni calzi strecoară un rece sărut.*

*Tresari, strângi mătasea, privirea-ți rămâne
Să'ntrebe în negura ochiului meu ;
Și-ți moare surâsul, ca florile, mâine.
Căci omul din visuri, de mult nu sunt eu.*

*Mîntinzi crinul mîinii și gândul se cerne
Din vremi sublimate spre-aproapele azi,
Ca noaptea ce picură'n cupe eterne
Și moare pe vârfuri aprinse de brazi.*

*Și pleci, nesimțită, cum pleac'o durere :
Dantela de floare se scutură'n drum,
Pe masa nestrînsă, bucăți de tăcere
Veghează'ntr' fluturi cu aripi de scrum.*

*Și'n noaptea aceasta lunară de Mai,
Ai prins perle calde, grăbite și mici,
Pe capete scumpe cu părul bălai
Și vise cu joc minunat de pitici!*

Ion Focșeneanu

Viața omenească

12.

Tânăr înțelept

.... Dar înainte de-a-și urni murgul din loc, bătrânul călăreț se suci din șeaua calului înspre fiul său cel iubit, întrebându-l.

— Să nu-ți mai fi lăsat nescaiva bănișori, dragul tatii?

Iar tânărul cu obraz de fată, de-asupra buzelor de carmin ale căruia acum prindea a miji o bură de mustăcioară, privindu-și părintele drept în ochi, îi răspunse domol și cuminte, ca un filosof din vechime:

— Pentru câte-s nevoile mele mărunte, mi-ai lăsat prea de-ajuns, tată dragă. Văd, că nici sănătate, nici minte, nici stăpânire de sine nu pot cumpăra cu bani, ci cată să-le deprind zi de zi prin voință, care nici ea nu se găsește de vânzare la nici un neguțător — deci ce-aș putea cumpăra cu banii de prisos, în afară de păcate?

— Înțelepțește mi-ai vorbit, scumpul meu copil,— zise bătrânul. Te las dar în bună sănătate, sub paza Celui de sus!

— Să umbli 'n pace și dumneata, tată dragă — întregi fiul său, sărutând înc'odată mâna subțire și fină a frumosului moșneag.

.... Și dând acum frâu slobod murgului de soiu, care bătucea nerăbdător pământul, bătrânul gândi întru sine, plecând:

— Vrednic prunc ai dăruit bătrânețelor mele, Doamne! Când mă gândesc, că'n neștiința mea, ele sfiiu în ziua venirii lui pe lume... De-i vrea și Tu, Preabunule, copilul acesta minunat de frumos și copt la minte de pe-acum ca un înțelept de-odinioară, va fi dulcea mângăiere a zilelor mele din urmă și neîntinata fală de mâne a neamului nostru. Ajută-ne, Doamne, amândurora: mie, să-l pot purta pela școli, iar lui, să-și poată desfășura larg aripile, înălțându-se lin și tot mai sus în apele senine ale înțelepciunii și frumuseții!“

Apoi, făcându-și sfânta cruce strămoșească, încercatul călăreț simțindu-se îngerește îmbunit în suflet și ușurel la trup, ca fulgul de păpădie... se pierdu pe șerpuitoarea pânză sinilie a drumului, ce intra de grabă în codrul verde ae stejori...

Două văduve

Văduva sub patruzeci, dar încă foarte bine, își făcuse prin avocatul ei toate formele legale pentru a putea divorța de mediocrul, scăpătatul și senilul om politic, cu care în ultimul timp trăise ca o pisicuță răsfățată cu un dulău morocănos. Spre norocul ei, bătrânul își dădu însă ortul popii, cu o zi înainte de-a i se înainta cererea tribunalului, așa că, datorită legăturilor de partid ale răposatului boier de baștină, dar mai ales grație caldei și convingătoare elocvențe parlamentare a statornicului ei prieten de ieri și de azi, tânărul și multimilionarul ministru, cu care întreținuse tainic legături de dragoste, încă în viața fericitului întru Domnul — vesela văduvioară a răușit să primească dela „națiunea recunoscătoare“ o pensie lunară de zece mii de lei, menținându-și în același timp splendidul cupeu Packard în fața scării saloanelor larg deschise selectei elite a capitalei, ducând ea însăși o viață poate mai frumoasă și desigur mai luxoasă decât, vai, a rămas singură pe lume, mascată mai mult interesant, decât discret, sub voalurile lungi și negre ale unui înșelător doliu profund...

De-acum, solitara femeie va fi fără doar și poate avizată la mărinimosul sprijin cotidian al vechiului și totuși tânărului ei prieten, prin stăruința cerbicoasă a căruia și-a asigurat modesta pensioară și fără de care ar fi riscat să cadă de-a-dreptul în brațele lui salvatoare, constituindu-se încă din primul moment al catastrofei și împotriva oricăror prevederi ale anturajului ei, în viitoarea-i legitimă....

*

Văduva în veci neconsolată a nemuritorului artist, pe care, deși sărac din naștere și lipsit de orice perspectivă materială, l-a luat din pură dragoste pentru omul blând și caracteru-i de linie clasică, dar mai ales din adevărată adorație pentru scriitorul său geniu, fiindu-i în toată bună vremea inspiratoare ideală, amantă caldă și unică, soție devotată până la complectă uitare de sine, dar mai cu seamă mamă bună și dragăstoasă ce, ca o nobilă soră de caritate, a îngrijit până'n ceasul său din urmă pe „copilul ei neajutorat“ — sărmana, din strălucitoare frumusețe ce a fost odată,

a ajuns azi o umbră, șovăitoare, trăind de zece ani uitată de lume, sbătându-se în cea mai crâncenă mizerie, spre neștearsa rușine a conducătorilor politici mici de suflet și ingrași până la desăvârșită inconștiență față de memoria omului, ce-a onorat prin superba, universala și eterna lui artă, nu numai poporul care l-a născut, ci întreagă omenirea depe tot rotogolul pământului...

14.

Ce-a fost viața acestui om?

Căci eu nu-i știu altceva, decât: rătăcire, durere și lacrimi....

Copilul n'a cunoscut pe tatăl său, și n'a strâns în brațe, nici sărutat vre-odată pe maică-sa, căci ea sârmana, după-ce l-a adus pe lume, a bolit neconținut, până și-a dat chinuitul suflet în mâinile Domnului....

Băiatul a rămas orfan, a fost dus în străini, crescând în părăsire și'n negrije, ca un fir de măceș singuratic, uitat de Dumnezeu intr'o margine de hotar.

Tânărul, neîndrumat de nimeni, nesprrijinit de om pământean, a rătăcit la'ntâmplare prin largul lumii, exploatat de prietenii de ieri, deveniți dușmanii de azi.

Bărbatul, profund desamăgit, s'a despărțit, s'a 'mbolnăvit, a fost uitat de toți și lipsit, însfârșit, până și de pâinea zilnică....

Și-acum... e bătrân... un om sfârșit, pe care mâne-poimâne-l vor îngropa 'n pripă, în țintirimul săracilor.

.... Cumplită tristețe a fost această viață! Pentru ce l-ai mai trimis pe lumea asta, Doamne?

*

Cu gândul la jalnica lui soarte, deschisei instinctiv geamul, să-mi intre 'n casă o undă de aer proaspăt, căci par'că mi se'n-năbușia răsuflarea....

.... După iarmarocul de ieri, piața e încă murdară, plină de paie, de coji de fructe și hârtii în toate culorile.

Un petec de-un violet-șters, contrastând cu tiparul negru, zace de-asupra unei grămezi de paie, la câți-va metri de geamul meu.

Din bun-senin se iscă o flușturatecă volbură, prinde 'n tolcerul ei hârtia tipărită, o rotește până 'n slavă și de-acolo o trimite lin, prin geamul deschis, în mânilor mele.

Sânt cugetări în nemțește și, citindu-le, îmi par răspunsul mângăietor ce-l trimite Dumnezeu, prin înțeleptele rânduri ale filosofului, dureroaselor mele 'ndoeli :

— „Fii tare în durere-ți; nu râvni inaccesibilul, sau nimicurile fără de preț, mulțumește-te cu ceeace-ți aduce ziua de mâne.

Caută mereu partea bună a lucrurilor și te bucură de natură și de oameni, așa cam i-a lăsat bunul Dumnezeu.

Dup'o miie de ore de răstriște, mângăie-te cu unicul ceas senin, dând omenirii ce ai mai bun și mai nobil în mintea și 'n inima ta, chiar dacă nu ți-ar fi scrisă nici o recunoștință.

Cine le 'nțelege și le știe toate-acestea, e un om fericit, liber și mândru, iar viața lui fi-va pururea frumoasă.

Neîncrezătorul își nedreptățește oamenii înșelându-se pe sine-însuși; până la proba contrară, tot insul trebuie socotit cinstit și de treabă.

Lumea-i atât de imensă, iar noi oamenii atât de minusculi: e deci firesc lucru, ca universul să nu rotească exclusiv împrejurul nostru.

Dacă te doare ceva, sau te-a ajuns vreo nenorocire, de unde știi că suferințele tale nu sânt spre folosul întregei creațiuni?

In toate făpturile, însuflețite sau moarte, ale universului, trăește marea și înțeleapta voință a Celui Atotștiutor și Atotputernic; nouă, bieți oameni, ne lipsește însă priceperea, pentru a-L putea cuprinde.

Cum sânt toate 'n lumea asta, așa trebuie să fie; dar oricum ar fi, după orânduiala Ziditorului, toate sânt bune!“

.

Și... ca prin farmec, apele adânc-tulburate ale sufletului meu s'au liniștit și limpezit și înseninat, ca oglinda lucie a iezerului din piscul muntelui....

A. P. Bănuț

Chipuri pentru frate mic

*De dimineață încă și stângaci,
Lumina 'ncheie frunzele 'n copaci
Cu nasturi — ghici de ce sunt? — de gândaci.*

*Când primăvara 'ncalecă în șea.
Frunza pe crângi e tânără și ea —
Apă din palmă, dimineața, bea.*

*Subțire țese iarba pe livezi
Infrăgezind în câteva amiezi;
Ca niște scoici, copitele de iezi*

*Pe vârful-i lin o pipăie ușor
Și mugurii de rouă, sub picior,
Plesnesc, înciucurați, ca un urcior.*

*Când iarba crește încă pe atât,
Vin greieri mici cu zurgălăi la gât,
Pământului să-i fie de urât.*

*In verde codru — pasărilor lui
Copilăresc, ca tine, prin brădui,
Frumos încondeiate și cu pui.*

*De-un freamăt cald în valuri abătut
Pe streșinile cerului, de lut,
Miroase lacom socii în ținut.*

*Și macii varsă floarea pe ferești
Ca niște buzdugane voinicești
Svârlite'n sus de feți împărătești*

*Și smei pe care nu-i pot birui...
Dar tu, de anii vârstei când vei fi,
Ai să le-arunci ca dânșii — și mai și!*

Dumitru Olariu

Baladă

Luna, iatagan,
Arde peste han
Unde chefuește
Și benchetuește
Cu voinicii lui
Fial Iancului.
Unde jarul lunii,
Al lunii nebunii.
Îl soarbe 'n pahar
Puiul de tâlhar.

Noaptea, la ferești,
Doarme, ca 'n povești.
Cu cerul cu stele,
Stele-logoste.

Măre, s'a svonit:
Că spre asfințit,
Prin praful de soare
Imi veneau călare
În șa legănați
Aști voinici fârțați;
Și mi-au întâlnit
Și mi-au jefuit,
Un boier bătrân,
Un boier român.

Că a innoptat,
Boeru-a oftat.
Și, prin praf de lună,
C'au pornit furtună
Și mi s'au oprit
Pentru hodinit,
Pentru beșivit.
La hanu 'nvechit
Din drumul cel mare
Cu vin galbăn, tare.

Fiul Iancului,
Al haiducului,
Au băut intruna
Vin galbăn ca luna
Și s'au chibzuit:
Cum de-au jefuit
Un boier român,
Un boier bătrân,
Slab și singur cuc?

Alelei, haiduc!
Dece fuși năuc,
De nu te gândiși
Când îl jefuiși,
Bine faci, ori ba?

Să rămâi în șa,
Să încremenești,
Să nu jefuești
Ce nu socotești!

Și — un pahar plin
Cu vin de venin
De masă l-a spart.
S'au cutremurat
Toți voinicii lui,
Toți ai Iancului.
Și cum se priveau,
Muți se întrebau:
Ce aprig alean
Zace 'n căpitan?
Ce l-a mâniat,
Ce l-a supărat?
Ori l-a deochiat
Vipera sglobie,
Hangița nurlie?

Par'că nu credeau
Ce își auzeau
Când a cuvântat
Aspru, încrunțat,
Fiul lancelui
Al voinicului.

Vorbele-i tunau.
Fulgerau, ardeau :

„Măi fărtați smintiți
Care jefuiți
Tot ce întâlniți!
Iat'am hotărît
Ca numaidecât
Cu toți să porniți
Și să mi-l găsiți
Pe boier român,
Boierul bătrân,
Să-i dați înapoi
Gălbenășii noi.
Faceți-vă 'ntors
Drumul păcătos
Și cum vă găsiți
Vișor s'o porniți
Să-i potoliți plânsul
Inima dintrânsul !

*

Bine n'a sfârșit
Haiducii-au pierit
Ca gândul,
Ca vântul,
Una cu pământul.
Pe unde-alergau
Prافل ridicau.

Luna că luna,
Drumul se lungea.

Și treceau zănatec
În galop sălbatec
Ca rățacitoare
Năluciri fugare.

* * *

Se 'ntorceau acum
Pe același drum
— Liniștiți c'au dat
Tot ce au luat —
Către hanul unde
Vinu-i ca neunde.

De-odată din ceată
A zbucnit săgeată
Un haiduc tăcut.
Cel mai abătut,
Și mi s'a pierdut
Înapoi, în goană,
În goană-prigoană.
Puiul lancelui,
Al haiducului,
A 'ntrebat mirat:
Ce s'a întâmplat?
Și i-a spus un alt
Că acelălalt
A găsit uitat
Un galben zimțat
Neînapoiat.

Spre hanu 'nvechit
Zorii-au întâlnit.

Aurel Marin

Sborul cel mare

*Infrânt eram la căpătâi de cale...
Din nici o zare nu-mi țâșnea lumină;
Avântul năzuințelor trufașe
Se prăbușia nevolnic în ruină.*

*... Dar mi-ai venit atunci mântuitoare
Cu ochii vii pe drum de biruință;
Cu daruri noi mi-ai împăcat ursita
Și'n cuget fulgeratu-mi-ai credință!*

*În sufletu-mi îngenunchiat de patimi
Turnat-ai noi nădejdi și noi ispite...
Excelsior! aripele-ți deschide
În sbor măreț spre lumi închipuite.*

*Excelsior! arată-ți strălucirea
În forța neînfrântelor avânturi,
Ca'n spațiul larg ce infinitul soarbe
Un zeu să par spre noile Pământuri!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj **Vasile Netea**

Ideal

*Avânt, avânt,
Legământ
Între cer și pământ.
Cu tine urc
Și aburc
Destinul întreg să-mi descurc.*

*Soare, soare,
Mă doare
Puterea-ți biruitoare:
Cerule senin
Să-l închin
Vreau, sborului meu aquilin.*

*Zenit, zenit,
Nesfiit
Mă 'ntărât să te frâng ca 'ntr'un mit,
Singular stăpân
Să rămân
În veacul și cerul păgân!...*

Vasile Netea

Pagina de „umor și satiră“

Românul și ideia

1.

MOTTO

„Ironie, vraie liberté! c'est toi qui me délivre de l'ambition du pouvoir, de la servitude des partis, du respect de la routine, du pédantisme de la science, de l'admiration des grandes personnalités, des mystifications de la politique, du fanatisme des réformateurs, de la superstition de ce grand univers et de l'adoration de moi-même. Tu te révélas jadis au Sage sur le trône, quand il s'écria à la vue de ce monde où il figurait comme en demi-dieu: „*Vanité des Vanités!*“ Tu fus le démon familier du Philosophe quand il démasqua de même coup et le dogmatisme et le sophiste et l'ipocrite et l'athée et l'épicurien et le cynique. Tu consolas le Juste expirant, quand il pria sur la croix, pour ses bourreaux: „*Pardonnez leur, o mon Père, car ils ne savent ce qu'ils font!*“

Douce Ironie! toi seule es pure, chaste et discrète. Tu donnes la grâce à la beauté et l'assaisonnement à l'amour, tu inspires la charité par la tolérance, tu dissipes le préjugé homicide, tu enseignes la modestie à la femme, l'audace au guerrier, la prudence à l'homme d'Etat. Tu apaises, par ton sourire, les dissensions et les guerres civiles, tu fais la paix entre les frères, tu procures la guérison au fanatique et au sectaire. Tu es maîtresse de vérité, tu sers de providence au génie, et la vertu, ô déesse, c'est encore toi“.

P. I. Proudhon

De-o inteligență scripitoare, covârșitoare, unică... susținută pas cu pas de proverbialul bunsimț al neamului din care face parte; ins pecetluit în frunte din clipa nașterii sale cu nobilul stigmat al patentei genialității; dăruit va să zică din belșug cu notoriul, am putea zice clasicul caracteristicon al latinității: miraculoasa clairvoiansă ce, ca o minusculă lanternă magică îi străluminează cărarea obscură a cercetărilor până 'n adâncul crezut insondabil al însuși miezului problemei — intelectualul român, dintr'o aruncătură de ochi se sesizează de nodul central al celui mai complicat caz, pe care 'n doi timpi și trei mișcări îi-l pune teoreticește la punct... la o adecă, făcându-se forte să îi-l reteze, în văzul tău stupefiat, dintr'o singură dar magistrală lovitură de săbie, eclipsând prin uluitorul său gest însuși celebrul act gordian al nemuritorului Alexandru Macedon.

Dar această fulgerătoare pătrundere 'n sâmburele ascuns al celor mai nebuloase conglomerate de idei, invidioşilor li se pare rezultatul facil al deprinderii monotipice, ce caracterizează atâţi intelectuali apuseni, deveniţi un fel de homines unius exercitii; iar malitioşilor: rodul căzut plească din pomul „viziunii realităţii“.... proprietatea specială a subiectivelor firi poezi o-artistice — şi putea fi, Doamne-fereste, tocmai nenorocirea tipică, compromiţându-se iremediabil cea mai lucidă şi echilibrată conformaţie cerebrală de pe glob, cunoscut fiind urbi et orbi, că Românul s'a născut poet şi'nca extrem de prolific, perpetuându-şi rafinatul talent de surfină esenţă traco-slavă până 'ntr'aşaptea generaţie a sensitivilor săi urmaşi.

Ei nu! Din fericire, printr'o singulară favoare a destinului, supremul bun al Românului, armonioasa sa personalitate fu salvată integral, în toată magnifica-i frumuseţe goetheană!

Căci, deşi poet de cea mai autentică factură, e în acelaşi timp (lucru aproape inimaginabil) partizan inflexibil al desăvârşitei obiectivităţi; pătruns până 'n rărunchi, în temeiul rarului său instinct juridic, de marea valoare etico-socială a strămoşescului „audiatur et altera pars“ — şi-aci e locul să vizăm a doua şi nu mai puţin importanta parte a moştenirii sale cerebrale de indubitabilă marcă romană, dându-i acea tinctură distinsă de calm imperturbabil, acea veridică dignitas patriciana.

Dar cine nu ştie, că 'n adâncul apei line clocoteşte neostoitul vârtej?

Chinuit deci, în permanenţă, de-o excesivă conştienţiozitate profesională, întinsă până la extrema margine a celui mai obsedant autocriticism, dar dac'ar fi numai şi numai în baza minuţioasei măsuri de prevedere, ce şi-o impune dintr'un înalt considerent altruisto-umanitar, şi totuşi.... Românul, în pofida fermei convingeri că e stăpân pe adevăr, urmând stăruitoare pofda răsunătoare a negreşitului său simţ al proporţiilor, ţine să se documenteze, cu fiecă prilej, sistematic şi complet. Deci el supune cazul în litigiu unei migăloase şi vehemente discuţii în contradictoriu între prietenii dela cafenea, dela cenaclul literar sau clubul partidului; ba, scrupulos până la absurdul hotarnic cu automartirizarea, dacă i se pare că, prin vr'o lature a ei, problema e susceptibilă de-a friza chiar numai tangenţial colectivul, respectiv interesele de stat — Românul, datorită întinşelor sale legături în toate sferile sociale şi-a distinselor prietenii cu rară delicateţe cultivate, din înalta lume politică duce chestiunea litigioasă în însaşi incinta parlamentului şi chiar a maturului corp, unde, câteva luni în şir, ea va fi discutată zilnic pro şi contra, până la complecta-i exhauriare, de către cele mai valoroase competenţe ale iluştrilor reprezentanţi ai naţiunii.

Abia după aceste operațiuni preliminare, ce durează aproximativ un an, Românul, binîșor edificat asupra cazului, petrece în sfârșit și el câteva seri liniștite în mijlocul număroasei și veselei sale familii, simțind imperioasa nevoie a refacerii sale trupești și sufletești, după atîta enervantă alergătură și înnebunitor zbucium cotidian.

Decît că această așa-zisă liniște, în realitate nu-i decît un scurt și înșelător „intermezzo simfonico“, sufletul omului de geniu fiind, împotriva oricărei frâne impuse dinafară, purtat în cel mai rapid tempo dramatic de indomptabila și neistovita sa nevroză. Mai adăugați, vă rog, acestei tare, fatal legate de psihicul multifurcat al veritabilului supraom, încă și-o inimă plină-burduf de cel mai clar și sfânt patriotism.... în sfârșit, știut fiind îndeobște, că 'n fiecare cărturar român s'a născut un viitor cetățean de onoare al veneratei sale patrii și că'ntrînsul trăește intens luptătorul neînfricat și neprihănit pentru imprescriptibilele drepturi ale poporului său iubit... și veți găsi prea firesc, ca demonul gazetăresc ce dormitează, încă din copilărie, în orice suflet național-român, să se suscite de data asta mai mult decît violent, învolburându-se în toată nobila-i ampoare și trimițându-l pe Român deadreptul la redacția cotidianului predilect, spre a supune cazul din chestiune verdictului final al forului suprem: opinia publică, căreia în prealabil, dar cu știuta-i modestie ce atît îl onorează, îi va da el-însuși, într'un articol de-o limpezime gallică, soluția cea mai apropiată de adevărul-adevărat, construind din lucitoare mozaicuri de subtilă și irefutabilă argumentație un superb eșafodaj mental, sprijinit temeinic pe ultimele consecințe ale unei logice de fier, ce arată tuturor contribuabililor greu încercați, cum vor trebui să procedeze și să se comporte, în cazul dat, factorii în drept, pentru a fi în nota justă a așteptărilor obștești și-a rămâne mereu în conformitate cu desideratele supreme ale țării, cu legitimele și sfintele aspirații de azi, de mâne și de 'ntotdeauna, ale scumpei noastre României-Mari și pe veci întregite!...

..... — Bravo!. foarte frumos!... Și... cine înfăptuește *ideia* ?

— Întrebarea, mai mult decît absurdă, îmi dovedește că n'ai înțeles nimic! Dar dumneata, se vede că habar n'ai, nici de neamul românesc, nici de strălucitele exemplare de elită, ce le produce zilnic.

Domnule, iată, îți concretizez figura cărturarului român: pe forma caldă, lirică, duioasă a poetului, se grefează fondul rece, calculat, preciz al intelectualului pur, ce poartă sub pălăria-i cu boruri largi, cel mai iscusit cap de teoretician al tuturor problemelor. La cerere, el îți dă dumitale *ideia*, îți face planul, îți stabilește principiile generale, după care ai să urmezi...

Da ce?... Credeai că intelectualul român e uvrier, e pălmaș, e hamal? Vrei să-l înjugi la o stupidă muncă brută?

Domnule, și-o mai spun odată: *ideia-i* totul, restu-i fleac.... chestie de execuție — și-o aranjează, jucându-se, orice mediocritate tâmpită!

2.

Hoțul cu formele 'n regulă

„Forma dat esse rei“ — ziceau, cu drept cuvânt, strămoșii noștri.

Parcă noi, nepoții lor, nu constatăm mereu că totu-i chestie de formă?

Deci eu pe dumneata, suspusule spoliator al țării mele blânde și neputincioase, care-i furigăsești milioanele sistematic și cu formele 'n regulă,... te voiu socoti nu numai un om deștept și circumspect, ci și un tată de copii prevăzător, un duios și multapreciat îngrijitor al numeroasei și binecrescutei sale familii.... ba, până 'n cele din urmă, o să-ți strâng mâna cu călduroasă afecțiune, anticipând în dumneata pe viitorul mecenat, ce va lăsa prin testament, desigur tot în regulă, o respectabilă participă din enorma-i rezervă, pentru nobilele scopuri ale Academiei, Ateneului, Astei sau altei instituții culturalo-națională-filantropică.

Căci dacă 'n cursul laborioasei și 'n adevăr rodnicei matală vieți, cerberii justiției departe de a-ți preciza operațiile, nu le-au putut măcar circumscrie, necum apropia,... viitorul va lucra și mai mult și mai categoric în favoarea dumitale.

Fii deci deplin încredințat, că 'n cel mult douăzeci de ani după moarte-ți (pierdere cu adevărat ireparabilă pentru săraca națiune)... tânărul, dar competentul istoric al epocii, descoperindu-te de sub grosul strat al uitării ingrâte, ca pe-o rară piatră scumpă... te va spăla nițel de praf, te va șterge binișor, te va șlefui frumușel, prezentându-te apoi uimiților săi auditori, în culorile vii și scilpitoare ale veritabilului giuvaer financiar, creiat de variatele 'ncercări și combinații național-economice ale haoticelor vremuri de azi.

Noi, blegii și obscurii tăi contimporani, lipsiți complectamente de calitățile subtile, cerute de-acest veac grăbit al tahipolitelegrafiei; noi, care dintr'o stupidă și ridicolă mândrie, întorceam capul cu dispreț când te vedeam, ba alții treceau din vreme pe partea opusă a străzii spre a evita cu certitudine jenantă întâlnire — noi vom fi de mult, definitiv și iremediabil

morți, ca toate animalele submediocre, pe când tu, radiumul personificat, vei emite 'n eternitate inepuizabile raze de lumină și căldură, spre binele și fericirea scumpei tale națiuni; ție, tinerii și sânguincioșii elevi de liceu, îți vor învăța de rost mecenatica biografie; entuziaștii studenți universitari vor sărbători an de an memoria sfântă a binefăcătorului în cercurile lor culturale, prin volubile discursuri festive, urmate de aprige matchuri sportive pe teren... ba 'ntr'o zi, în elanul neconținut crescând al unanimei tale aprecieri, adhoc-înjghebatul comitet național, prin colecțele lansate 'n tot cuprinsul țării, va aduna de sâng fondurile de rigoare, pentruca 'ncurând falnica ta statuie de bronz să se poată înălța majestuoasă în mijlocul vastei piețe pătrate, ce-ți va purta gloriosul nume.

Și fiindcă țin și eu la viitorul națiunii și providențialii ei bărbați, dă-mi voie, mare filantrop și cetățean de mâne al scumpei noastre patrii întregite (uriasă vacă siementhal, al cărei uger lăptos l-ai știut mulge cu istețimea și rapiditatea năucitorului prestidigitator)... dă-mi voie zic, ilustrule, să-ți anticipez smeritele, dar cu atât mai sințitele mele urări de actuală prosperitate, garanție certă a viitoarei tale ascensiuni.... înscriindu-mă, de pe-acuma, în registrele posterității în veci recunos ătoare.

Tinca, Aug. 1933.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. P. Bănuț

Chip omenesc

*Mi-e sufletul lan...
— Spuneam demult.
Acum pornesc
De unde-am fost
Fără rost,
Sau stau și-ascult.
Mă risipesc
Pe drumuri
În amurguri.*

*Colbu 'nălțat
De zarvă în seară,
Asmute orașul
Ca pe o fiară.
Imi biciue fața
Ca o ploaie,
Ca pe o creangă
Mă îndoiaie.
Imi chinuie ruintea,
Imi sfarmă credința.*

Ion Samarineanu

Unde vrem să ajungem?

De Horia Petra - Petrescu

Cele ce urmează le-a povestit un venerabil bătrân, încărunit în cinste și în luptă dărză, frumoasă, națională, pe vremea subjugării noastre. „Sătenii încep să se scârbească“, zice interlocutorul, „să se scârbească de luptele electorale, cum sunt purtate *acum*. Minteă lor sănătoasă cu deșteptăciunea înăscută, le dictează că armele de luptă sunt murdare. — Ce lupte electorale idealiste am purtat mai'nainte, sub dominație streină! Cât eroism, câtă lăpădare de sine! Cu ce ochi priveau *atunci* țărani la conducătorii lor, la nădăgrării de prin orașe, intelectuali, cari tot din sânul lor răsăriseră! — Astăzi? Sunt, desigur, și *excepții foarte frumoase*. Există și azi un aproape-fanatism privitor la credința într'unul sau altul din conducători — dar în marea majoritate a satelor pe care le cunosc eu, a scăzut încrederea în bombasticele promisiuni electorale, și țăranul stă retras, ca melcul în scoica sa, ascultă și zâmbește de multeori sarcastic.

Să-ți povestesc un caz, care te poate invita să meditezi mai adânc asupra problemei. Într'un sat bănațean au colindat (!) la alegerile ultime partide peste partide, cerând votul (Avem atâtea partide acum, de te tăroăcești de cap!). Și a venit un partid și reprezentanții săi și mi ți i-au spălat cu ou și cu oțet pe cei din partidul advers, care avea mai multe șanse în comuna respectivă. Din „hoți“ și „tâlhari“ nu i-au scos. Țăranii i-au ascultat și au tăcut mâlc. Și n'a trecut mult și au venit reprezentanții celor stigmatizați de „hoți“ și „tâlhari“ și s'au sufulcat și aceștia și din „bandiți“, din „ticăloși“, din „spertări“ nu i-au mai slăbit pe ceilalți, cari vorbiseră mai'nainte. Țăranii au așteptat să se rostogolească și șuvoiul acesta de murdării, și n'au spus nimic. — Unul din „intelectuali“ s'a apropiat atunci de un bătrân al satului, om cu plete albe, cu experiența vieții, care te face filosof, și l-a întrebat :

— „Ei, bade, dumneata ce zici la toate astea?“

— „D'apoi eu, domnule, ce să mai zic și eu?! Eu *ascult și tac*, ca lumea de-aci. Vă vedem că veniți pe satele noastre și că vă îngriți unu' pe altu' cu cuvinte de sudalmă, de să te fe-rească sfântu'! Dacă ar fi după un partid, apoi, ăilalți ar fi

hojii-hoşilor, şi întors ! Acum, dragă domnule, *ne avem şi noi, ţăranii de pe-aici, pe borfaşii, pe ticăloşii, pe lăpădăturile noastre, da când veniţi la noi nu vi-i arătăm pe ăia, ca să-i încondeiem în faţa domniilor-voastre!*“ A zis şi a tăcut mai apoi bătrânul, înghiţind una din greu.“

Aţi auzit, prea cinstiţi colindători ai satelor noastre? Se poate o *palmă morală* mai straşnică decât acest răspuns al omului cumpenit, care cântăreşte şi judecă? Nu vă roşeşte obrazul de ruşine, trişti eroi electorali, cari împuiaţi urechile ţăranilor noştri cu fel de fel de promisiuni *irealizabile* şi vă murdăriţi potrivnicul cu cele mai scârboase epitete, ca mai apoi şi *el* să răspundă cu aceeaşi monedă? Nu simţiţi că mocneşte ceva în neîncrederea care s'a înstăpânit faţă de ventrilocii trimişi de oraşele noastre?

Într'un sat din Mărginime, tot la ultimele a'egeri, a aprins un ţăran o luminiţă, cu toate că era ziua, în amiaza-mare, când a început să vorbească un propagandist electoral. Luminiţa a ars până şi a terminat oratorul logosul. L-au întrebat pe urmă pe ţăran : „De ce-ai aprins luminiţa, bade?“ şi ţăranul să fi răspuns : „D'apoi, am vrut *să se ardă* şi cuvintele ăluia de vorbea, tot aşa ca şi luminiţa mea şi să se cureţe de flacăra focului, *că multe bazaconii a mai sporovăit!*“

Aşa de departe am ajuns într'unele ţinuturi ? !

Cazuri sporadice, de sigur, *nu se poate generaliza*, fiindcă încrederea încă nu s'a firimiţat faţă de clasa intelectualilor, pe satele noastre. Dar — va trebui ca „nădrăgarii“ să priceapă că astfel de cazuri sunt *dureroase* pentru prestigiul întregii clase sociale şi, dacă nu de alta, din spiritul de conservare socială, să ia măsuri ca să nu-şi mai aibă substratul lor real, nicăiri în ţară, comentarii ca cele de mai sus.

În Africa de Nord, la un trib, este o lege numită „anaya“ — un fel de „tabu“ — care interzice ca beligeranţii, chiar şi în cel mai viforos şi mai pătimaş atac, să se atingă şi să se calce teritoriu anumit, unde, lângă neşte puţuri de apă curată, neotrăvită, copiii şi femeile au aflat refugiu. Chiar şi Negrii pricep că este *ceva ce nu trebuie să spurci!*

O înţelegi şi d-ta, bătrânule din satul bănaţean.

Vor pricepe-o oare, cel puţin de aici înainte, şi cei ce vor străbate satele noastre? —

Lilieci

*In farmecul îmbobocirii voastre
Intrezăresc o viață nouă 'n fașe —
Și premenirea vieții noastre
In începutul alb al unor noi făgașe.*

*Ah, grădini — parfum de liliesci —
Sunteți a primăverii haină nouă;
Sunteți căldura vieții noastre reci
Și-aveți durata boabei reci de rouă.*

*Și-aveți ceva din mirul sfânt...
Cădelnițați-vă parfumul pe pământ!*

*Parfum, grădini cu liliesci...
Voi dați căldură vieții noastre reci.*

*Sunteți a primăverii haină nouă
Și-aveți durata boabei reci de rouă.*

Sibiu, Iunie 1931.

Gheorghe D. Banu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cântec de primăvară

*Aștept să'nvie iară toporașii
Pe gene de răzoare afânate,
Să-ți cat pe sub zăpadă singur pașii
Când nostalgia amintirile străbate.*

*Pe drumul înviat să-și cânte primăvara
Din strunele de pace — psalmii ei,
Și eu să poposesc, când se urzește sara,
Pe banca învechită dintre tei.*

*Să mi se par'atuncea, pe'nserate,
Că se'nfiripă chipul tău din toate,
Că-ți simt deasupra-mi părul — valuri, valuri —*

*Și că-mi repeși în taină jurământul.
Că se'nfioară zarea și pământul,
Că se oprește luna după dealuri!*

Chișinău, Februarie 1934.

Gh. D. Banu

Dări de seamă

N. Iorga: O altă istorie contemporană. Resumat de lecții făcute la Academia de Inalte Studii comerciale și industriale. București, 1933. 132 p. Prețul 50 Lei.

Insuși titlul ne destăinuiește rostul și scopul celor 40 rezumate cuprinse în acest volum. Istoria contemporană care se predă în școale „nu e o istorie a dezvoltării adevărate și întregi a omenirii, ci o presintare tendențioasă și molipsitoare a revoluțiilor... o substituire a eroului de cugetare și muncă prin eroul de agitație și de revoltă“. Incepând cu capitolul care tratează despre „Lipsa de solidaritate și de unitate morală în societatea franceză de pe la 1770“, suntem conduși prin toate epocile și mișcările mai însemnate care au agitat spiritul omenesc până la „Marele Războiu“, atât în vechiul nostru continent cât și în lumea nouă de peste ocean. Se dă o atenție deosebită mișcărilor revoluționare din Franța dela 1789 și până la 1870 și se prezintă în mai multe capitole „creațiunile“ lor. Urmează prezentarea într'o lumină originală a „Creațiunilor napoleoniene“. Regimul napoleonian „era o necesitate de *purificare* și de *consolidare*. Ce ar fi fost în adevăr — spune d-l prof. Iorga — dacă a doua zi după furiile răsturnărilor ar fi venit întoarcerea la trecut“? Se dă însă o atenție cuvenită și „Factorilor contra-revoluționari: dinastiile și aristocrația“. Un capitol ne înfățișează rostul „Revoluției din Sud-Estul Europei“, care nu este alta decât revoluția dela 1821, considerată în mod greșit drept o revoluție „națională“ grecească. „Revoluția Eteriei a urmărit scopuri mai largi decât cele naționale“. Se vorbește și despre „Mișcările italiene dela 1831“, arătându-se rolul însemnat al „intelectualilor“ cari „luară o parte activă“ și „în mișcarea republicană“. În capitolul „Revoluții — „naționale“ — se arată mișcările dela 1830 din Belgia și Polonia. Aceasta din urmă „a pierit“, fiindcă „n'a avut șefi“. Căci „ideia Poloniei integrale, ridicată printr'o întreită revoltă nu se impusese spiritelor“. Revoluțiilor dela 1848 li se dedică nu mai puțin de trei capitole, zugrăvindu-ni-se, din perspective diferite, revoluțiile din Franța, Italia și Germania. D-l prof. Iorga e de părere că revoluția „parisiană“ dela 1848 „n'are o importanță națională sau socială“, dimpotrivă „În Italia revoluția are un caracter original, care e și național și social“. Germania „a avut două mișcări în 1848: una a intelectualilor, preocupată de ideia unității naționale și alta aceea a agitațiilor constituționale“. În capitolul „Două feluri de Revoluții: cea sârbească și cea spaniolă“, se arată cum „spiritul simplist al acelor cari iau în ușor istoria omenirii“, consideră din eroare „necon-

tenitele revoluții“ ale veacului al XIX-lea „înfățișând *același lucru*“. Există „deosebiri esențiale în metodă și în scop“. Aici se arată și „influența ideilor franceze dela 1789“ asupra Românilor. „Acestea au revoluționat supt Leopold II, Ardealul, în toate națiile lui, făcând și pe Românii de acolo să ceară „nație“ în noul sens, organic istoric, al cuvântului, pentru a se împărtăși toți membrii „nației“ de toate „drepturile“ dela 1789“. Aceleași drepturi „naționale“ le cer și boierii din Moldova și Țara Românească, „agitați“ și ei „de ideile revoluției franceze“. Altă înfățișare are revoluția sârbească. „Aici nu sânt nobili, iar burghesia e românească, din Macedonia. Cărturarii lipsesc. Provocatorul și primul conducător al răscoalei, Caragheorghe, e un țeran, fost sub-ofițer într'unul din „corpurile libere“ aduse la Austrieci“.

Și „Formațiunea Angliei moderne“ ni se înfățișează sub un aspect nou. „Povestitorii revoluției americane au obiceiul de a o intercala în istoria Angliei de pe la 1760 până la Revoluția franceză. E un sistem cu totul greșit. Sânt două serii de evenimente, în esența lor cu totul deosebite“. Căci „ar fi o greșală să se creadă că vre-odată în istoria poporului engles ar fi fost o soluție de continuitate, o „revoluție“ în sensul în care se admite pentru continent“. În Anglia s'a petrecut „într'o societate învechită, destul de coruptă și lipsită de solidaritate între clase“ o „adevărată minune de prefacere“, sub influența unor curente pornite de sus, dela o nobilime care dispunea de „toate elementele încă nepuse în valoare ale unui dârz naționalism de viitor“, fiind condusă pe această cale chiar de un rege, Gheorghe al III-lea, din dinastia hannoveriană. În Franța, dimpotrivă, burghesia a stat în fruntea progresului. Rolul ei este foarte bine redat în capitolul „Starea Franței, înainte de Revoluția franceză“, unde este numită „partea cea mai vie și mai prețioasă, în toate timpurile, a societății franceze“. Influența clasei orășenești care „crease în Franța evul mediu, cu toată vioiciunea și splendoarea lui artistică“, nu putea decât să crească într'o societate în care aristocrația, pornită spre povârniș, devenise „incapabilă de luptă, ușurată și bătăioasă“. „În secolul al XVIII-lea burghesia dă impulsul ideilor, din saloane și prin acțiunea unor scriitori rășăriți exclusiv din mijlocul ei... Instinctul ei de conservare îndeamnă hotărâtor spre forme nouă“. Ea își continuă pretutindeni „opera ei înceată... și cu frasa de distrugere pe buze, nu se poate împiedeca de a păstra și de a construi“.

Nu lipsește nici capitolul despre „Saint-Simonieni și Fourieriști“, dela cari porni „mișcarea pentru binele, pentru fericirea claselor muncitoare“ și nici capitolul despre „Socialismul englez“, al cărui „semnal“ a fost dat de „mila de oameni a lui Robert

Oxen (1771—1858)“, unul dintre primii mari industriași ai timpurilor mai nouă. Evoluția formelor vieții economice a Europei sunt tratate în capitolele: „Napoleon I-ii și noul comerț mondial“, „Crearea noiei Europe prin descoperiri materiale“, „Crearea Europei de afaceri“, „Materialismul epocii lui Napoleon al III-lea“, „Noul materialism de după 1870“ și „Intre economism și naționalism“. Interesantă este caracteristica capului celui de al 2-lea imperiu francez, protectorul celebrilor economiști și „libre-échange“-iști francezi Chevalier și Bastiat: „Socialist de nuanță sentimentală, dar și naționalist de tipul Mazzini, acela care fu proclamat Napoleon al III-lea a realizat o mare operă de creațiune, pretutindeni imitată, în cari ambele tendinți au fost armonios amestecate, cea ce impune memoria sa unei largi recunoștinți, prea mult timp întârziată.“

O înșirare succintă și originală a „Causelor Marelui Războiu“,— în care politica de expansiune teritorială spre Sud a monarhiei austro-ungare, care a dus la conflictele cu regatul Serbiei protejat de Franța și de Rusia, este atribuită numai velleităților de supremație și imperialism ale partizanilor ideii „Marei Austrii“ federative, iar nu și influenței indirecte a nefastei politici de provocare a Ungurilor față de naționalități, — sfârșește interesantul volum, bogat în imagini vii și în comparații, și foarte instructiv chiar și pentru cei familiarizați cu istoria contemporană a Europei.

*

N. Iorga: Doux siècles d'histoire de Venise. Conférences données en Sorbone. Bucarest, 1932.

Volumul care cuprinde conferințele ținute de d-l prof. Iorga în anul 1932 în fața marelui areopag al Sorbonnei, este împărțit în trei capitole mari: I. Veneția Imperiului, II. Veneția cruciadelor și III. Veneția dominantă, și conține o expunere istorică nouă și atrăgătoare a vieții reginei comerțului mediteran din veacurile XI, XII și XIII. Veneția n'a fost decât una din vechile „Romanii“ cari au luat ființă pe țărmurii Mării Adriatice încă la începuturile evului de mijloc. Ea n'a ajuns în fruntea acestor așezări autonome, prin cuceriri, ci pe cale pacinică, păstrând pretutindeni intacte vechile instituțiuni. Mai târziu, ea a reușit să pătrundă în Orient, obținând în anul 1092 și un privilegiu dela Alexe Comnenul „care formează de aici înainte nu numai baza relațiilor dintre Veneția și Imperiu, ci și aceea a tuturor legăturilor dintre Italieni și Imperiu“. Veneția începe să se contopească din ce în ce mai mult cu imperiul bizantin și să influențeze viața acestuia. „Există o legătură organică între Bi-

zanț și Imperiul de Răsărit, pe când, pentru împărații germanici cari coboară în Italia, nu numai că nu există o legătură organică, ci o opozițiune între principiile dominante ale vieții politice a Veneției și aceia ce reprezintă pe năvălitorii Italiei.“ Același lucru reiese și din „interesantele compilații“ istorice ale dogelui Dandolo. „Veneția se consideră deci ca o parte a acestui vast imperiu cu care era împreunată prin atâtea legături și mai presus de toate printr'o legătură „esențială: una și aceeași concepție de Stat“. In cap. II se dovedește că „cucerirea Constantinopolei în 1204 n'a fost un act venețian, în înțelesul propriu al cuvântului, n'a fost nici un 'accident' sau o aventură“: ea a fost ultimul soroc firesc al unei lungi evoluții... „Cel ce se instala la Constantinopol era Occidentul“. Se arată importanța pasagiului din privilegiul dat Venețienilor în 1189 de Isac Angelos, care „consideră pe Venețieni drept o națiune indigenă romană, care are aceleași sentimente pentru România ca însuși Romanii“, adică moștenitorii imperiului roman de Răsărit. Capitolul III, Veneția dominantă, ne înfățișează faza culminantă a expansiunii Veneției în Orient. Se încearcă „fixarea caracterului acestei faze într'o formă mai precisă“. La început mai mult comercială și economică, această expansiune se transformă cu timpul „într'o stăpânire de fapt“. Dogele Veneției ajunge a fi numit de Sudanul Egiptului „un mare și prea-înălțat stăpân al unei mari națiuni, înțeleptul și prea înălțatul duce de Veneția, Zara și de Constantinopole“. El devine posesorul unei pătrimi și jumătate din întreg imperiul Romaniei (totius Imperii Romaniae). „Cuceritorii Constantinopolului — scrie d-l prof. Iorga, — oricare ar fi fost originea, națiunea sau religiunea lor, n'au avut niciodată, tendința de a creia un lucru (adecă o formă de Stat) nou și de a afirma că este nou“. Rivalitățile cu republica Genovei încep însă să abată atenția Veneției dela Răsărit. Cu toate războaiele „fratricide“ și succesele ei momentane „Genova nu-și poate crea un domeniu teritorial“, pe când Veneția se extinde la Apus, spre Padova, Vicența și Verona, la Nord și Răsărit spre Istria și Dalmația. „Deja la începutul veacului al XIV-lea Veneția intră într'o epocă ce se poate considera modernă, epoca posesiunilor teritoriale“, ținta viitoare a politiceii sale.

*

N. Iorga, Textes historiques du moyen-âge, destinés aux étudiants. Paris 1933. (la J. Gamber) LII pag. Prix: 5 francs.

Care a fost scopul acestei culegeri de extrase din scrierile cronicarilor principali ai evului de mijloc, începând cu cronica lui Marcellinus Comes (450—76) și sfârșitul cu istoria polono-ungară a lui Philippus Callimachus, ni-l spune însuși autorul

n introducere: „a aduce pe elevi în fața realității istorice celei mai vii, așa precum ea este înfățișată de către contemporani“. Sunt pasagii din cele mai caracteristice ale culturii epocii pe care o tratează, la alegerea lor avându-se în vedere nu atât interesul special românesc, cât cel general european, așa ca să poată fi folosite și de elevii Universităților străine.

A. M.

*

Tinerete-Bătrânețe, de *Dr. Eugen Nicoară*, medic primar în Reghin. — Cărți de știință medicală, de specialitate, în afară de Tezele de doctorat de la Facultățile de Medicină din București și Iași, cari puteau rivaliza ca valoare științifică cu cele prezentate la Facultatea de Medicină din Paris, nu prea găsim tipărite în limba românească înainte de războiu. Aveam însă reviste de specialitate, în cari se publicau lucrări originale de reală valoare științifică medicală, de clinică sau laborator. Chiar savanți români, ca Drii Asachi, Babeș, Marinescu, Paulescu, Toma Ionescu, Cantacuzino etc. și-au făcut cunoscute descoperirile lor originale prin scris strein. Știința medicală fiind mai presus de toate umanitară, razele ei trebuie să străbată cât mai departe pe globul pământesc, ducând cu sine lumina, alinarea suferințelor trupești și sufletești și viață. Scrieri de popularizarea medicinei aveam foarte puține. Cu un cuvânt, literatura medicală atât cea de știință, cât și cea de popularizare, era slab reprezentată prin slova românească înainte de războiu. Comunitatea de origine a limbilor română și franceză, cum și cunoașterea limbei franceze de către tineretul universitar, precum și faptul, că știința medicală franceză avea supremația universală în toate ramurile, în România mică, omogenă, la cele două Facultăți, din București și Iași, se propunea și se studia aproape exclusiv și direct de pe tratate de medicină franceze originale. O traducere se făcea inutilă fiind amenințată în existență de o ediție nouă franceză, augmentată, superioară. Popularizarea nu prea era în spiritul vremii. După războiu însă deodată cu democratizarea generală și cu ivirea curentului de prevenirea boalelor, s'a format și la noi un curent de difuzare în masse a medicinei preventive prin conferințe și scrieri de popularizarea igienei, eugeniei, a fiziologiei normale și patologice umane, a biologiei și chiar a tratamentului boalelor. Acest fapt dovedește că corpul medical în genere este condus în exercițiul profesiei sale și de un înalt spirit umanitarist.

Negreșit, că savanții nu răsar pe toate răzvoarele și în orice timp, dar și culegătorii și împrăștiatorii de știință asimilată sunt de mare folos pentru omenire.

Idealul de sănătate al omului care s'a îndepărtat de natură va fi atins numai atunci, când omul, cu ajutorul științei, se va conduce în chestiile vitale (conservarea individului și perpetuarea speciei), cum face aceasta atât de perfect, din instinct, animalul. Cu vederea clară a instinctului animalul vede căile medicinei preventive, pe când omul cu ochelarii științei orbecă-este prin labirintul boalelor civilizației.

Dacă omul ar elimina dintre preocupările sale serioase tot ce nu poate fi verificat cu ajutorul mijloacelor de cari d spune și depășește sfera simțurilor sale, ar ajunge la un grad mai înalt de înțelegere al fenomenelor naturii reale și, astfel, s'ar libera cu desăvârșire de sub teroarea duhurilor necurate, inventate de cei ce nu produc nimic, ci numai speculează munca altora.

Nu greșim, dacă susținem, că mai mult de 50% din ce și cum se învață în școli, e coaje și nu sâmbure de adevăr. De aceea, bietul om cuit e un mare ignorant pe drumul vieții.

Se învață în școli tot felul de bazaconii abstracte, dar nu se învață îndeajuns igienă, biologie, eugenie.

Viața ne este dată s'o trăim pe acest pământ, din care suntem și în care ne vom întoarce, conducându-ne după legile naturii, care pedepsește fără cruțare pe cel care-i calcă legile.

Popularizarea științelor medicale este absolut necesară, ea fiind de un real folos pentru masse.

Știința popularizată însă nu este mai puțin știință. În fața masselor nu e permis să depănăm și verzi și uscate. Popularizarea trebuie să ofere, pe înțelesul masselor, numai și numai adevărul științific stabilit definitiv, nici decum basme, hipoteze sau lucruri controversate, pentru că altfel se compromite și știința și omul de știință și se deschid perspective pentru șarlatani. Iluzia poeziei și credința nu au nimic comun cu adevărul științific.

Pacea și mulțumirea între oameni se va întrona numai când *o singură religie a vi torului* adică știința va deschide mari ochii omului să vadă clar *adevărul etern*. Atunci vor dispărea spiritele întunecului, speculatorii de ape turburi se vor deda la muncă constructivă, omul va ști ce să creadă și ce nu, și nu va mai alerga la farisei să-i interpreteze ce este mai bine: „să faci, ce face *sfântul*, sau să faci, ce zice *papa*“.

Până atunci să ne ferim să amestecăm lucrurile!

Di Dr. Nicoară E., autorul cărții „*Tinerețe, Bătrânețe*“, după cum arată pe coperta dela sfârșitul cărții, a mai scris câteva cărți de popularizarea medicinei și mai multe articole de cazuri

interesante clinico-chirurgicale, precum și câteva dări de seamă de activitatea Spitalului din Reghin. D-sa face parte dintre medicii și public. Negreșit, că acest lucru e lăudabil și folositor. Marea majoritate a medicilor tac și fac bine suferinzilor. Ei socot, că nu merită să vadă lumina tiparului decât lucrurile cu adevărat originale, descoperirile științifice, creatoare de noi perspective, căci un medic la curent cu dogmele medicinei va trata variatele cazuri clinice, ce i se prezintă, după inspirația momentului și conform cu conștiința și știința de medic și om. Vindecății de știința sa, sunt publicația ce-o cred suficientă. S'au văzut și de aceia, cari cu astfel de „opere“ de știință medicală au râvnit la câte o catedră universitară. Și de ce nu, dacă tot ce se scrie, poate trece drept lucrare de valoare.

Cartea d-lui Dr. Nicoară cuprinde o mulțime de lucruri interesante și folositoare pentru mărirea bagajului cultural al unui om civilizat. Lămurește publicului mare, cari sunt punctele catechismului unei vieți lungi și sănătoase. Imbrăcate într'un limbaj clar, noțiunile de igienă, de biologie, fiziologie și eugenie se impun înțelegerii ori și cărui om cult. În special capitolele: Viața celulară și moștenirea, Tinerețea, Alimente și vitamine, Secte vegetariene, Recreația și Incheierea, dacă lăsăm la o parte floricelele de folklor și citatele din cărți cari impun ca dogmă credința și nu cercetarea în aflarea Adevărului Etern, — sunt foarte bine desvoltate. Cu ocazia unei noi ediții credem, că și celelalte capitole — despre: Glandele endocrine, Durata vieții, Bătrânețea, Pentru ce îmbătrânim, Păstrarea tinereții, cari sunt în unele părți neclare, pe ici pe colo conțin greșeli de fond, confuzii și chestii cari în stadiul actual al științei încă nu sunt puse la punct, — vor fi prelucrate, ca lucrarea: *Bătrânețe-Tinerețe*, să se prezinte ca un corp cristalizat masiv și fără impurități.

Vorbind despre glandele (ghindurile) cu secreție internă, pentru intuiția problemei ar fi trebuit, ca autorul să anexeze o schiță cu topografia acestor glande. Făcând clasificarea lor nu e destul de clar: „Glandele sunt de două categorii: 1. Unele au un canal de scurgere a produsului lor în afară la suprafața corpului sau în tubul digestiv și se chiamă glande cu secreție externă; 2. Altă categorie de glande n'au nici un fel de canal, iar sucurile-secrețiunile lor se varsă direct în torentul sângelui. Acestea sunt glande endocrine“. Neexact și necomplet, căci mai sunt și glande exo-, endocrine, adică cu ambele funcțiuni. Apoi, secreție internă au toate celulele și toate țesuturile din corp, fapt pe care se bazează opo-, sau organoterapia.

„Oricare glandă endocrină poate crește și poate să scadă, în ce privește volumul ei, dar în aceeași măsură poate să se mărească sau să se micșoreze și funcțiunile ei“. Nu volumul glandei, ci alterațiunea histo-biochimică a celulei glandulare marchează sindromul hypo- sau hyperfuncțional. Dovadă: gușa simplă și gușa cu exoftalmie (boala lui Basedow), când în ambele cazuri avem mărirea volumului glandei, dar în primul avem hypoendocrinie, iar în al doilea secrețiunea internă exagerată.

„După operație bolnavii revin pe încetul la starea normală“. Nu pot înțelege de ce după războiu mulți din operatori ignorază statistica cazurilor de operații de gușe nereușite sau nenorocite. Sunt, incontestabil, și operații reușite, dar mulți din acești operați mor mai târziu de degenerescenta mușchiului inimii. Câți bolnavi nu rămân însă pe masa de operații! Să spunem adevărul profanilor. Rămâne ca ei să decidă, dacă vor să înfrunte riscurile operației.

„De aici boala ia numirea de gigantism, sau acromegalie. Talia acromegalicilor devine foarte înaltă, aproape de 3 metri (!), capul e colosal de mare, mâinile și picioarele devin enorme, chiar și musculatura se dezvoltă în mod considerabil“ (p. 12). Gigantism și acromegalie sunt două afecțiuni deosebite. Gigantul e uriașul, pe când acromegalul poate fi de orice înălțime, dar numai *extremitățile* îi sunt *mărite*: palmele cu degetele, picioarele dela glezne la vârful degetelor, apoi buzele, nasul și urechile, falca inferioară și osul pometelor (umerii obrazului). Pentru autor gigantism și acromegalie e tot una.

Tot la pg. 12, vorbind de îmbolnăvirea hipofizei sub formă de atrofiere, zice: „Aceștia sunt piticii noștri. În povești figurează „cicicoții, cu barba de un cot“, cari nu erau altceva, decât persoane atinse de această îmbolnăvire a glandei lor hipofizare“. Piticismul din zilele noastre nu e datorit numai atrofiei glandei hipofize, ci poate fi cauzat și de boale de ale glandei thymus, a testicolelor, ale rinichilor, ale inimii, în rachitism, și din cauza subalimentației. Se înțelege în epoca de creștere a organismului.

Capitolul V. Bătrânețea, e tratat după concepția epicureiștilor. Puțin științific, pesimist, plin de amărăciune, prea subiectiv, iar pe alocurea zeflemist la adresa unei epoci din viața omului, inevitabilă și, în majoritatea cazurilor, plină de înțelepciunea experienței și de satisfacțiunea misiunii împlinite. Să nu judecăm numai cu nostalgia celor cari au trecut anii tinereții în cultul stomacului și al amorului sub toate formele, căci acestora în îmbătrânirea lor precoce nu le mai rămâne altceva decât regretul după trecut, iar prezentul nu mai are nici

un rost: moartea e preferabilă. Nu e lucru înțelept să închidem ochii în fața realității și să nu recunoaștem Dumnezeirei marea înțelepciune de a nu fi creat nimic, fără să aibă un rost bine definit și deci util.

Nimic nu e de admirat și nimic nu e de disprețuit în natură.

Dr. Sulica A. Brașov

*

Anuarul Școlii de ucenici industriali și comerciali de Stat din Sibiu. Anul 1932—1933. Intocmit și publicat de Silviu Cosma, director.

În paginile introductive, directorul școlii se ocupă de starea precară de azi a meseriilor, trecând în revistă eforturile și legiferările de aiurea și dela noi în interesul acestora.

Din datele școlare, reținem: elevi promovăți 155, repetenți 125. Elevi ieșiți calfe în cursul anului școlar: 52, între care 32 Români. Elevi înscrși cu pregătire de 4 cl. primare: 114 (Români 81), cu 7 cl. primare sau 3 cl. secundare: 96 (Români 55), cu mai multe clase secundare: 12 (Români 4). Dintre meserii, mai îndrăgită e *tâmplăria* (51 elevi), apoi: pantofăria (46), lăcătușeria (41), croitoria (33), cismăria (31), brutăria (20). Restul sub 20 și cele mai multe sub 10 elevi. 12 meserii au numai câte 1 reprezentant.

*

Ion Breazu: „Viața literară românească în Ardealul de după unire“. Cluj. 1934. Pg. 24.

În ciclul „Problemele principale ale Ardealului“, organizat de gruparea „Gând Românesc“, din Cluj, d-l Ion Breazu a ținut o conferință cu titlul de mai sus, căreia i-a dat haina tiparului. Broșura, judicioasă și interesantă, mai ales în prezentarea mediului și aspectului literar în Ardealul dinainte de unire, ne pare că insistă prea mult (pe 11 pag. din 24), asupra acestui capitol în dauna subiectului fixat. Într'o justă lumină și printr'o succintă creionare ni se prezintă apoi scriitorii și poeții Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga și Aron Cotruș, făcându-li-se, cu competență, cuvenita apreciere.

Se trece apoi, foarte sumar, la activitatea d-lor G. Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu și a altora, ca, în urmă, să fie înregistrate simplu, cu numele doar, opt reviste.

Nu știm dacă numele d-lui A. P. Bănuț, autorul admirabilei opere de umor și satiră „*Tempi passati*” ca și Brașovul cu autorul a patru volume de poezii care aduc o notă religioasă a parte în poezia actuală a Ardealului (vezi „*Ancore*”, „*Talaz*”), conducătorul revistei „*Ritmuri*” (a. 1929), dl. I. Al. Bran-Lemeny — ca să nu mai amintim de cei mai tineri, ca d. E. Jebeleanu, neamintirea cărora d. I. Breazu o justifică cu *rezerva* pe care și-a impus-o față de ei — au fost ignorați intenționat sau au fost uitați? La fel d-șoara Ecat. Pitiș care, contrar afirmațiunei că a încetat de mult a mai publica, e mereu prezentă, mai ales în paginile *Țării Bârsei*.

Și în fine, chiar strâmb de am sta, judecata dreaptă ne spune că, ori cât s'ar voi, nu poate fi nesocotită rev. „*Transilvania*”, în paginile căreia și după războiu — în afară de redac-torii ei: dd. I. Agârbiceanu și Horia P. Petrescu — găsim aproape toate condeiele de seamă ale Ardealului; iar „*Societatea de Mâine*” nu poate fi pusă în aceeași linie cu oricare revistă. Chiar nefiind revistă literară, S. de M. a publicat în cei zece ani de existență mai multe pagini de literatură decât unele din revistele amintite de d. Breazu. Sunt lipsuri prea bătătoare la ochi când e vorba de „*Viața literară românească în Ardealul de după Unire*”, ori cât de „*fugară*” ar fi schițarea realității.

Menționând aceste lacune, ne bucurăm totuși că tinerii noștri scriitori și literați ne oferă contribuții utile privitoare la stabilirea aportului Ardealului — cu nota lui aparte — „în noua simfonie a spiritualității românești”.

Suntem de acord și cu propunerile și concluziile d-lui Breazu, în special cu ideea că literatura Ardealului trebuie să-și aibă nota și suflul ei aparte, ardelenesc — un strat de flori, în grădina neamului.

I. Cr.

*

Sever Stoica: Tehnica partidelor revoluționare. Cluj, Tip. Gh. Ghili, 1933. 79 pg., format 15×10¹/₂ cm. Lei 15,—

Se arată mijloacele de acțiune și condițiunile de reușită ale partidului revoluționar.

Schematic, broșura cuprinde următoarele afirmațiuni: 1. Cu-vântul rostit are mai multă putere de a mișca masele decât cel scris. 2. Intr'un partid, organizația este mai importantă decât programul ideologic. 3. La baza organizației de partid stă principiul aristocrației. 4. Partidul prinde teren prin disciplină și teroare.

Se citează mult, mai ales din „*Mein Kampf*” de Adolf Hitler și din Biblie.

Lucrarea nu este lipsită de interes. Am dori însă înlăturate, la o a doua ediție, impreciziunile strecurate în prima ediție. De-o pildă: „Toate invențiunile sunt rezultatul creației unei singure persoane“ (pag. 53) în loc de „fiecare invenție este“ etc... Sau la pag. 19: „A învinge această barieră a unei instinctive aver-siuni, a unei uri iraționale, a unui refuz preconceput, este de o mie de ori mai dificil (deci, totuși posibil, n. r.) decât de a îndrepta opinii științifice greșite sau eronate. Noțiuni greșite și cunoștințe eronate pot fi înlăturate prin instrucțiune, rezistențele sentimentului niciodată“ (prin urmare, imposibil, n. r.).

Șt. I.

*

N. Plopșor: Amintiri. (Broșura pe jumătatea a doua a lunii Martie din Bibl. „Pământ și suflet oltenesc“).

Cuprind întâmplări replecute devenite amintiri plăcute și au calitatea de a putea ținea treaz interesul cititorului prin stilul lor vioi și prin surprizele pline de haz ce le rezervă la tot pasul. Menționăm „Cum m'am lăsat de popie“, „Treabă muerească“ etc.

Dela prima până la ultima pagina a broșurei limba este cea vorbită de poporul din Oltenia. Provincialismele care, îndiscutabil, contribuie mult la redarea coloarei vieții locale, ar fi trebuit însă strănse, la sfârșitul broșurii, într'un glosar, spre a le face accesibile și celor care nu le cunosc.

Șt. I.

*

Al. Lascarov-Moldovanu: „Mamina“. Roman. Editura „Cugetarea“, București, Lei 50.—

Romanul înfățișază cititorului o viață de familie distinsă dela țară. Personagiul central este Mamina (numele este o contaminare rezultată din insuficiența de rostire a unuia din copii, din Mama Irina) o femeie devotată în totul familiei sale, dela primele visuri de căsătorie până la aniversarea celor 60 de ani de viață. Lângă ea, vânjosul și blândul Ian, care știe o viață întregă numai să iubească și să protejeze, copiii: Alexi, Irinel, Gri, Alina, Ștefan, apoi bunul prieten Nenea Ghi (Gri) și sfătosul și credinciosul Moș Vasile, se armonizează într'o atmosferă de pace și *dragoste*.

Acțiune aproape nu există. Lipsită și de obișnuita mulțime de amănunte de ordin practic sau gospodăresc al romanelor cu caracter social, compunerea pare mai mult o poemă lirică, o simfonie a dragostei în familie.

Viața Maminei nu este lipsită de norii mahnirilor. Jene materiale, moartea lui Irinel, răpusă de o crudă boală, necazurile războiului, apoi moartea pe front a lui Gri, un șir întreg de suferințe adumbresc tabloul luminos al vieții familiei sale. Sunt însă suferințe suportate cu resemnare și privite cu recunoștință, tocmai fiindcă ele au arătat Maminei iubirea cea mare. Și marele merit al cărții este că te conduce automat la înțelegerea înălțătoare a puterii și frumuseții ce rezidă în iubirea cea adevărată.

Limba plină, stilul avântat, bogăția de imagini, antrenează pe cititor dela începutul până la sfârșitul lecturii.

Plasticitatea expresiei și graduația zugrăvelii închid în sine unul din secretele efectului estetic al operii.

O pildă: „Pânze sure, ca niște perdele umede de nisip, — cad oblice, desfundând pământul, sătul de ape. Intunerecul e cutremurat de vânturi. Se rup întinderi mari de aer și se prăbușesc cine știe unde, în isbiri aspre. Vaere prelungi se plimbă prin văzduhuri, ca plânsul pentru marile nefericiri. Bufnituri neașteptate — uși imense trântite în involburări de uragan, — țipete înalte de paseri nevăzute, — jelanii apoșalptice, haotică involburare... Și ploaia cade fără oprire“.

O calitate esențială a romanului dlui Lascarov-Moldovanu este că, într-o vreme când seriozitatea și bunele intențiuni nu pot conta pe votul mulțimii, el îmbină fericit și ireductibil esteticul cu eticul. În familia Maminei toate se petrec într-o atmosferă de absolută curățenie morală. O natură profund creștină conduce gândurile și faptele Maminei și ale persoanelor din jurul ei. Fiecare e capabil să se sacrifice pentru binele celorlalți. Romanul d-lui Lascarov-Moldovanu pe lângă rolul literar îndeplinește și o misiune etică.

Iată de ce îl considerăm o fericită apariție în literatura noastră și-l recomandăm, cu căldură, tuturor.

Șt. I.

*

Biblioteca „Pământ și suflet oltenesc“. Indrăgostitul de plaiurile și de manifestările sufletului patriei sale mai restrânse, d. *Dr. C. S. Nicolăescu Ploșor*, omul de litere, dar și de inimă, spre „a umplea un gol în mișcarea culturală a Olteniei“, a luat laudabila inițiativă de a publica, în mici capitole de sinteză: „realizările gândului și sufletului oltenesc pe tărâm literar, artistic și științific“.

Inițiativa luată de d. N. Ploșor n'are nevoie de laudele noastre. Ea se impune prin noblețta gestului, prin dragostea înțeleghătoare — nevămuită de jertfa materială pe care (cel puțin

la început) o reclamă astfel de întreprinderi — a compatrioților săi cu sufletul robit de idealuri estetice și de luminisuri științifice.

Au apărut până acum *versurile* lui † N. Milcu, II. Dobridor, Const. Jaleș și *epigramele* lui I. P. Polyclet.

Broșurile de format 16×12 cm., variind între 32—58 pg., apar bilunar. Abon. anual L. 100.— Ediție de lux L. 200.— Red. și Adm. N. Plopșor, Craiova, Str. Voev. Mihai 30.

*

Sever Stoica: Anschlussul. Bibl. „Chemării Românilor“ I Cluj, 1933. Format 15×10¹/₂ cm. 38 pg. Lei 10.—

După o introducere lămuritoare a istoricului problemei alipirii Austriei de Germania, cu piedecile care au zădărnicit în trecut înfăptuirea *Grossdeutschland*-ului, se expun: pe deoparte situația precară, intenabilă, a Austriei de azi, cu sentimentul ei de a nu mai putea trăi, în urma nevoilor sale economice stricte decât sub ocrotirea unui stat puternic, de altă parte obiectivele actuale ale politicii Germaniei rassistice, — cu latura internă și externă a acestei politici, cu ideile-drapel ale programului național-socialist, cu interesul ei de a anexa Austria și a menaja România față de Ungaria revizionistă, cu repercusiunea pe care o are această politică asupra celorlalte state, cu temerile, îngrijorările și interesele prezentului și cu aspirațiile pentru viitor ale acestora.

Lucrarea d-lui S. Stoica orientează clar și concis asupra unei probleme de cea mai ardentă actualitate, a cărei rezolvire poate îndepărta sau poate apropia spectrul unui nou războiu. — Costul ei o pune la îndemâna oricui.

*

Niculae Cantonieru: Intâmplări omenești. Editura „Frize“ Brașov, 1934. Lei 30.—

Despre scrisul d-lui N. Cantonieru ne rezervăm plăcerea de a vorbi după-și va deparazita vârful condeiului de gâza care i se agață în el, uneori, din călimara celor ce, prin „arta“ lor, urmăresc altceva decât „emoția estetică“ pe care, credem, vrea s'o trezească dl Cantonieru.

*

I. Olteanu, secretarul „Solidarității“: Capitalul național din Ardeal și problema conversiunii. Sibiu, Dacia Traiană, 1934. Pg. 95+XXXI.: O impresionantă expunere I. a rolului național pe care l-au îndeplinit băncile românești din Ardeal sub stăpânirea

maghiară, cu precizarea sumelor — azi de necrezut — care s'au jertfit pe față (cele jertfite sub alte titluri-pretexte neputând fi fixate) pentru sprijinirea și întărirea elementului românesc în lupta, pe viață și pe moarte, pe care a trebuit s'o poarte aici cu adversarii stăpâni de ieri 2. a situației lor înainte de conversiune și cea, intenabilă, de după conversiune, — însoțită de un îndreptățit rechizitoriu împotriva politicianilor care, din nepriecere ori vinovate interese personale sau de partid, au creat această situație. 3. Sugestii și concluzii.

Ne-ar trebui prea multe pagini, ca să putem reda măcar în linii mari concentratul cuprins al acestei revelatoare lucrări care, în lumina faptelor și a cifrelor, ne pune sub ochi opera națională realizată de instituțiile de credit românești din Ardeal. Vom spune deci atât:

Cine va voi de aici încolo să vorbească în cunoștință de cauză despre aceste instituții, fără cunoașterea acestei lucrări, — publicată înainte de desbaterea conversiunii în Corpurile Legiuitoare — nu va putea-o face cu pretenția de a fi luat în serios. Sau dacă va face-o, va vorbi interesat, lipsit de elementele necesare formării unei păreri obiective. De aceea, ea trebuie citită. Și, citită, suntem siguri că nedumeririle care mai pot stărui în sufletul unora, privitor la *dreptatea* pe care o cere „Solidaritatea“ în numele acestor binemeritate instituții, vor dispărea.

B.

*

Țigani — „Romii“ cum își zic ei (ceeace însemnează *oameni*) — pe cari la noi îi învrednicesc de atenție doar poliția, jandarmeria și... pictorii, Țigani, eroi de anecdote și termen de înjositoare comparație chiar și pentru cei care-și dau coate cu ei, la alte neamuri sunt de mult obiect de serioase studii. Ca să nu mergem mai departe, chiar vecinii maghiari au o întregă literatură privitoare la ei și la limba lor, începând cu constatările, pe bază de vocabular, ale lui Ștefan Vályi din jumătatea a doua a sec. al XVIII., relativ la originea indică a Țiganilor și până la arhiducele austriac Iosif (Carol Ludovic), care, studiindu-le limba, publică cunoscuta-i gramatică țigănească „*Romane Sziklaribe Csibákero*“ (Budapesta 1888—1893), editată de Academia Maghiară. Au și un dicționar țigănesc, datorit lui F. Sztojka (n'o fi Român ?), apărut la 1890.

Trebuie să ne bucurăm deci, dacă se găesc și la noi oameni cari înțeleg să dea mai mare atențiune acestui neam cu casa cului și hodina vântului — copii ai nimănu — apărut în Țările românești încă la sfârșitul veacului al XIV-lea.

D-lui *N. Plopșor* îi revine meritul¹⁾ de a fi inițiat nu numai colecția „Pământ și suflet oltenesc“, ci și publicațiunea „**O Ròm**“ (Țiganul) — Carte pentru limba și învățătura țigănească. scoasă de „Asociația gen. a Țiganilor din Oltenia“, al cărei președinte e d-sa.

„Cartea“ va apărea lunar în broșurele de câte 5 Lei. În abonament lei 60 pe an.

Primul nr. cuprinde *Cântece țigănești (Ghileà Romanè)*, culese de d. Plopșor dela Țiganii ursari din Gubaucea-Dolj.

Iată unul de mostră :

Cana sòmàs ceài bari
Pirauas sar e bârli,
Acanà som romnori,
Cuvlilìòm sar e gojni.

Când eram fatà mare
Umblam ca o viespe,
Acuma sunt țigàncușà
M'am înmuiat ca balega.

*

În ed. Cartea Românească (Colecția *Pagini alese*, Seria nouă, nr. 5) a apărut, îngrijită și prefată de poetul Ion Pillat, **Esopeia** : „nesecatul izvor al fabulei în toate timpurile și la toate popoarele“, atribuită miticului personaj — „Ulisse al fabulei“ — Esop, a cărui viață, după cum a păstrat-o legenda, se dă în prefață, împreună cu alte lămuriri de interes asupra genului literar al fabulei.

Tot poetul I. Pillat ne dă, în nr. 6 al aceleiași colecții : „**Cartea Dorului**“, care, cuprinzând cele mai frumoase poezii pop. de dor, vrea să fie documentul prețios al conținutului sentimental al sufletului nostru etnic, într'o vreme când acesta „se mahalalizează“ împreună cu întreaga sa artă. Poetul Pillat publică această comoară spre a servi nu numai de „un breviar estetic“, ci și de „protestul moral al sufletului nostru adevărat“ împotriva falsificării și deformării acestuia de atât de superficiala cultură importată „care nu e în stare să înlocuiască cu o valoare echivalentă vechiul nostru suflet patriarhal“.

Fiecare broșură, de câte 48 pg., costă 12 Lei.

În Biblioteca *Cunoștințe folositoare*“, editată tot de Cartea Rom., sub directiva redacțională a d-lui prof. univ. I. Simionescu, au apărut : **Țara visurilor împietrite (Egiptul)**, de d. Mircea Herovanu (Seria C. nr. 51), în care, pentru 8 lei, se dau rezultatele de până acum ale cunoștințelor privitoare la știința — atât de avansate în unele domenii (medicină, tehnică) — credința, superstițiile etc. ale Egiptenilor de acum 4–5000 de ani.

1) Amintim aci și „Literatura țigănească“ de Barbu Constantinescu.

Iar nr. 51 și 52 (Seria A), pentru același preț, aruncă farurile de lumină ale d-lui prof. I. Simionescu — neostenitul dascăl, sâmbure de lumină, pasionat adâncitor al dragostei de ce e al nostru — asupra lumii de vegetale și de animale dela *Ecvator* (nr. 51) și *Tropice* (nr. 52).

*

Leca Morariu: De-ale Cirebirilor. p. IV. Scrisori istro-române din leiăn și Susn'evița. Cernăuți 1934. L. 15. Pg. 28.

*

Ion I. Ghe ase, prof.: Analiza fraudelor contabile și organizarea structurală a controlului în contabilitate. București 1934. Pg. 12, fără indicarea prețului.

*

Reviste

Cine s'ar lăsa tentat de teoria că Muzele sunt mai active în inspirarea aleșilor lor muritori în epocile de bunăstare materială, din abundența revistelor literare românești din zilele noastre, — asaltate ca niciodată de toți cei care se cred chintesența prezentului sau avangarda viitorului, chemată a arunca la hala vechiturilor pe autorul Luceafărului, pe al Nuntei Zamferei și pe ceilalți „ejusdem farinae“ — ar fi dispus să conchidă că Românii, de prezent, trebuie să huzurească de bine.

Căci, în adevăr, statistica niciodată n'a înregistrat atâtea publicații periodice literare românești ca azi. Și abia încetează una, alte trei îi iau locul. Par'c'ar fi de aceeași esență cu capetele balaurului din poveste.

Lumea e exasperată. Cea a cărei pungă e luată la țintă. Și la dreptul vorbind, mai toate țintesc la aceleași buzunare: la cele mai puțin cuprinzătoare — poate fiindcă sufletul proprietarilor acestora e mai cuprinzător — căci cele mai grele se ușurează în alte distracții, care nu „strică ochii“ și nu „zăpăcesc de cap cu cai verzi pe păreți“.

Noi însă, deși majoritatea lor se nasc cu coliva pe piept, ne bucurăm de toate aceste svâcniri de proaspătă viață lăuntrică — exceptând pe pasionații desmățului obscen — fie că aceasta se cere turnată în formele tiparului dintr'o ambiție puerilă, sau dintr'una mai tomnatică. Ne bucurăm, fiindcă toate aceste sforțări dovedesc că o bună parte a tineretului de azi, departe de învinuirea materialismului ce i se aduce, se frământă, se sbuciumă nu numai pentru probleme de ordin material, ci și pentru limpezirea unui gând, pentru dăltuirea și ciselarea unei imagini care

să-i îmbrace o vibrație a sufletului, un sentiment, — pentru realizări în domeniul frumosului: preocupări care nu ne pot fi indiferente în atmosfera sufocantă în care respiră azi o lume întreagă.

Iată de ce revistele care au reușit să strângă în jurul lor condeie măcar cu mijiri de talent, revistele serioase — nu revistele-tarabă a tuturor perversităților — ar trebui ajutate, dacă nu se poate din altă parte, din fondurile culturale ale județelor în care apar, ele îndeplinind, pe lângă rolul de stimulare ale talentelor literare, și un rol social, sustrăgând atâtea suflete amărite, revoltate chiar de vitregia vieții, dela agitații cu urmări de obicei dureroase, dacă nu dezastruoase și dăruindu-le, într'o nobilă emulație, unor preocupări mai senine, generatoare de mai multă mulțumire sufletească.

Una din aceste reviste, răsărite din expansiunea tinereței dornice de afirmare, apare aici și se întitulează **Frize**. Nu e prima încercare de a pune pe roate, aci la Brașov, o revistă viabilă de literatură și nu va fi, desigur, nici ultima. Dacă ne oprim totuși la această nouă sfortare, o facem spre a pune în evidență, cu bucuria pe care ne-a prilejit-o preocuparea de realizări în domeniul dificil al artei a trei tineri ofițeri, cari, renunțând la distracțiile ahtiate de alții pentru timpul liber pe care li-l îngăduie datoria slujbei, înțeleg să se cultive mereu, să gândească, să se trudească și în alte direcții decât cea a armelor, găsindu-și satisfacția orelor de repaos în înflorirea unui vers sau în închegarea unei schițe care să închidă un crâmpeiu de viață.

Incurajarea acestor fel de suflete, mai ales când le impune atenției și talentul, nu e numai spre folosul literaturii, ci și spre cel al armatei, având în vedere nota de spiritualitate pe care o poartă cu sine astfel de ofițeri și în societate și în cazarmă.

Din nr. 1 de 8 pg. lasă ecouri în suflet „Țărm dobrogean“ de Al. Călinescu și fragmentul din „Noaptea minunilor“ al d-lui N. Cantonieru. Cronica viaaie, cu temperament susținută.

Ne pare rău însă că d. Aurel Marin, colaboratorul nostru, al cărui talent s'a sensibilizat așa de simpatic în câteva poezii, se cheltuește în stihuri pe urma cărora vrei-nu-vrei trebuie să pui și semnul întrebării și pe cel al exclamării.

Și-l regretăm și pe d. M. Chirnoagă, văzându-l — într'o vreme când viața țipă din atâtea răni — visând, cu temperatura urcată, la „șoldurile râvnice“, la subțiori transpirate și la alte anexe ale „Verișoarelor“.

Azi, când atâtea publicații inundă piața, îndreptățire la sprijin și viață nu pot avea decât revistele cu material sever selectat, refractare gustului nevropaților și compromisurilor cu cei înclinați

spre lascivitate. Spunem acestea, fiindcă n'am voi să vedem și acest elan deraind spre pădurile satirilor indigeni și străini, sau sucombând înainte de vreme.

Am dori, atât în interesul revistei cât și al literaturii noastre, ca, ori de câte ori Sirenele poeziei de contrabandă caută să-i ademenască colaboratorii în spre meleagurile în care le albesc și le vor mai albi încă multora oasele, să imite pe Odiseu când s'a apropiat de primejdioasa zonă a acestor „Muze“ ale mării antice.

No. 2, (pe Apr.), în ascensiune, cu un mănunchiu de noi colaboratori și cu articolul d-lui N. Cantonieru „Intre modernism și tradiționalism“.

Tradiționalismul — în forma moștenită — îl consideră, în literatură, *anacronic*. (Noi n'am fi riscat atributul, de vreme ce nici o creațiune nu e „anacronică“ dacă e prezent în ea *talentul*) și încheie: „Tânjim după o continuă asimilare a mijloacelor de împărsărire ce ne vor duce sigur spre crearea unei mari literaturi, tinzând la integrarea ei în linia operelor universale“.

Red. și Adm. revistei, Brașov, Str. de Mijloc 24 A. Abon. Lei 50. N-rul 12 pg.

Dintre revistele apărute mai recent mai ales două se impun atenției, fiindcă însemnează, în adevăr, o îmbogățire, nu iluzorie ci reală, a publicisticii noastre periodice. Sunt „**Familia**“ și „**Viața Ilustrată**“. Cea dintâi ne vine din capitala Bihariei. În Oradea, în fața situației dezolante dela granița de vest — unde „suveranitatea spiritului nostru etnic“ e numai o iluzie, unde „hegemonia intelectuală a celor învinși nu se lasă îngenunchiată“, unde „presa lor, cărțile lor, a vechilor adversari, se revarsă peste holda străbună ca un potop de grindină devastatoare“, o seamă de harnici și ageri mănuitori ai condeifului își unesc forțele răslețe ca să reia firul unei tradiții „să împlante din nou plugul“ în țarina pe care Iosif Vulcan o cultivase peste patru decenii (1865—1907). „Ne-am propus — spune dl Gh. Tulbure în fruntea nr-ului prim al noiei rev. „Familia“ — să fim în linia vremii noastre aceea ce a fost el (I. Vulcan), în epoca lui: cruciați ai culturii. Indrumători ai spiritelor către frumusețile pure și armoniile superioare ale artei, am dori să așezăm slova românească la locul de cinste, la care nu poate să renunțe cu nici un preț“. Și mai departe: „Vrem să fim o casă primitoare pentru toți. O familie ospitalieră în care să-și dea întâlnire cât mai multe capete gânditoare. Un cămin care să strângă tot mai mult legăturile scriitorilor din cele patru unghiuri“, rămânând în ritmul vremii „credincioși adevărilor de credință ale catehismului literar de pură esență națională“.

Dacă brațele vomice și inimile calde vor fi secondate și de răbdarea și stăruința necesară, lupta pornită de „Familisti“ dela

Oradea nu poate să nu fie încununată de biruință. Se va dovedi atunci din nou că dragostea de neam a câtorva oameni de suflet poate realiza în domeniul fortificării armaturii sufletului românesc mai mult decât toți politicienii diurniști împreună.

Iată și colaboratorii bogatului nr. prim: Gh. Tulbure, G. Sofronie, Sever Stoica, T. Neș, A. Cosma iun, Al. Olteanu, Darius Pop. Iar la partea literară: E. Speranția, Horia Furtună, Al. I. Stamatiad, G. A. Petre, I. Th. Ilea, G. Acsinteanu, E. Bernea, Tabéry Géza, C. Miu-Lerca, M. G. Samarineanu, Al. Iacobescu, I. Samarineanu, Octav Șuluțiu. — Director d. M. G. Samarineanu. Abon. L. 240. Pentru autorități L. 1000. —

A doua revistă — **„Viața Ilustrată“** — ne vine din centrul mitropoliei ortodoxe. A pornit la drum cu scopul „de a îmbrățișa întreaga noastră viață națională, pentru a o înfățișa în lumina postulatelor evangheliei ortodoxe“. Vrea să fie „o rev. creștină, în care să găsească hrană pentru suflet și desfătare pentru ochi — și tata și mama și copiii“ — cum ne-o spune în „Predoslovie“ d. N. Colan, directorul revistei.

Primele două numere — o mângâiere pentru suflet și desfătare pentru ochi — aduc, pe lângă binecuvântări arhieresti, articole de dd. N. Colan, Victor Papilian, Dr. Șt. Cioroianu, Dr. D. Stăniloaiie, Horia P. Petrescu, Dr. G. Preda, Tr. Scorobet, Gr. T. Marcu, I. G. Savin, I. Al. Bran-Lemeny, Arhim. P. Morușca, P. Drăghici, L. Bologa ș. a. — Abon. L. 200. — Red. și Adm. Sibiu, Acad. Teol. „Andreiană“.

Tot în Sibiu a început să reapară cea mai veche rev. a noastră **„Transilvania“**. (Câți mai știu că această rev. intră cu nr.-ul dela 1 Ian. a. c. în al 65-lea an de viață?) transformată de acum în „buletin de tehnică culturală“, cu menirea de a da o direcție mai concretă activității Astrei, creind „mai trainice și permanente legături între toți cei care urmăresc ridicarea nivelului cultural al plugămirii noastre“, ușurându-le tuturor acestora îndeplinirea sarcinei pe care și-au luat-o. — Nr.-ul 1 (pe Ian-Febr.) aduce, pentru realizarea noului program, contribuțiile domnilor: Dr. Iuliu Moldovan, Dr. Gh. Preda, Dr. Al. Vaida-Voevod, Dr. I. Hațieganu, I. Agârbiceanu, Dr. V. Ilea, Dr. T. Spârchez, Al. Dima, Dr. H. P. Petrescu.

Sunt înjghebări nouă sau reluări de mai veche activitate, din care pare-că suflète înoite încep să acționeze, într'o nobilă emulație, spre a frânge indolența, a stimula capabilitățile, a pune în valoare comoara încercatului nostru suflet etnic, purificând atmosfera de miasmele pe care le răspândesc cei cu sufletu'n descompunere, adâncind sentimentul religios și pe cel al iubirii de neam și de

țară, redându-ne încrederea în vechile resorturi ale sufletului românesc, abătând privirile rătăcite, dela abisul păcatelor care distrug, spre culmile virtuților care zidesc. — Semne întremătoare, indicii îmbucurătoare de trezire a celor buni din apatia vinovată de până acum.

B.

*

Buletinul Ligii Culturale „**Neamul Românesc pentru popor**“ lărgeste și adâncește nr. de nr. brazda tăiată de dl Prof. Iorga și cultivată cu alese semințe pentru inimă și pentru minte, deopotrivă, de harnici și încercați colaboratori, cum sunt dd. G. G. Longinescu, G. D. Scraba, V. Cârlogea, I. C. Antonovici, I. C. Delabaia. Aurel G. Stino ș. a. Apare de două ori pe lună. Red. și Adm. București I, Bd. Schitu Măgureanu 1. Abon. Lei 100.— Pentru elevi Lei 60.—

*

Milcovia, rev. regională de studii. An IV. vol. 1—2. Focșani (Redactor: N. Al. Rădulescu). Pg. 140, L. 50.— Bogatul volum cuprinde următoarele studii: Toponimie putneană (de Iorgu Iordan), O nouă descoperire în domeniul ceramicii pictate din Moldova-de-jos (de Emil Coliu), Moșia Câmpuri (de Aurel V. Sava), Insemnări culese de pe marginea cărților bis., din orașul Focșani (de V. P. Arbore), Invățământul primar din județul Putna (de Petre Iosif), Folklor din Râmnicul-Sărat (de I. Diaconu), Date focșănene asupra hotarului și unirii — Anexă (de I. Romanoai), Obiceiuri vrâncenești. Stâlkii (de N. Al. Rădulescu). Recenzii și insemnări.

Ținem să mulțumim Milcoviei pentru aprecierea făcută revistei Țării Bârsei și să recunoaștem că, în teorie, are dreptate observând că revistele de studii ar trebui să renunțe la partea literară. Ce te faci însă când practica îți dovedește că socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din târg, silindu-te la compromisuri ca să poți exista? Excepție pot face azi doar revistele științifice subvenționate, neavizate la abonamente. De altfel mărturisirea Milcoviei însăși (p. 136), care publică, în laudabile condiții tehnice, studii atât de serioase și utile privitoare la cunoașterea a două județe, confirmă aserțiunea noastră.

*

Orientări, nr. 1—2 (pe Ian.—Febr.) și 3 (pe Martie). De ce ne faci să roșim, d-le Crișan? Noi nu suntem obicinuiți cu laudele în care ne învălui. Sau poate sărbătorile Invierii V'a făcut atât de generos? Ne-ați împins cu generozitatea dv., s'o știți, la mare strămoare. Căci, iată, noi nu mai îndrăsnim acum să spunem

vorbele bune, calde, de prețuire, pe care am fi voit să le spunem despre ultimele două nr. e ale *Orientări*-lor cu remarcabilele dv. articole „Poezia modernistă“ și „Despre optimism“, — ca și de colaboratorii dv., despre ale căror pagini nu știm ce să credem: fost-au ele trecute printr'o sită mai deasă a redacției sau sunt rezultatul unei autojudecări mai scrupuloase, de, aproape toate, lasă ecouri în suflet? Ni s'ar putea spune, dacă am sublinia toate acestea: „Ei da, o mână spală pe cealaltă“. De aceea, ca să nu trezim această suspiciune, nici invidia altora mai îndreptățiți și mai ahtiați de laude, punem frâu condeiului și punct acestor sărăcicioase rânduri.

B.

*

In **Brașovul Literar și Artistic**, nr. 15—16, dl Cincinat Pavelescu, cu prospețimea pe care anii n'au aburit-o, ne împărtășește câteva amintiri literare: lumini aruncate în colțuri de suflete regale din vremea lui Carol I. și a Reginei Elisabeta; iar dl I. Foșneanu, privind „marea întoarcere“ a neamurilor spre *semnele de mântuire consecvente cu firea și structura lor interioară*, pune problema urgenții întoarcerii și a noastre de pe drumul înstrăinării pe care am alunecat. Căci „de un secol încoace am împrumutat mereu: civilizație, artă, politică, gândire și, ce e mai trist, chiar suflet. Ne-am umflat ca o apă și am trecut peste maluri împrăștiindu-ne; aproape nu mai suntem noi“. Incheie cu apelul: „Scormoniți în voi înșivă și din oglindirea tuturor acelor comori ancestrale — de limbă, de tradiție, de rasă, de neisbucnite forțe telurice — în actualitate și în luciul aburit al *credinței* care ne-a salvat de atâtea ori sufletul, alegeți semnul care va trebui să fie steaua drumului nostru de mână“.

Ingrijorarea de viitorul nostru fără un *ideal*, ca și apelul d-lui I. F. sunt ale tuturor Românilor care nu umblă cu ochii legați — purtați de mâni străine — și au viziunea clară a primejdiei care ne așteaptă la capătul rătăcirii noastre.

In restul paginilor, poezii de d-ș. Ecat. Pitiș, și dd. Gherghinescu, Ilea, Anderco, Chirescu, P. Constantinescu, Arni Kenna și proză de dd. A. Marin, I. Valerian, S. Andricu.

Interesantul nr. îl încheie o bogată cronică.

*

Blajul nr. 3 (Martie) și nr. 4 (Apr.). In primul nr. d. Dr. C. Suciú reîmprospătează primirea ostită, din partea mitr. Nectarie, a lui Grigorie Maior, trimis în 1818 la București ca misionar unit, dar nevoit peste o jumătate de an să se reîntoarcă. Soarta lui n'a putut-o evita nici fostul său protector monseignorul Fortunato Ercolani, episcop de Nicopole și administrator al Valahiei, înapoiat

în Italia la 1820. — Tot în acest nr. se dă și un protest al ep. Inochentie Micu-Klein împotriva dietei ardeleno delo 28. III.—3. VI. 1740, care, se vede, nu-i comunicase hotărârile luate, deși el făcea parte din acea dietă. Documentul, în lat., a fost trimis redacției de dl C. Brediceanu, ministrul țării la Viena.

Din nr. 4 sunt absente arhivele mitropoliei. Și acestea ar interesa mai mult.

B.

*

Alte reviste primite : *Gând Românesc* nr. 3 (Martie), Cluj. — *Soc. de Măine* nr. 1-2 (Ian.-Febr.) plină de conținut, și variat și select. *Convorbiri Literare* nr. 2 și 3 (Febr. și Martie), *Observatorul social-economic*, rev. trimestrială de studii și anchete social-economice, nr. 3—4 (Iulie—Dec. 1933) Cluj. *Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români* nr. 1—2 (Ian.-Febr.), *Satul și Școala* nr. 4 - 5 (Dec. 1933 — Ian. 1934), *abecedar* nr. 45—48 (1 Martie) 49—52) 25 Martie), Turda ; *Făt-Frumos* nr. 5—6 (Sept.—Dec.), Suceava ; *Poporul Românesc* nr. 4. 5. 6. 7. 8 (Febr., Martie—15 Aprilie), Gara Chitila ; *Parlamentul Românesc* nr. 133. 134. 135. 136—140. 141. 142 (12 Febr.—6 Aprilie) Buc. III. Str. Visarion 32. — *Provincia Literară* nr. 3 (Martie), Sibiu ; *Timocul* nr. 2 (Febr.), Buc. Bd. Carol 6. — *Progres și Cultură* nr. 3 (Martie), Tg. Mureș. Articolul prim : „Virgil Onițiu“, de Dr. E. Nicoară și V. Netea. Nr-ul 4 (pe Aprilie) — primit la încheierea acestui nr. — variat și interesant. Dintre figurile mureșene se evocă cea a baronului Vasile Pop — *Cele trei Crișuri* nr. 1—2 (Ian.—Febr.), Oradea. *Crainicul Cetății* nr. 5—7 (Oct.-Dec.) 1933, *Plaiuri Românești*, revistă de turism, etnografie, folclor an. I. nr. 1 (Martie), 10 nr.-e pe an Lei 100' — Adm. Craiova str. I. Maiorescu 7. — *Revista Colegiului Național Sf. Sava*, nr. 3 (Martie) Buc. Abon. Lei 50. — *Documente Răzășești* nr. 8 (Ian.) Bârlad. — *Mitropolia Moldovei*, foaie oficială a arhiepiscopiei Iașilor nr. I. (Ian.) Abon. Lei 150. — *Rod Nou* nr. 3 (Martie), Red. și Adm. Lic. „Durostor“—Siliștra. Abon. Lei 50. — *Colinda*, nr. 1—2 (Ian.—Febr.) Abon. Lei 100. Adm. V. Nițu, Gănești, jud. Covurlui.

*

Inspăimântat — și pe bună dreptate — de sumbra perspectivă a viitorului nostru, **P. S. Sa Părintele Episcop al Clujului Nic. Ioan** — omul faptelor și al realităților — în *pastorala* adresată credincioșilor săi de sărbătorile Invierii, sună alarma împotriva viciatei societăți de azi — *otrăvitoarea sufletului tineresc* — chemând sub arme pe toți cei care au un cuvânt hotărîtor în creșterea tinerimei, ca să pună din vreme *zăgaz* pornirilor care ne rostogolesc spre buza prăpastiei.

E bine, era necesar chiar, ridicarea și de pe amvon, în toată nuditatea ei, a acestei probleme care, neglijată și mai departe, ne poate duce într'adevăr „la pierzare“ — cum se exprimă P. S. Sa.

Decât, glasul unui singur arhiereu, ori câtă durere și îngrijorare părintească ar vibra în el, nu e suficient pentru a răzbi și cutremura sufletele. În cazul dat, fiind vorba de o reală primădie și de un interes vital al neamului, se cere o acțiune concertată a tuturor arhierilor. Ne gândim: Ce rezultate n'ar fi putut obține o acțiune concentrică, neșovăitoare, de durată, dusă cu suflet apostolesc, cu prestigiul cu care-i nimbează instituția pe care o reprezintă, și cu talentul de care dispun unii din cei peste douăzeci de arhierii români, *senatori de drept*, dacă și-ar fi făcut o chestie de conștiință și de onoare din cauterizarea, prin legi cu sancțiuni drastice, a cauzelor plâgii de ale cărei dimensiuni s'a alarmat părintele episcop N. Ivan, — acțiune în sprijinul căreia, suntem convinși, ar fi sărit tot ce mai are bun această țară? Căci, cei care s'au sbuciumat, suferit și sângerat ca să ne asigure o libertate a presei, n'au înțeles ca, sub scutul ei sau sub firma *artei*, să-și poată arunca în grădinile sufletelor tinere toate dihăniile lăturile sufletului lor pervertit.

Cu fraza oblică „*Se vor lua măsuri!*“, aruncată de-asupra unei iscălituri indescifrabile, la colțuri de hârtii mai mult sau mai puțin mângălite, ca pe urmă să rămână totul în vechiul făgaș; cu desfacerea, nestingherită de nimenea, la toate chioșcurile și colțurile de stradă, a tuturor tipăriturilor zgândăritoare de bestialitate; cu prostituția lăfăindu-se obraznică, ocrotită de poliție în cele mai multe locuri, în plină stradă, în vederea tuturor minorilor; cu varieteurile debordând de scene obscene; cu cinematografele la fel, dacă nu înfățișează cumva ticluri de banditisme și crime săvârșite cu precauțiuni și mijloace perfecționate; cu o presă care, cu prea puține excepții, nu vânează decât senzaționalul tuturor crimelor și ticăloșiilor, — fermenți ai permanentizării unei atmosfere de surescitare; cu atotputernicia potențelor electorale care din oameni de omenie fac excroci și din excroci uși de biserică; cu lipsa de stabilitate, deci cu nesiguranța zilei de mâne, a unei întregi armate de funcționari; cu școala și muncitorii ei în bătaia tuturor vânturilor; cu lipsa de sancțiuni pentru atâtea vinovății notorice; într'un cuvânt: cu surparea zăgazului moral — în viața publică și în cea privată deopotrivă — puteam ajunge altundeva decât unde suntem?

Părintele episcop dela Cluj — cu admirabila dovadă a voinței și stăruinței sale sub ochii tuturor — o știe, ca și noi, că cu câte-un discurs la câte doi-trei ani — ori cât de aplaudat ar fi — și cu liniște completă pe urmă pe frontul dela Tabla-

Buții — ca să ne folosim de o expresie curentă în timpul războiului — nu se rupe inima târgului. Nici cu arhierii senatori de drept absenți dela datorie; prezenți doar la zi 'ntâiu pentru încasarea diurnelor și mângâierea bărbii frumos ondulate.

Pentru îndiguirea răului care ne secătuește puterile, e nevoie de o mobilizare generală a sufletelor. Și grabnică. Cu arhierii și ceilalți duhovnici, membri ai Corpurilor Legivitoare, la tribuna țării și cu păstorii sufletești de-acasă pe amvoanele bisericilor. Și cu legi care se distrugă *cauzele* crimelor, legi severe, care să se și aplice.

Iam proximus ardet Ucalegon!

B.

*

Spre orientare. Nu publicăm dări de seamă decât despre lucrările primite la redacție. Nu luăm notă de cuprinsul revistelor ce ni se trimit decât în măsura reciprocității.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din corespondența redacției

Slovă înlăcrămată, slovă vibrând de durere și desnădejde ne vine de peste Dunăre, din fundul uitat al Dobrogei, — slovă de frate, care, ca o goarnă în ceas de primejdie, cheamă pe cei de-un sânge la datoria de care a uitat, sau poate nici n'a cunoscut-o niciodată, oficialitatea de-acolo: datoria de a apăra de stingere luminița de conștiință națională câtă mai pâlpăe la granița de sud a Țării, în satele mărginașe „rămase în toată întunecimea și primitivitatea veacurilor“, unde „în dauna progresului și înfloririi vieții noastre etnice se desvoltă, văzând cu ochii, o cultură străină, ostilă intereselor noastre naționale, alimentată cu toată dărnicia de agenți puși anume în această slujbă“, — unde „lipsa instituțiilor de cultură, (a bisericilor chiar, unele sate „trebuind să bată zeci de kilometri până să dea de o biserică“), lipsa cărții, a bibliotecilor populare, ne-au dat cu veacuri în urmă. Căci puterea miraculoasă a cărții aci nu și-a putut face efectul, preocuparea pentru promovarea intereselor personale fiind pusă în primul plan, iar grija pentru nevoile mulțimii, pe planul ultim și în programul nimănuia. Vor fi fost poate tocmești de biuro, ale vânturătorilor de țară, ce-au răscolit colbul satelor, sămănând vrajbă, aruncând țărâna urii, cari în elanul unei demagogii corupte au tocmit pielea ursului din pădure, spre a fura un vot și a căror intenție poate este tocmai ca această masă populară să fie ținută în întunec, spre a putea fi speculată“.

Sumbru tablou. Și unde? Tocmai unde ar trebui să fim cu ochii în patru și cu jertfa neprecupețită. E vorba doar de frontiera care s'a dovedit cea mai vulnerabilă.

Directorul școlar, președinte al Căminului Cultural din Mănsârova-Caliacra, d. Nic. Gh. Teodorescu, cheamă, în absența oficialității, mâna de ajutor a fraților săi de bine — cu înțelegere a dezastrului care ar putea urma din prelungirea indiferentismului de până acum — pentru întemeierea unei *biblioteci populare*, a unui „adevărat focar de îndrumare sufletească“, care, cu o casă de citire și cu șezători culturale să devie o nouă *ctitorie*, cu menirea „de a continua, social, viu și permanent pe cea începătoare, punând mereu în atingere pe sătean și omul din popor cu toate

binefacerile culturii, ale adevăratei omenii, care să îndeplinească aci, în făcuta și monotona viață a satului, o fărâmă măcar, din ceea ce viața culturală a orașului oferă din belșug publicului dornic de prefacere morală și de progres“.

E așa de puțin ceea ce cere acest Român de inimă încât ne place a crede că, dacă nu fiecare cetitor al acestor rânduri, măcar tot al doilea își va lua osteneala să trimită la adresa de mai sus o *carte* sau o *revistă* din biblioteca sa, care la el poate stă bătută de praf, câtă vreme trimisă acolo, duce o comoară. Darurile vor fi trecute în „Cartea de aur“ a căminului, primind fiecare donator mulțumiri în scris.

Asta dela granița sud-estică. Iar dela cea nord-vestică. iată ce ne scrie un prieten: „E groaznic aici între Ungurii ăștia de pe pustă! Sânt toți grași, cu copiii bine hrăniți și cu niște case și curți, să s'ascunză Sașii dela noi, — într'adevăr chiaburi!

Nici într'o mie de ani nu facem din ăștia Români; nu știu boabă românească nici după 15 ani de unire și se uită la bieții noștri Românași, ca taurii de bivol“.

Oare aude cineva dintre cei care ar trebui să aibă urechea mereu atentă spre miezuinile țării?

Red.

Jertfa prietenilor, pe anul 1934.

Camera de Com. și Industrie, Brașov	Lei 240.—
Dr. Colbazi Emil, medic primar de spital, Brașov	„ 240.—
Ing. Eremie Tiberiu, București	„ 1000.—
Dr. Gârbacea I. prof. la Acad. Comercială, Cluj	„ 360.—
Lapedatu I., dir. la Bca Naț., București	„ 240.—
Dr. med. Manuilă Sabin, dir. Of. de Recensământ, București	„ 640.—
Săcăreanu Ion, consulul României la Praga	„ 132.—
Schiopul Iosif, atașat de presă, Berna	„ 100.—
Căp. Sorescu Gh., dir. la Fabrica de laminat, Brașov	„ 180.—
Ing. Spârchez Zeno, șeful Ocolului Silvic, Satu-Mare	„ 240.—
Dr. Stănilă N., cons. la Curtea de Casație, București	„ 86.—
Dr. med. Stinghe Valer, Brașov	„ 240.—
Stoian G. I., avocat, fost deputat, București	„ 120.—
Zernoveanu N., dir. la Soc. de cărbuni Petroșani, București	„ 740.—

Recunoscătoare mulțumiri tuturor, ca și d-lui *Ilie Savu* pentru *al doilea* abonament nou.

TABLOUL ABONAȚILOR

care și-au mai achitat abonamentul

Până la 1 Ianuarie 1934.

Demian A., dir. lic., Orăștie.
 Direcț. Șc. com. sup., Galați.
 Direcț. lic. „Petru și Pavel“, Ploești.
 Dr. Gociman A. prof. Acad. Com., Cluj.
 Ing. Ionică I., dir. fabr. de celuloză Brașov.

Modroiu I. preot, Vama-Buzăului.
 Popa-Lisseanu Gh., insp. gen. șc. î. r. București.

Până la 1 Martie 1934.

Direcț. lic. „T. Cipariu“, Dumbrăveni.
 Direcț. lic. „M. Eminescu“, Satu-Mare.

Până la 1 Mai 1934.

Matescu C. N., prof., R. Vâlcea.

Până la 1 Iulie 1934.

Dr. Atirescu I., adv., fost prefect, Hațeg.
 Dr. Coșoiu R., med. de circum., Săvârșin
 Dr. Curta R., avocat, Agnita.
 Giuglea Gh., prof. univ., Cluj.
 Dr. Nicoară E., medic primar, Reghin.

Până la 1 Sept. 1934.

Col. Șteflea Ilie, București.

Până la 1 Nov. 1934.

Dr. Crețu M., med. pr. jud. Sf. Gheorghe

Până la 1 Ianuarie 1935.

Baboie Gh., șef-cont. Albina, Brașov.
 Biblioteca Senatului, București.
 Dr. Boeriu., not. publ., Brașov.
 Vera ing. Bohățiel, Cluj.
 Boldor A. dir. gimn., Satulung
 Virginia ing. Brânduș, Sibiu.
 Camera de Com. și Ind., Brașov.
 Cartea Românească, Brașov.
 Colceag R. Nic. prof. pe.s., Satulung.
 Comanescu A., ing. agr.-șef., Botoșani.
 Ing. Comaniciu I., cons. silv., București.
 Dr. Comșa O., cons. C. Apel, Brașov.
 Direcț. Coleg. Naț. „Carol I.“, Craiova.
 Florescu D. Alex., mare proprietar, București.
 Grecu I., prim secret. Cam. de Com., Satu-Mare.

Dr. Ioaneș N., notar public, Brașov.
Iuga D. Gh., dir. i. r. al Băncii Naț.
Brașov.

Lapedatu I., dir. Bca Naț., București.
Ing. Moldovanu I., Zărnești
Dr. Moșoiu I. not. publ., Brașov.
Dr. Nistor P., med. pr. jud. Brașov.
Dr. Petra N., avocat, Sibiu.
Prefectura județului Brașov. (5 abon.)
Primăria comunei Cernatu.
Dr. Pușcariu I., med. pr. Spit. Oftalm.
Brașov.

Râșnoveanu St., cand. silvic, Satu-Mare.
Rebega I., dir. cont. Albina, Sibiu.

Roșculeț G. I., comerciant, Bușteni.
Ing. Spârchez Z., șeful Ocolului silvic,
Satu-Mare.

Dr. Vasu O., avocat, Făgăraș.
Vraciu R. dir., șc. pens., Poiana-Sibiu.

Până la 1 Martie 1935.

Ing. Eremie Tiberiu, București.

*

Stimații abonați care nu primesc vr'un număr de revistă la data indicată a apariției ei, sunt rugați a ne-o comunica imediat. Altfel nu putem urmări pe cei vinovați de neînținerea lui, nici nu le putem trimite alt exemplar.

*

Cine dorește răspuns, e rugat să trimită și mărcile poștale necesare. În lipsa acestora, nu li se va răspunde decât la poșta redacției.

Tot așa și cei care nu se mulțumesc cu confirmarea în corpul revistei a primirii abonamentului și doresc să li se trimită și chitanța de achitarea abonamentului.

*

Din lipsă de spațiu, restanțierilor surdo-muți — *ciocllor* revistelor românești — le vom face cinstea cuvenită în nr-ul viitor, în care ne vom lua și voia să atragem atențiunea d-lui ministru al instrucțiunii asupra unor domni directori școlari și a unor membri ai corpului didactic pentru pilda (!) pe care o dau tinerilor încredințați educației lor : de felul cum trebuie să se comporte față de publicațiile românești pe care le primesc și *rețin*, unii cu anii, fără însă a le plăti.

*

În București, revista se găsește de vânzare la librăria Pavel Suru (Calea Victoriei 108).

Numărul acesta a apărut la 25 IV. 1934.

